

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

Kültürel Çalışmalar ve Medya Bilim Dalı

**POPÜLER KÜLTÜR ÖRNEĞİ OLARAK SOCRATES DERGİ VE
TÜRKİYE'DEKİ SPOR KÜLTÜRÜ**

Nusret TONGARLAK

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

POPÜLER KÜLTÜR ÖRNEĞİ OLARAK SOCRATES DERGİ VE TÜRKİYE'DEKİ
SPOR KÜLTÜRÜ

Nusret TONGARLAK

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

Kültürel Çalışmalar ve Medya Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Nusret Tongarlık tarafından hazırlanan "Popüler Kùltür Örneği olarak Socrates Dergi ve Türkiye'deki Spor Kùltürü" başlıklı bu çalışma, 07.06.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Canan Koca ARITAN (Başkan)

Doç. Dr. Ayşe Nevin YILDIZ (Danışman)

Dr. Öğretim Üyesi Yeliz DEDE ÖZDEMİR (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŐEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren Ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

07/06/2024

Nusret TONGARLAK

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ile ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın**ın önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın**ın önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan iş birliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir. * Tez danışmanının önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandđım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadđımı, yararlandđım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Doç. Dr. Ayşe Nevin YILDIZ** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Nusret TONGARLAK

ÖZET

TONGARLAK, Nusret. *Popüler Kültür Örneği Olarak Socrates Dergi ve Türkiye'deki Spor Kültürü*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

Spor, 20. ve 21. Yüzyılda rekabete dayalı bir performans eyleminden sıyrılarak toplumsal alanda önemli konuma yerleşen bir kavram haline geldi. Son yüzyılda sporun kitleleri bir araya getirmesiyle ekonomik, kültürel, politik ve toplumsal birçok sorunu içermeye başladı. Kitlelerin toplumsallaşma sürecinde sporla olan ilişkisinin artması, sporun etki alanını genişletti. Bu anlamda, sporun toplumsal süreçlerle ve kitlelerle olan ilişkisi spor kültürü kavramını ortaya çıkardı. Bahsi geçen spor kültürü kavramı bu tezin konusunu oluşturmaktadır. Sporun kitleler arasında yayılması, medya aracılığıyla popülerleşmesi sporun popüler kültür örneği olarak gösterilmesine neden olmuştur. Bu bağlamda spor kültürü ve spor medyası popüler kültürün bir parçası olarak kabul edilmiş ve gündelik hayatta azımsanamayacak düzeyde kendisine yer edinmiştir Spor kültürünü ve spor medyasını popüler kültür bağlamında incelemekse bu alandaki toplumsal ilişkilerin, kültürel üretimlerin oluşturduğu sorunlar açısından önemli veriler ortaya çıkarmaktadır. Buradan hareketle, spor medyasının yarattığı spor kültürünün nasıl olduğunu, hangi bağlamlarda ele alındığını; değişimleri ve dönüşümleri popüler kültür üzerinden analiz etmek mümkündür.

Bu tez çalışmasında, spor kültürü ve spor medyası açısından verimli bir alan olan Socrates Dergi incelenmiştir. Türkiye'deki spor medyası içinde alternatif medya örneği olarak kabul edilen Socrates Dergi'nin farklı bir spor kültürü üretme varsayımından hareketle; spor kültürüyle olan ilişkisi analiz edilmiş ve yarattığı spor kültürünün bileşenleri ortaya koyulmuştur. Çalışma, niteliksel araştırma metodolojisi benimseyen betimsel analiz yöntemine dayanmaktadır. Örneklem olarak Socrates Dergi'nin 2015-2023 yılları arasında yayınladığı basılı içeriklere bütüncül bir yaklaşım getirilerek seçilmiş metinler ve ülkedeki baskın spor kültürü arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Çalışmada Socrates Dergi'nin baskın spor kültürü içerisinde alternatif bir yerde konumlandığı ve derginin alternatif bir spor kültürü üretebildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Kültür, Popüler Kültür, Spor Kültürü, Spor Medyası, Socrates Dergi

ABSTRACT

TONGARLAK, Nusret. *Socrates Magazine and Sports Culture in Turkey As An Example of Popular Culture*, Master's Thesis, Ankara, 2024.

In the 20th and 21st centuries, sports have become an important concept in the social sphere, moving away from the act of competitive performance. In the last century, as sports brought the masses together, it began to include many economic, cultural, political and social problems. The increasing relationship of the masses with sports in the process of socialization has expanded the sphere of influence of sports. In this sense, the relationship between sports and social processes and masses has led to the emergence of the concept of sports culture. This concept of sports culture is the subject of this thesis. The spread of sports among the masses and their popularization through the media has caused sports to be shown as an example of popular culture. In this context, sports culture and sports media have been accepted as a part of popular culture and have gained a significant place in everyday life. Examining sports culture and sports media in the context of popular culture reveals important data in terms of the problems created by social relations and cultural productions in this field. From this point of view, it is possible to analyze how the sports culture created by the sports media is, in which contexts it is handled, and its changes and transformations through popular culture.

In this thesis, Socrates Magazine, which is a productive area in terms of sports culture and sports media, is analyzed. Based on the assumption that Socrates Magazine, which is accepted as an example of alternative media within the sports media in Turkey, produces a different sports culture; its relationship with sports culture has been analyzed and the components of the sports culture it creates have been revealed. The study is based on descriptive analysis method, which adopts qualitative research methodology. As a sample, a holistic approach was taken to the printed content published by Socrates Magazine between 2015 and 2023 and the relationship between the selected texts and the dominant sports culture in Turkey was analyzed. The study concluded that Socrates Magazine is positioned in an alternative place within the dominant sports culture and that the magazine can produce an alternative sports culture.

Keywords

Culture, Popular Culture, Sports Culture, Sports Media, Socrates Magazine

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM: KÜLTÜR, KİTLE KÜLTÜRÜ VE POPÜLER KÜLTÜR	8
1.1. KÜLTÜR	8
1.2. KİTLE KÜLTÜRÜ VE POPÜLER KÜLTÜR	10
2.BÖLÜM: SPOR KÜLTÜRÜ ÜZERİNE TARTIŞMALAR	20
2.1. SPOR KÜLTÜRÜ KAVRAMI	20
2.2. TÜRKİYE'DE SPOR KÜLTÜRÜ KAVRAMI	25
2.3. SPOR KÜLTÜRÜ, POPÜLER KÜLTÜR VE SPOR MEDYASI.....	28
3.BÖLÜM: YÖNTEM	32
4.BÖLÜM: ALTERNATİF BİR ARAYIŞ: SOCRATES DERGİ ÜZERİNE	36
4.1. SOCRATES DERGİ'YE GENEL BAKIŞ	36
4.2. TÜRKİYE'DE SPOR KÜLTÜRÜ VE SOCRATES DERGİ İLİŞKİSİ.....	43
4.2.1. Beden Terbiyesi ve Erkek Egemen Yapıda Bir Spor Kültürü	43
4.2.2. Spor Medyasında Değişmez Futbol Kültürü Alışkanlığı	50
4.2.3. Kültür-Sanat Disiplinleri ve Socrates Dergi İlişkisi	62
SONUÇ	73
KAYNAKÇA	82
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	92

EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU 94

GİRİŞ

Kitleleri bir araya getiren, toplumsal ilişkiler içerisinde önemli bir etkiye sahip olan spor, son yüzyılda yaşanan ekonomik, sosyal, kültürel ve politik dönüşümlerle birlikte daha çok konuşulur olmuştur. Sporun politik, ekonomik, toplumsal ve kültürel bağlamlarda değerlendirilmesi spor kültürü kavramını ortaya çıkararak yaşanan değişimlerin ve dönüşümlerin anlaşılabilmesine zemin hazırlamıştır.

İnsanların spor hakkındaki düşünceleri, birçoğunun entelektüel bilgi birikimiyle spora dair fikirler üretmeleri ve yorumlamaları spor kültürü kavramı etrafında gerçekleşmiştir. Sporla alakalı olan her şeyin spor kültürü üzerinden değerlendirilmesi, kavramın muğlak oluşuna yönelik bir sorun oluşturabilmektedir.

Tam da böyle bir durumda, bu çalışmanın temel amacı; spor kültürü kavramını ele alacağı sorunlar üzerinden daha belirgin bir düzlemde tanımlamaya ve değerlendirmeye çalışmaktır. Bu kaygıyla birlikte literatüre naçizane katkı yapılması hedeflenmektedir. Dolayısıyla, araştırmamızın ilk soruları; "Spor kültürü nedir, nasıl anlamlandırılmaktadır ve spor kültürünün bileşenleri bize ne söylemektedir?" şeklindedir.

Spor kültürü kavramını Ellis Cashmore, iki tanım üzerinden açıklamaktadır:

"Öğrendiğimiz ve yaptığımız her şeyin kaynağında spor vardır. Dolayısıyla, spor kültürünün alanı sadece rekabet organizasyonlarının kendisi değildir; aynı zamanda organizasyonların altında yatan ve çevreleyen süreçlerdir. Spor kültürünün temelinde spor kültürünün parçası olan mitler, semboller ve dil yatmaktadır (Cashmore, 2000).

Spor kültürü dışarıdan bakıldığında dar bir alan gibi gözükse de aslında sporla ilişkisi olan bireysel, toplumsal sorunların kendi kültürel bağlamlarında incelenmesine atıfta bulunmaktadır (Cashmore, 2000). Bu bağlamda, sporun rekabete dayalı bir performans eylemi olması dışında, altında yatan süreçlerin tarihsel, toplumsal, politik ve kültürel olarak bir anlamlandırma pratiğine de sahip olduğu aşikardır. Böylelikle spor kültürü, bağlı bulunduğu toplumun tüm süreçlerini kapsayan bir kavram olarak literatürdeki yerini almıştır.

Sporun toplumda önemli bir rol oynadığı kültürde yaşamaktayız. Sporun yayıncılık, temsil, satış ve ticarileşmede yaşadığı büyüme spor kültürü alanının ortaya çıkmasındaki ilgiyi arttırmıştır (Cashmore, 2000). Spor kültürü kavramı, literatürde birçok disiplin üzerinden tartışılmış olup; söz konusu kavramın Kültürel Çalışmalar ve Medya Çalışmaları alanlarında ilgili çalışmayı açıklayabilecek şekilde kuramsal yaklaşımları bulunmaktadır. Literatürdeki kuramsal yaklaşımları, 1970'lerden sonra kültür ve medya kavramları çevresinde ele alınmıştır. Sporun sosyo-kültürel alanda ilgi çekici bulunması ve ardından araştırmacıların gündelik hayat ve politik düzlemde tartışmaya yönelmeleri, genel itibarıyla spor kültürü kavramına dair kuramsal yaklaşımlara olan çeşitliliği arttırmıştır (Rowe, 2004).

Spor kültürü genellikle kültürel pratiklerin ve eserlerin güç dinamiklerini, sosyal yapıları ve tarihsel bağlamları nasıl şekillendirdiğini ve bunlar tarafından nasıl şekillendirildiğini anlamaya çalışan kültürel çalışmalar merceğinden analiz edilebilmektedir. Akademisyenler spor kültürünün toplumsal cinsiyet, ırk ve sınıfla ilgili baskın kültürel normları nasıl pekiştirdiğini ya da bunlara nasıl meydan okuduğunu inceleyebilmekte ve spor kültürünün toplumsal cinsiyet, ırk ve toplumsal sınıfla ilgili karmaşık ilişkilerini araştırabilmektedir.

Türkiye'deki spor kültürü kavramı da yukarıda belirtilen ifadeler ışığında tanımlanmaktadır. Söz gelimi, Yılmaz Kaplan ve Cihan Akkaya (2014), spor kültürü kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: "*Spor kültürü, spora ilişkin her türlü değeri ve davranışı tanımlamaktadır. Türkiye'de spor yerine futbol, spor kültürü yerine de futbol kültürü demek daha doğrudur*". Bu bağlamda Türkiye'de spor kültürü, yukarıda belirtilen açıklamaya göre futbol üzerinden tanımlanmaktadır. Spor kültürünün etkilemiş olduğu spor medyası da futbol medyası şeklinde değerlendirilmektedir. Kaplan ve Akkaya (2014), spor kültürünün ve spor medyasının futbol üzerinden üretildiğini belirtmiştir. Türkiye'deki spor kültürü Fenerbahçe, Beşiktaş, Galatasaray gibi İstanbul takımlarına indirgenmiştir. Spor medyası ve yayıncılık alanında yer alan yazılı, görsel birçok içerik bu takımlar üzerinden üretilmektedir. Dolayısıyla, spor medyası ve spor kültüründe bir zenginlik ve çeşitlilik söz konusu değildir (Kaplan & Akkaya, 2014).

Diğer yandan, Talimciler'in (2003) ortaya koyduğu çalışmada; spor medyasında şiddet, cinsiyetçilik ve argo içeren söylemlerin olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda, spor medyasının spor kültürüne olumlu katkılar yapmadığı aşikardır.

Türkiye'deki spor kültürü çalışmalarına bakıldığında, son 20 yılda ağırlıklı olarak şiddet, eril dil, fanatizm, cinsiyetçilik ve milliyetçilik gibi sorunlar üzerine çalışıldığı görülmüştür. Spor kültürünün medya alanındaki yansımaları da bahsedilen çerçeveler üzerinden tartışılmıştır. Özsoy ve Yıldız (2013), Türkiye'deki spor basınında nefret söylemini incelediği çalışmada, geleneksel ve yeni medyada yer alan haber ve yorumlarda nefret ifadeleri içeren metinleri incelemiş ve sonuç olarak medyada dolaşımda olan nefret söyleminin sürekli yeniden üretildiği ve taraftarlar arasında yaşanan gerilimlerde rol oynadığını gözlemlemiştir.

Taşmektepligil, Küçük, Karakuş ve Kalkavan (2017), bireysel şiddet üzerinde spor medyasının etkilerini nicel araştırma yöntemiyle incelemiştir. Çalışmada ortaya çıkan verilerden hareketle, erkeklerin kadınlara göre, öğrencilerinse çalışanlara göre spor medyasını daha çok takip ettiğini ve spor yazarlarının taraflı olmasının şiddeti ve fanatizmi yükselttiğini gözlemlemiştir.

Alpay ve Orta (2022), "spor medyasında kadının cinsiyetçilik bağlamında incelenmesi" adlı çalışmasında spor medyasında, kadının yansıtılış biçiminin incelenerek medyanın kullandığı dil ve içerik bakımından, cinsiyet ayrımcılığını normalleştirme sorunlarını ele almıştır. Nitel araştırma yöntemiyle haber metinlerinde tarama modeli kullanılarak analiz edilen çalışmanın sonucunda, kadına yönelik cinsiyetçi tavırların bariz bir şekilde gösterildiği haberlerde, kadına yönelik cinsiyetçiliğin hem toplumsal cinsiyet kalıp yargıları hem de fizyolojik açıdan yapıldığı ortaya koyulmuştur.

Gündelik hayata sirayet eden spor, kitlelerin o yöne doğru ilgilerini yöneltmesiyle boş zaman aktivitesine dönüşmüştür. Diğer yandan yayıncılık sektöründeki gelişmeler, sporun küreselleşmeyle ve endüstrileşmeyle olan ilişkisi sporun popülerleşmesindeki payı yükseltmiştir. İktidar sahiplerinin spora olan ekonomik, sosyal ve kültürel yatırımlarıyla kitleler üzerinden maddi kazanç sağlayarak sporun küresel ve endüstriyel anlamda popülerleşmesine neden olmuştur.

Sporun popülerleşmesini anlayabilmek için, sporun nasıl eğlence ve tüketim biçimi haline geldiğini incelemek gerekmektedir. Bakışımızı bu yöne doğru çevirdiğimizde karşımıza medya alanı çıkmaktadır. Bu noktada araştırmamızın ikinci soruları ise; "spor medyasının spor kültürüyle ilişkisi nasıldır; spor medyasının ürettiği spor kültürünün temel yapısı ve anlamlandırılışıyla ilişkisi bize neler söylemektedir?" şeklindedir.

Bu tez çalışmasında Spor kültürü kavramı spor medyası üzerinden ele alınmaktadır. Spor medyasının ürettiği spor kültürünü popüler kültür kavramı üzerinden tartışarak, aralarındaki ilişkinin nasıl olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır.

Spor kültürü ve popüler kültür birçok yönden birbiriyle bağlantılıdır. Popüler kültür, geniş kitleler tarafından yaygınlaştırılan ve tüketilen kültürel ürünler, uygulamalar ve değerler kümesini ifade ederken; spor kültürü, spor ve rekabetle ilişkili pratik ve değerleri temsil etmektedir.

Spor kültürünün popüler kültürle kesiştiği bir alan olan medyada spor etkinlikleri, sporcular ve takımlar; televizyon, radyo ve internet dahil olmak üzere kitle iletişim araçlarında sıkça yer almakta; bu da kamuoyunun şekillenmesine ve sporun toplumdaki anlamının yeniden üretilmesine alan açmaktadır. Sporun medyada yer alması, sporun ticarileşmesine de katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla spor etkinlikleri ve sporcular genellikle tüketicilere ürün ve hizmet satmak için kullanılmaktadır.

Spor kültürünün popüler kültürle kesiştiği diğer bir alan da maddi kültür ürünleri olarak değerlendirilebilmektedir. Giyim, aksesuar ve hatıra eşyaları gibi sporla ilgili ürünlerin tüketilmesi bu alanın etkisini ortaya koymaktadır. Ürünler genellikle taraftarlara belirli bir takım veya sporcuya olan bağlılıklarını ifade etmenin bir yolu olarak pazarlanarak bireysel ve toplumsal kimlik inşasında rol oynamaktadır.

Diğer bir taraftan, spor kültürü ve popüler kültür; sporun filmler, müzik ve edebiyat gibi kültürel ürünlerde temsil edilme biçimleriyle iç içe geçmiştir. Spor hikayeleri onlarca yıldır edebiyatın ve filmlerin temel unsurlarından biri olmuştur. Bu anlamda düşünüldüğünde popüler kültür ürünleriyle spor arasındaki ilişkinin varlığından söz edebiliriz.

Yayıncılık sektöründeki gelişmelerle birlikte son 30 yılda spor ve medya ilişkisi daha sıkı bir temas halinde olmuştur. Basılı ve dijital alanlarda üretilen içerikler spor kültürünün şekillenmesine olanak tanımıştır. Basılı yayıncılık alanında üretilen gazete eklerinde spor bölümünün yer almasından, spor dergilerine geçiş süreci bu alanda bir şeyler söylemeye çalışmaktadır. Spor dergilerinin ortaya çıkması, spor yayıncılığının içerik bağlamında derinlemesine üretimler yapmasına sebebiyet vermiştir.

Bu tez çalışmasında, spor kültürü ve spor medyası açısından verimli bir alan olan "*Socrates Dergi*" incelenecektir. Araştırmamızın ana varsayımı; Socrates Dergi'nin hâkim spor kültürü içerisinde farklı ve alternatif bir spor kültürü üretebilme

potansiyelinin olup olmadığıdır. Dolayısıyla araştırmamızın üçüncü soruları; “Spor medyası içerisinde yer alan Socrates Dergi'nin hâkim spor kültürüyle ilişkisi nasıldır; hâkim spor kültürü içerisinde farklı bir spor kültürü üretebilme potansiyeline sahip midir; derginin üretmeye çalıştığı spor kültürü bize neler söylemektedir?” şeklindedir.

Türkiye'deki spor medyası içinde alternatif medya örneği olarak kabul edilen Socrates Dergi'nin bahsettiğimiz varsayımdan hareketle; spor kültürüyle olan ilişkisi analiz edilecek ve yarattığı spor kültürünün bileşenleri ortaya koyulacaktır. Bu sayede Socrates Dergi'nin Türkiye'deki spor kültürüyle ilişkisinin nasıl olduğu ve farklı bir spor kültürü üretme potansiyelinin olup olmadığı anlaşılacak şekilde spor kültürü literatürüne katkı yapması hedeflenmektedir.

Socrates Dergi üzerine Kısaoğlu (2021), yeni medya olanaklarının gelişmesiyle Türkiye'deki spor yayıncılığında yaşanan değişimleri incelemiştir. Niceliksel araştırma yöntemiyle hareket ettiği çalışmada, Youtube kanalları üzerinden üretilen spor programlarının faaliyetleriyle dijital medyadaki değişimi gözlemlemiştir. Bu bağlamda, dijital medyada spor içeriklerinin arttığını ve katılımcıların da buna destek verdiğini ortaya koymuştur.

Dündar (2021), yaptığı çalışmada dijitalleşen spor medyasını geleneksel medyayla karşılaştırıp, spor medyasının dönüşümünü incelemiştir. Araştırma sahası olarak Socrates Dergi'nin Youtube kanalını analiz etmiş ve sonuç olarak dijital spor yayıncılığının günümüzün ve geleceğin yayıncılığı hususunda yaygınlaşacağını gözlemlemiştir.

Deniz Can Tanık (2016), Socrates Dergi'nin Alternatif Medya Yayıncılığı olarak literatürde tartıştığı çalışmada derginin birçok bağlam üzerinden alternatif medya özelliği gösterdiğini kanıtlamıştır. Nitel bir araştırma yöntemi benimsediği çalışmada eleştirel söylem çözümlemesiyle yazılı metinleri analiz etmiş ve birçok bileşenle alternatif medya özelliği gösterdiğini belirtmiştir.

Literatürde yukarıda bahsi geçen çalışmalara göre bu tez çalışması farklı bir çerçevede ele alınmaktadır. İlk olarak Türkiye'deki spor medyasının ürettiği spor kültürünün bileşenlerini ortaya koyarak spor kültürü kavramsallaştırmasına dair çok yönlü bir perspektif ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kavramsallaştırma popüler kültür kavramı üzerinden tartışılacak olup Türkiye'deki spor kültürü hakkında ileriki çalışmalara katkısı olacaktır. Daha sonra, araştırmanın sahası olan Socrates Dergi'nin spor medyası içerisinde farklı bir spor kültürü üretebilme potansiyeli varsayımından

hareketle, spor medyasındaki dönüşüme dair yeni bağlamlar sunmayı amaçlamaktadır. Araştırmaya geniş bir çerçeveden bakıldığında; Türkiye'deki spor medyasının ürettiği spor kültüründe tarihsel olarak geçmiş ve şimdi arasında bir bağlantı kurulacak ve hipotezin sınanmasıyla birlikte tahayyül edilen spor kültürü ortaya çıkarılacaktır.

Bu çalışmada niteliksel araştırma yönteminin tekniklerine başvurulacaktır. İlk olarak popüler kültür kavramı açıklanacaktır. Açıklama literatür taramasıyla elde edilen yaklaşımlar üzerinden tartışılacaktır. Daha sonra, popüler kültür kavramı üzerinden spor kültürü açıklanacaktır. Bu açıklama literatür çerçevesinde gerçekleştirilecektir. Ardından, Türkiye'deki spor kültürünün ne olduğu, hangi çerçevelerde ele alındığı ve araştırmayla ilişkili spor medyası bağlamında derlenecektir.

Çalışmamız, betimsel analiz yöntemiyle gerçekleştirilmiş olup popüler kültür örnekleri olan Socrates Dergisi ve spor kültürü üzerine odaklanmıştır. Türkiye'deki spor kültürü kavramını anlayabilmek adına tarihsel bir bakış açısıyla izlek kurulup medya ile olan ilişkisini ele alınmıştır. Ayrıca, dergilerdeki metinler ve genel yapının incelemesi yapılarak kavramla olan ilişkisi analiz edilmiştir.

Veri analizi için Harry F. Wolcott'un (1994), betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Bu bağlamda dergi ve spor kültürü arasındaki ilişkiyi anlamak ve alternatif spor kültürü varsayımını değerlendirmek için uygun olduğuna kanaat getirilmiştir.

Araştırmanın bulgular bölümünde tematik olarak 4 kategoride analiz edilirken; öncelikle Socrates Dergisi'nin kuruluşunu, yayın politikasını ve dergi genel yapısı serimlenmiştir. Diğer üç tema, Türkiye'deki spor kültürünün erken Cumhuriyet döneminden itibaren nasıl şekillendiğini ve dergiyle olan ilişkisini analiz etmek için seçilmiştir. Bu temalardan biri, ülkedeki erkek egemen spor kültürünü ve derginin bu yapıdaki rolünü ele almıştır. Diğer temalarda ise ülkedeki futbol kültürü olarak anlamlandırılan spor kültürünün medya tarafından nasıl şekillendiğine ve derginin bu kültür içindeki konumuna odaklanmıştır.

Veri analizinde, literatür bölümünde oluşturulan kavramsal çerçeve kullanılarak veriler betimlenmiş ve analiz edilmiştir. Ayrıca, Socrates Dergisi'nde yer alan içerik metinlerini seçilen temalar bağlamında incelenerek analiz derinleştirilmiştir. Örneklem olarak seçilen dergideki içeriklerin gerekçesini; analizde yapılan literatür taramasıyla oluşturulan temaların ardından, dergideki metinlere derinlemesine gözlemler yapılmış; daha sonra Türkiye'deki spor kültürüyle ilişkili olan ve varsayımımızı güçlendirebilecek verilere uygun metinlerin seçilmesi şeklinde açıklayabiliriz.

Araştırmanın daha sonraki aşamasında ortaya çıkan verilerden hareketle, Socrates Dergi'nin yarattığı öngörülen spor kültürü ve bileşenleri ortaya koyulmuştur.

1. BÖLÜM

KÜLTÜR, KİTLE KÜLTÜRÜ VE POPÜLER KÜLTÜR

1.1. KÜLTÜR

Kültür, sözcük anlamı bakımından ilk başlarda işleme sürecinin adını ve anlamını taşıyan ürün yetiştirimi, hayvan yetiştirimi (cultivation) olarak tanımlanmıştır (Williams, 2014). 17. Yüzyıl sonlarında Almanca ve İngilizce 'de belirli bir halkın bütün bir yaşam biçimi anlamına gelmektedir (Williams, 2014). 18. Yüzyıl içinde antropolojinin kavramsal ilerleyişiyle kültür sözcüğü bütüncül bir yaklaşım çevresinde ele alınmaya başlanmıştır. Bu yaklaşım çerçevesinde kavramın ele alınışı çoğulcu ve biricik olarak gösterilmektedir (Williams, 1993). Philip Smith'e göre (2005), kavram 16. Yüzyıl'dan 19. Yüzyıl'a kadar öğrenmenin ve bireysel aklın geliştirilmesi mantığıyla kullanılmıştır. Ziraat pratiklerinin ve ürün yetiştiriminin bir "metaforu" olarak insan hayatına eklenmiş olup o dönemde söz gelimi bilgili insanı "kültürlü", kabaları ise "kültürsüz" olarak tanılandırırmaya yaradı (Smith, 2005: 13). Smith, (2005), bu dönemde kültürün "uygarlık" ile aynı anlamlarda kullanıldığını söyler (s.13). Bu bağlamda uygarlık diye tanımlanan kavram dönemin Avrupa'sını "kültürlü"; Afrika'sını da "barbarlıkla" ilişkilendirilecek şekilde ahlaki açıdan ayrıştıran yapılara yönlendirilmekteydi (Smith, 2005: 14). Bu tarihsel dönemlerde kültürün, iktidar ilişkileriyle tanımlandığını görebilmek mümkündür.¹

Raymond Williams'a göre (1993, s.10) kültür, insanın içinde bulunduğu hayatın tümünü kapsayan bir kavramdır. Yani kültür, hayat şekli, biçimi olarak açıklanabilir. Kültürün anlam itibarıyla tek bir tanımı yoktur; birçok yaklaşım ve çeşitli disiplinlerle beraber süreç boyunca farklı tanımlamaları yapılmıştır. Genel anlamları üzerinde durulduğunda, kültürün Williams'ın (1993, s.9) ifadeleriyle zihinsel süreç olarak adlandırılması, "kültürlü kişi" olarak tabir ettiği, zihinsel gelişimin ve erişkinliğin bir çıktısı olarak anlamlandırmaktadır. Diğer yandan Williams'ın (2005), kültür için temel aldığı üç farklı tanımlama vardır. Bu tanımlamalar kültür kavramı için geniş ve geçerli kullanımlara sahiptir:

¹ Bu noktada, Hall ve Jefferson, "*Resistance Through Rituals: Youth subcultures in post-war Britain*" metninde sosyolojik toplum anlayışında, edebiyatta, beşerî bilimlerde baskın ve alt kültürel ilişkileri anlamak adına kültür ve iktidar arasındaki bağa geri dönülmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır (1993).

- 1) Manevi ve estetik bağlamda değerlendirilen bağımsız bir ad.
- 2) Belirli bir zaman veya dönem içinde yaşamış bir topluluğun, grubun ve genel olarak insanlığın sahip olduğu yaşam tarzı.
- 3) Soyut bir anlamda değerlendirilen entelektüel ve sanatsal birikim.

Kültür sözcüğünün yukarıdaki ilk tanımı soyut bir anlama sahip ve toplumun beraber ürettiği değerleri temsil etmektedir. Toplumdaki bireylerin birbirleriyle ilişkisini, sahip olduğu manevi değerlerin kısacası “çağdaşlık” sürecinin bir parçasını temsil etmektedir.

İkinci tanımı ise, toplumların dönem içinde sahip olduğu yaşam biçimlerine atıfta bulunmaktadır. Yani toplumları birbirinden ayıran, her toplumun kendine özgü yaşam biçimini ortaya koymaktadır. “Kuzey Avrupa kültürü” veya “İstanbul kültürü” gibi örnekleri gösterebiliriz. İnsanların kültürü nitelenen bir sözcük olarak kullandıkları bağlamlar bu tanıma işaret etmektedir.

Sözcüğün üçüncü anlamı genel olarak; sanatsal ürünler, medya ürünleri, sinema filmleri, edebi eserler gibi birçok türü kapsamaktadır. Buradaki önemli nokta, Williams’ın kültürün “sıradanlığından” bahsetmesidir. Kültür kavramının gönderimde bulunduğu bağlamlar entelektüel anlamda düşünülmemeli; toplumun gündelik hayatına sızmış ve her zihinde yer alan bir bağlamla sıradanlığa sahiptir. (1958, s. 5-6). Söz gelimi, medyada yer alan spor programları düşünüldüğünde görece herkes tarafından izlenen program da o kültürün bir ürünü, daha az izlenen program da aynı şekilde o kültür için bir anlam ifade etmektedir. Bir başka deyişle, iki spor programının izlenme oranı, program içeriği ve kalitesi gibi unsurlarla ayrıştırılmadan salt bağlı bulunduğu kültürün ürünü olarak değerlendirilmesidir.

Kültür sözcüğünün birinci ve ikinci anlamı, şu anı anlama hususunda daha yaygın kullanımlara sahiptir. Diğer yandan Eleştirmen Matthew Arnold’a göre, kültür sözcüğü “yüksek sanatı” tanımlamak için kullanılmıştır. Buradaki önemli nokta, Arnold’ın tanımında kavramın yüksek sanat çalışmalarında bir perspektif sunması ve ahlaki açıdan kendilerini yükseltebilecek bir alan açabilme, “seçkin” bir alan imkânı yaratmasıdır (Smith, 2005: 14). Arnold’a göre kültür;

“Dünyada düşünülen ve söylenenin en iyisi. Bilme aracılığıyla eksiksiz bir mükemmelliğin peşinde olma. Kültür, mükemmelliği araştırma ya da mükemmelliğin izinde olma, tatlı ve hafif. Akıl ve ruhun bir manevi durumudur ya da öyle olmalıdır” (Kroeber ve Kluckhohn, 1952’den Aktaran; Smith, 2005, s. 14).

Arnold kültürü, Williams'a kıyasla, yüksek sanatı açıklamak için ve bireylerin sahip olduğu kültürlere dair alt-üst hiyerarşisi oluşturan bir anlam yüklemiştir. Ona göre kültür seçkin bir yapıda tanımlanmaktadır. Kavram bu açıdan Williams'ın yaklaşımlarıyla çelişmekte ve toplumsal farklılıkların ahlaki açıdan literatürde yeniden tartışılmasına yol açmıştır. Özbek'e göre (1991, s.79), Williams, sanatı toplumsal süreçler içerisinde sadece "özel bir biçim" olarak tanımladığı için kültürü seçkin olarak değerlendirmeyip sıradan oluşunun üzerinde durmaktadır.

Gündelik hayatın içinde kültürün sıradanlığı üzerinde duran Williams, kültürü "anlamlandırma sistemi" olarak açıklamaya çalışır (1993, s. 11). Ona göre, kültür sosyolojisinin "kültürel ürünler" ve "kültürel pratikler" kavramlarını, sanatsal ve entelektüel pratikleri açıklamaya çalıştığı için eleştirmektedir. Kültürel ürünlerin, Arnold'ın işaret ettiği gibi, "yüksek sanata" indirgenemeyeceğini; değişime uğradığını ve hayatın her alanında, örneğin, toplumsal ilişkilerin kurulduğu aile, kurumlar, okullar gibi yapılarda görülebileceğini söylemektedir (s.11). Kültürün algılanış şekli bütün bir yaşam biçimine tezahür ettiği için sanatsal pratiklerle yakınlaşmalara girmiştir. Bu bağlamda, işaret ettiği anlamlandırma sistemi genel biçimleriyle imgesel pratikleri de içine almaktadır. O halde, imgesel pratikler etrafında düşündüğümüz kavramlar, Williams'ın deyişiyle, modadan felsefeye, medyadan dile birçok alanı kapsamaktadır (Williams, 1993, s. 11).

Kültürü anlamlandırma sistemi çerçevesinde düşündüğümüzde, yapıların ve imgelerin bir pratikler sistemi ürettiğini de görebiliriz. Söz gelimi, "moda kültürü" şeklinde bahsettiğimiz kavramın dil başta olmak üzere sahip olduğu anlamları vardır. Anlam, moda içerisinde geçen giyim tarzlarında, üretilen kıyafetlerde ve bireylerin modayla olan pratiklerinde gizlidir. Böyle bir kültürün bir yandan medyada, reklamlarda ve gündelik hayatta ürettiği anlamlar bulunmaktadır. Bu pratiklerle moda kültürünün anlamı nasıl ürettiğini toplumsal, politik ve ekonomik açıdan görebiliriz. Böylesi bir durumda kültürü var olan dünyada "anlam üretme aracı" olarak kabul edebiliriz.

1.2. KİTLE KÜLTÜRÜ VE POPÜLER KÜLTÜR

Popüler kültürü anlayabilmek için ilk olarak kitle kültüründen bahsetmek gerekmektedir. Zira popüler kültür kavramı tanım itibarıyla kültür kavramı gibi karmaşık bir yapıya sahiptir. Literatürü incelediğimizde popüler kültür farklı yaklaşımlar çerçevesinde kitle kültürü olarak ele alınmaktadır. Birçok disiplin etrafında tartışılan ve yıllar boyunca

dönüşüme uğrayan bu kavramların zihnimizde bir dizi muğlaklık oluşturabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Williams bu konu üzerine, popüler kültür ve kitle kültürü kavramlarını toplumsal dönüşümle beraber her dönem farklı kırılmalar yaşayıp o dönemin şartları içerisinde ayrı ayrı düşünülmesi gerektiğinden bahseder (1993). Dolayısıyla aralarındaki anlam farklılıklarını ortaya koyabilmek ve bu tez çalışması için neden popüler kültürün tercih edildiğini açıklayabilmek adına kitle kültürünün nasıl bir kavram olduğundan bahsetmenin faydalı olacağı düşünülmüştür.

Kitle kültürü kavramı 19. Yüzyılda Sanayi Devrimi sonrasında kapitalizm etkisiyle ortaya çıkmıştır. Artan endüstri üretimiyle işçi sınıfının tüketimi içinde düşünülen bir sistem olarak görülmüştür. Yani, o dönemin işçi sınıfının gündelik hayat alışkanlıklarından, tükettiği yiyeceklerden, sosyal yaşamlarında yapıp ettiği her şeyi kitle kültürü tanımlaması içinde düşünebiliriz. Böylelikle kitle kültürü kavramının Sanayi Devrimi sonrasında yarattığı toplumsal, ekonomik ve politik dönüşüm sürecinin bir parçası olduğunu düşünmek mümkündür. Diğer yandan bu kültürün yarattığı toplumu, yani kitle toplumunu, kapitalist düzen içerisinde gerçekleşen kırsal kesimlerden kentlere göçlerle ve işçi sınıfı hareketleriyle tanımlayabiliriz.

Raymond Williams, (1993) kitle kavramını “örgütlü işçi sınıfının doğuşunu” ön plana çıkararak dönemin sanayi şehirlerinde artan nüfusla birlikte işçilerin fabrikalara yığılmasıyla oluşan “kalabalık” şeklinde tanımlamaktadır. Williams kitleleri kalabalıkla ilişkilendirerek kavrama olumsuz bir anlam atfetmiştir. Diğer yandan Aristokrat Alexis de Tocqueville kitle kavramını açıklamak için Amerika’yı örnek göstermiştir. Ona göre, Amerika’daki kitleler egemen sınıfın sınırları içerisinde uzlaşmaya dayalı normlara boyun eğme davranışı göstermekteydi; bu şekilde yapı, bireyleri atomize edip kendi değerlerinden kopararak savunmasız hale getiren bir toplumsal düzen oluşturmaktaydı (Tocqueville, 2003). Williams, Sosyal bilimciler tarafından modern toplum olarak yorumlanan kitle toplumunun çok geniş katılımcıları olmasıyla anonimleştiğini, pasivize edildiğini ve dolayısıyla “örgütlenmemiş bir heterojenliği” barındırdığı için mücadele alanı yaratamaması bakımından da eleştirmektedir (1993, s. 16). Böyle bir durumda kitle kültürünün özgürleştirici bir yapıda olmadığını, özellikle halkın kültürüne dair tanımlayıcı özellikleri barındırmadığını söylemek mümkündür. Williams, bu konu üzerine kitlelerden bahsetmek yerine bireyleri kitle olarak kodlayan bir pratik üzerinde durmaktadır. Muhafazakâr terimlerin kitlelere (Masses) yüklediği “bayağı, küçültücü” bir anlamı vardır ve her insanın aynı oluşunu ifade etmektedir. Bu durum, sınıfsal bağlamda halkı aşağılayıcı konumda göstermektedir ve eleştirilmektedir. (Williams,

2005, s. 193). Amerikan sosyolog Herbert Gans da Williams'ın söylediği gibi kitle kavramının Kıta Avrupası'nda fakir ve yoksul halkı ifade eden aşağılayıcı bir anlama denk düştüğünü belirtir (Gans, 2005). Öte yandan Williams'a göre kitleler yoktur; daha önceki tanımlamasında bahsettiği gibi, işçi sınıfının gücünü ifade etme amacı olarak kitlelerin olduğunu göstermektedir (Williams, 1960'tan Aktaran; Dilben, 2016, s. 6). Kavram bu bakımdan düşünüldüğünde kitlelerin mücadelesine ve egemen kültüre karşıt bir yaklaşım sergilemektedir. Ancak Williams, buradaki açmazı çözmek için popüler kültür kavramına başvurmakta; kitle kültürünün bayağı ve küçültücü anlamlarından ziyade halka/işçi sınıfına ait tanımlamalar geliştirmiştir.

Kitle kültürü ve popüler kültüre dair eleştirilerin yükseldiği 19. Yüzyılın sonuna doğru kavramı kuramsallaştıran ve bireyleri yabancılaştırdığını savunan Frankfurt Okulu'ndan söz etmek gerekmektedir. Eleştirel kuram olarak da anılan Frankfurt Okulu², popüler kültürü kitle kültürü olarak okuyarak kavramı olumsuz olarak tasvir etmektedir. Okulun önde gelen isimlerinden olan Theodor W. Adorno ve Max Horkheimer (1997), *"Aydınlanma'nın Diyalektiği'nde"* kitle kültürünü endüstriyel bir ürün olarak nitelendirir. Hatta *Aydınlanma'nın Diyalektiği'nde* kitle kültürü yerine "kültür endüstrisi" kavramını tercih etmişlerdir (1997). Dolayısıyla kültür endüstrisi kavramı kitle kültürüne dair çalışmaları içeren bir hat üzerine kurulmuştur. Kültür endüstrisinin tanımlamasına yöneldiğimizde; kitle kültürünün ürünü olarak kabul edilen her şey endüstriyel bir şekilde yeniden üretilmekte ve egemen sınıfların kitlelere uyguladığı tahakküm biçimini ortaya koymaktadır. Bu tahakküm biçimiyle kültür endüstrisi, egemen güçlerin kitle iletişim araçlarıyla bireyleri kontrol altına aldığı ve yanlış bilinç uyguladığı yaklaşımına sahiptir (Adorno, 1997). Yani, kültür endüstrisinin kitleleri birer nesneye dönüştürdüğünü söylemek mümkündür. Frankfurt Okulu, kültür endüstrisini bu anlamda eleştirmekte ve direnişçi bir yapıda ve muhalif söylemler üreten bir konumda olmadığını altını çizmektedir. Öte yandan Adorno, endüstri sözcüğünü genel anlamda üretimin kendisi olarak değil; kültürün standartlaşması ve rasyonelleştirilmesine karşılık geldiğini söylemektedir (2010). Böyle bir durumda kültür endüstrisinin üretim süreçlerini betimleyen bir açıklamada gösterilmediğini, daha ziyade kültürün teknik anlamda tek tipleştirildiğini göstermektedir. Sinema, spor, müzik gibi birçok etkinlik alanı Adorno'ya

² Frankfurt Okulu, Frankfurt Toplumsal Araştırma Enstitüsü olarak 1920 yılında kurulmuştur. Okul ile özdeşleşen isimler arasında Theodor Adorno, Walter Benjamin, Max Horkheimer, Herbert Marcuse gibi isimler yer almaktadır. Kapitalist modernite eleştirileri, Adorno ve Horkheimer'ın kültür endüstrisi kavramı ve rasyonaliteye yönelik yöntemsel duruşlarıyla Eleştirel Okul olarak da anılmaktadır (Smith, 2005, s. 65).

göre “kültür endüstrisine” dönüştürülmüş metalar olarak kabul edilmiş ve ticarileştirilmiştir (2007). Diğer yandan boş zaman aktiviteleri, bireylerin beğenilerine göre tercih ettikleri etkinlikler ve uygulamalar da kültür endüstrisi tarafından belirlenmektedir. Söz gelimi, insanların klasikleşmiş bir ritüel olarak cuma akşamı sinemaya gitmesi; vizyondaki filmler neyse o sınırlar içinde seçim yapma hakkının oluşması; filmde tükettikleri patlamış mısır ve içecekler bu duruma örnek gösterilebilir. İnsanlar sinemaya gittiklerinde vizyonda ne varsa onları izlemekte, menüde ne sunulmuşsa onları tüketmektedir. Vizyondaki ve menüdeki ürünler haricinde bireyin başka tercih yapma hakkı bulunmamaktadır. Kültür endüstrisi bu anlamda ne yapmak istediğimizi belirleyen, hangi filme gitmek istediğimizi özgürce tercih etmek yerine var olan filmler içinde sınırlı özgürlükle tercih etmeye maruz bırakan bir yapıya sahiptir. Birey böyle sınırlı bir yapıda kendini özgür hissettiğini düşünmektedir.

Adorno, bu özgürlük halini endüstrileşmiş ve metalaşmış kültür üzerinden şu şekilde açıklamaya girişir:

“İnsana yaraşan bir toplumda yaşandığı yanılsamasını yaratmakta, bütün insan ürünlerinin temelinde yatan maddi koşulları gözlerden saklamakta ve rahatlatıp uyuşturarak, varoluşun kötü ekonomik belirleniminin sürüp gitmesine hizmet etmektedir” (1997, s. 45).

Bu anlamda kitle kültürü ürünlerinin sömürüye dönüştürülmüş, metalaştırılmış bir şekilde toplumların hayatında bir illüzyon etkisi yarattığını söylemek yanlış olmayacaktır. Diğer yandan Adorno, yönetici sınıfların tahakkümüyle üretilen kültürlerin bireyleri pasif konuma getirdiğinden bahsetmektedir (Adorno, 1997). Başka bir deyişle Adorno “*Müziğin Fetiş Karakteri ve Dinlemede Gerileme Üzerine*” (1985) adlı metninde, entelektüel açıdan zayıflayan ve çocuklaşan bir öznenin varlığından bahseder. Buna göre, kültür endüstrisinin ürünlerini tüketen bireyin “hazırcı” bir yerden ve aynı kültürleri tekrar tekrar tüketmesinden dolayı zihninin gerilediğini vurgulamaktadır.

Frankfurt Okulu yüksek sanata verdiği önemle tanınmaktadır. Sanatı da örneğin sinema, kültür endüstrisi ürünleri gibi satılık bir meta olarak tanımlasalar da buradan çıkış yolunun yüksek sanattan geçtiğini belirtmektedirler (Adorno, 2007). Onlara göre yüksek sanatın endüstrileşen kültürün arasında özgürleştirici bir yanı olduğu kabul edilirken; kültür endüstrisinin sadece kapitalizme hizmet ettiği belirtilmektedir. Kültür endüstrisi, tahakkümün devamlılığı için oluşturulmuş ideolojik bir araçtır. Bu araçla bireyin kontrol altında tutulması ve tercihlerinin belirleyicisi ise kültürel egemenlerdir. Bu

konuma karşı özgürlük potansiyeli taşıyan ise yüksek sanattır (Özbek, 1991, s. 68). Diğer yandan Fiedler'ın yaklaşımı yüksek kültürün kurumsallaşmasına karşı bir konumda yer almakta ve popüler kültürü işaret ederek sıradan insanı ve eğlenceyi olumsuzladığını belirtmektedir (Huyssen, 1981'den Akt., Özbek, 1991, s. 87). Bu anlamda çıkarabileceğimiz bir diğer fikir ise; yüksek kültürün olumsuz bir özellik ürettiği, kurumsallaştıkça uzaklaştığı fakat popüler kültürün sıradan oluşu, kavramı olumlu bir biçime dönüştürmeye çalışmaktadır.

Aynı ekolün kuramcılarında olan Walter Benjamin, kitle kültürünü kitle iletişim araçları üzerinden eleştirmeye çalışmıştır. Paranın ve endüstrileşmenin topluları yabancılaştırdığı ve köleleştirdiğini belirten Benjamin, kitle iletişim araçlarının bireyi yanlış bilince yönlendirip iktidar sahiplerinin gücünün gizlendiği söylemektedir (Benjamin, 1993). Bu anlamda, kitle kültürünün özne iktidar arasındaki gerilimi göstermediğini, özneye hükmettiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Kitle kültürü kavramsallaştırmasının ardından popüler kültür kavramına yönelip ilk olarak popüler sözcüğünün tanımını yapmak gerekmektedir. Raymond Williams "Sözcükler" (2005) kitabında, popüler sözcüğünü "halka ait" siyasi bir terim olan 'popülaris'ten' türediğini belirtmiştir. Diğer yandan Özbek'in (1991, s. 83) popüler sözcüğü üzerine yaptığı iki tanımlama mevcuttur. İlki, "beğenilen ve tüketilen şeyler" anlamına sahip geniş kümede değerlendirilen bir tanımlama³; ikincisi, "halka ait" anlamına gelen, Williams'ın kullandığı tanıma uygun fakat Hall'un işaret ettiği "betimleyici" bir anlama gelmektedir. Hall'un betimleyici anlamla kastettiği, halkın pratiklerinin, özellikle gündelik hayatı ilgilendiren pratiklerin, tümünü kapsayıcı bir çerçevede göstermesidir (Hall, 1981'den Aktaran, Özbek, 1991, s. 83-84).

Arık'a göre (2004), popüler kültürün "özgürleştirici ve hegemonik" özellikleri göz önüne alarak ürettiği olumlu ve olumsuz iki yaklaşımı bulunmaktadır. İlki, Frankfurt Okulu, Marx, Gramsci ve Althusser tarafından incelenen popüler kültürün kitle kültürüyle eş değerlendirildiği kavramsallaştırmayı kapsamaktadır. Popüler kültürün kitleleri "*güdüp, yanlış bilinçlendirdiğini*" ileri süren bir görüşle kavram olumsuz bir biçimde ele alınmaktadır (Arık, 2004). İkinci görüş ise, Birmingham Kültürel Çalışmalar Okulu temsilcileri De Certeau ve John Fiske tarafından popüler kültürün "özgürleştirici"

³ Stuart Hall popüler sözcüğünün bu tanımını "ticari" şeklinde nitelendirmektedir (Hall, 1981'den Aktaran, Özbek, 1991, s. 83-84). Popüler sözcüğü; insanların satın aldığı, okuduğu, dinlediği ve eğlenmek üzerine eylemler gerçekleştiği ticari amaca dayanan bir tanımlamaya sahiptir (Hall, 2010, s. 74).

olanaklarıyla ilgilenmektedir. Bahsi geçen düşünürler, bilhassa tüketim alanında “halkın tercihini” ön plana koyarak popüler kültürü kitle kültüründen ayırarak olumlu yanlarını gösteren bir yol izlemişlerdir (Arık, 2004).

Fiske (2012), popüler kültürün toplumsal farklılıklar içinde ortak bir uzlaşım aracı yarattığını belirtmektedir. Aslında Fiske yapmak istediği bu tanımlamayla şunu söylemek istemiştir:

“Eğer bir metin popüler olursa ve niyet edilen okurlarına doğru biçimde seslenecekse hâkim ideolojinin sesini içerdiği gibi bu okurların muhalif toplumsal konumlarının bazı göstergelerini de içermek zorundadır. Bu tür çelişkiler olmazsa, hedef alınan okurlar kendilerine seslenildiğinin farkına varmayabilirler; böylece çağrı reddedilecek ve iletişim gerçekleşmeyecektir” (Fiske, 1996’dan Akt. Arık, 2005, s.336).

Ayrıntılı açıklama, popüler kültürle ilgili pratiklerin iktidar tarafından belirlendiğini gösterebilmektedir. Bu yüzden kavramın yönetsel bir biçimde ele alınışı doğrultusunda Gramsci’nin “hegemonya” kavramını çağırdığını görmek mümkündür. Arık’ın (2004) yalın bir biçimde aktardığı hegemonya kavramı kısaca “rızanın örgütlenmesi” olarak açıklanabilir (s. 332). Hegemonya, iktidar güçlerinin sivil toplum alanında, altyapı ve üstyapıyı birbiriyle ilişkilendirerek, baskı veya şiddet içermeden inşa ettiği süreçlere işaret eder. Medya içinde, aile, okul gibi kurumlarda rıza üretiminin gerçekleştiğini görebilmek mümkündür (Arık, 2004, s. 332). İktidarın rıza aracılığıyla ürettiği popüler kültür, içerisinde ideolojiyi gizlemektedir. Arık’ın (2004) ifadeleriyle “*rıza üretimi gerçekleştiğinde iktidarın kontrolünde bir ‘ortakduyu’ inşa edilebilir; böylelikle iktidarın ideolojisi meşrulaştırılır ve ideolojik işleyişi gizlenir*” (s. 332). Bu anlamda, popüler kültürün Gramsci’nin hegemonya kavramıyla bir ilişki içerisinde olduğunu ve Hall’e göre (1999) Gramsci, popüler kültürü devletin etki alanı olarak tanımlamaktadır. Rıza üretimi yoluyla popüler olan her şey, iktidar sahiplerinin kültürü olarak gösterilmekte; Hall, burada kültürel iktidarın popüler olan şeyin ne olduğunu belirlemede aktif olduğunu öne sürmektedir (Akt., Özbek, 1991, s. 84).

Diğer yandan Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi, popüler kültürü bir direniş aracı olarak kabul etmektedir. Bu anlamda Birmingham Okulu Frankfurt Okulunun popüler kültür ve kitle kültürü üzerine yaptığı eleştirilere karşıt bir konumda yer almaktadır. Alanın en önemli araştırmacılarından Stuart Hall’e (1981) göre, kültürel olan her şey politiktir ve popüler kültür politik bir düzlemde ele alınarak merkezi bir konumda direniş unsuru olarak kabul edilmektedir. Williams’ın popüler kavramını politik

bir zeminde açıklaması nedeniyle popüler kültürün iktidar ilişkileri karşısında deneyimlerin temsil edildiği veya var olan kültürün biçimlerini belirtmesi açısından popüler kültürün politik oluşunu göstermektedir (Arık, 2005, s.336). Bu anlamda tekrar Gramsci'nin hegemonya kavramından hareketle⁴, egemen sınıfların ilişkileri içinde popüler kültür aktif rol oynamakta ve popüler kültür ürünlerinin egemen sınıfın çıkarlarına karşı bir konumda yer aldığı söyleyebilmek mümkündür. Diğer bir deyişle İngiliz Kültürel Çalışmalar Okulu'nun kültür ve popüler kültür konumlanışını, kitle kültürüne kıyasla iktidar ilişkileri üzerinden yaptığını görebilmek mümkündür. Özbek'e (1991), göre kültürel iktidar ilişkileri dışında bir popüler kültür düşünülemez (s.88). Stuart Hall'un, popüler kültür incelemelerinde hegemonya ve ideoloji kavramlarından beslenmesi buna örnek gösterilebilir. Özellikle Hall'un ana amacı bu kavramları toplumsal iktidar ilişkileri bağlamına oturtmaktır (Özçetin, 2010, s.141). Egemen sınıfın tahakküm biçimlerini çözümlenmede hegemonik yapıya ve ilişkilere odaklanmışlardır.

Popüler kültür kavramı Raymond Williams'ın (2005) belirttiği üzere, sıradan olan ve insanların kendileri için gerçekleştirdiği kültürdür. Williams (2005), bu kavramın 3 ögesinin olduğunu belirtir:

- 1) Her insan için geçerli olmaktadır.
- 2) Toplumlar ve bireyler için yapılandırılmış ve onların beğenisine yönelik hazırlanmıştır.
- 3) Toplumlar ve bireyler popüler kültürü kendileri üretmekte ve tüketmektedir.

Popüler kültür bu bağlamda gündelik olana atıfta bulunmakta ve insanın ürettiği her şeyi kapsayıcı bir alana sahip olmaktadır.

Alanın bir diğer önemli temsilcilerinden olan Richard Hoggart, kendi çalışmalarında yüksek kültüre karşı popüler kültürün yanında yer almıştır. F.R Leavis ve T.S Eliot, kültür araştırmalarında tamamen yüksek kültürün gerekliliğini savunmuşlardır. Onlara göre büyük anlatılar boyutunda düşünüldüğünde popüler kültür sıradan, yetersiz ve temelsiz görünmekteydi (Smith, 2005, s. 209). Bu anlamda popüler kültür kavramının sıradan oluşu ve özellikle gündelik hayatı ilgilendirmesi bakımından parçacıklı, diğer bir deyişle küçük anlatı bağlamına oturan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Williams ve Hoggart bu yaklaşımlara karşın farklı bir toplumsal yapıyla karşı karşıya

⁴ İngiliz Kültürel Çalışmalar Geleneği, Gramsci'nin "Hegemonya" kavramı üzerine kuramsal temeller oturtarak, popüler kültüre dair olumlu yaklaşımlar geliştirmiştir.

geldikleri için elitist bakış açısını bir kenara bırakmışlardır. Popüler kültürün küçümsenmemesi gereken bir kavram olduğunu söyleyerek, kültür incelemelerine yöneldiklerinde, orta yaşın ve işçi sınıfının öğrencilerinin pratiklerine odaklanmışlardır (Smith, 2005, s. 210).

Hoggart, yeni işçi sınıfını “popüler kültür”, yani halkın kültürü olarak tanımlamaktadır. “*Kitle kültürü bayağı ve gösterişçi*” diyen Hoggart, popüler kültürü doğrudan ve deneyimsel olarak halka, yani işçi sınıfına bağlayarak, popüler kültürü üreten ve tüketen insanların da işçi sınıfı olduğunu belirtmektedir (Sardar ve Van Loon, 1997, s. 28). Popüler kültür bu sebepten dolayı kitle kültüründen ayrılmaktadır. Kitle kültürü, kültürel egemenler tarafından üretilen bir yapıyı işaret ederken; popüler kültür, halkın üretip tükettiği bir kültür olarak egemen kültürün karşısında yer almaktadır. Hoggart, “*The Uses of Literacy*” (Edebiyatı Kullanmak-1998) adlı kitabında (Smith, 2005, s. 210), işçi sınıfının egemen kültüre nasıl karşıt kültür geliştirdiğinden, onların eğlence biçimlerini, gündelik hayattaki pratikleri ve kitle iletişim araçları karşısında nasıl aktif olduklarını akademiye taşımıştır (Smith, 2005, s. 210).

Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi, diğer adıyla İngiliz Kültürel Çalışmalar Okulu, kitle kültürünün kötümser bir tablo çizen görüntüsü ve iktidar ilişkilerini gizleyen bir yapıya bürünmesi nedeniyle oluşturduğu sorunların toplum üzerindeki etkisine alternatif yorumlar getirmeye çalışarak temelini oluşturmuştur (Bennett, 2013, s.41). Okulun bir diğer temel savı, gündelik hayatı başat saha olarak ele alarak bireylere dayatılan kültürleri edilgen bir şekilde kullanmak yerine, bireylerin belli bir düzeyde aktif olan failer olarak kültürü ürettiğini ve dönüştürebildiğini göstermektir (Bennett, 2013, s. 53). Savaş sonrası dönemde oluşan gençlik alt kültürlerini bu duruma örnek gösterebiliriz. Dick Hebdige’in “*Altkültür: Tarzın Anlamı*” (2004) metninde bahsettiği Hippiler, Punklar, Modlar gibi birçok gençlik alt kültürü kendi kültürlerini üretmede aktif konumda yer alır. Bu alt kültürlerin gündelik hayat pratikleri, tarzları ve kimlikleri egemen kültüre karşı direniş alanı yarattığı gerçekliğini ortaya koymaktadır (Hebdige, 2004). Popüler kültürün halka ait tanımını düşünerek bu açıklamalara bir yorumlama getirdiğimizde; popüler kültürün bu tarihsel kaymalarda geçirdiği dönüşümlerde egemen kültürün ve söylemlerin etkin olduğunu kabul ederken, bireyin de bu anlamda farkında olduğunu ve edilgen olmadığını düşünebiliriz. Sözelimi, Stuart Hall (2010), sıradan insanların popüler kültürün onlar için üretildiğini, biçimlendirildiğini ve onları temsil ettiğini bildiklerini söylemektedir (s.75).

Diğer yandan Okulun popüler kültürü anlamaya yönelik getirdiği alternatif yaklaşımlar bu tez için açıklayıcı bir işlev görmektedir. Medya metinlerinin üretimi, dolaşımı ve tüketimi konusunda diğer yaklaşımlara kıyasla farklı bir okuma biçimi öneren Okul, Tony Bennett'ın da bahsettiği gibi, popüler kültürün etkisinin kendini tanıma ve değerlendirmenin pozitif formlar üretebileceği kültürel ve söylemsel alanlara imkân vermesidir. Ona göre popüler kültür; geç modernitedeki teknolojik ilerlemeler sayesinde üretilen kültürlerin bireylerin gündelik hayat pratiklerine rahatça entegre edilmeye başlanmasıydı. Bu sayede, gündelik hayata sızan popüler kültür ürünlerinin ve metinlerin bireyin yaratıcı yönlerini açığa çıkaran bir kültürel sürece doğru dönüştürmesiyle aralarındaki hegemonik mücadelenin belirgin hale geldiğini göstermektedir (Bennett, 1986'dan Akt. Bennett, 2013, s. 48-49).

Bu noktada tekrar Stuart Hall'un popüler kültür tanımlamalarına temas etmekte fayda vardır. Daha önce bahsedildiği gibi Stuart Hall'ün popüler kültür için, "ticari ve halka ait", iki ayrı tanımlaması mevcuttu. Ticari olan tanımı kavrama olumsuz bir yaklaşım yükleyerek, insanların popüler kültür ürünlerini satın alarak tükettikleri bir anlamı ortaya çıkarmaktadır (Hall, 2002). Spor alanında bireylerin popüler olmuş spor giyim ürünlerini satın alması, spor dergilerini okuyabilmek için para ödemesi ve maç yayınlarını izleyebilmek için yine aynı şekilde para karşılığında abonelik satın alması popüler kültürün ticari anlamını gösterebilmektedir. Birey, boş zamanını değerlendirebilmek için para karşılığında hizmet satın almaktadır. Diğer yandan popüler kültürün halka ait, betimleyici anlamı, halkın ürettiği kültürün bir parçası olarak tanımlanmaktadır (Hall, 2002). Gündelik hayatın içine sızan, halkın yapıp ettiği her şey olarak kapsayıcı bir anlama gelen popüler kültür tanımlaması için iktidar ilişkilerinin varlığını göz ardı etmemek gerekmektedir. Üretim araçlarını elinde tutan iktidarın, ne kadar halkın ürettiği kültür olarak kabul edilse de kendi kontrolünde dolaşıma girdiğini ve toplumu istediği biçimde yönlendirdiğini düşünmemiz gerekmektedir. Bu anlamda, kapitalizmden kaçamayan bir popüler kültürün varlığından söz etmekteyiz. Popüler kültür ürünlerinin sistem içerisinde metalaşmayan bir şekilde üretildiğini görmek oldukça zordur. Söz gelimi, bu tez çalışmasında incelenecek olan spor dergisinin dağıtımının yapıldığı marketler ve internet siteleri; diğer dergilerle aynı rafta yer alması da bu durumu açıklayabilmektedir.

Popüler kültürün halka ait tanımlamasındaki iktidar ilişkilerinin gizlenmesi, halka ait olanın belirsizliği gibi problemler sebebiyle Hall, bu çerçeveye üçüncü bir yaklaşım önermektedir. Bu yaklaşımla popüler kültür ve baskın kültür arasındaki gerilimden

bahsetmektedir. Ona göre popüler kültürün salt bütünlüklü bir çıkarımdan ziyade bir süreci ifade etmekte ve baskın kültürle arasındaki karşıtlıklar içinde yeniden üreten bir yapıyı temsil etmektedir (Hall, 2002, s. 189). Bu bakımdan popüler kültür, baskın kültürle sürekli mücadele ederken direniş alanı yaratmaya çalışmaktadır. Hall bu konuyu, baskın kültürün kontrolcü yapısı ve tüketenlerin direnmesi şeklinde diyalektik bir ilişkiyle açıklamaktadır (Hall, 2002, s. 189). Bu yaklaşımdaki kilit nokta popüler kültürün “dönüşümü” üzerinedir (Hall, 2010, s. 73). Böylece popüler kültürün tüketiminde insanların yapıp ettiklerine ve baskın kültürle arasındaki mücadelenin nasıl olduğuna dair alternatif bir yaklaşım ortaya koymaktadır.

Buraya kadar gelinen noktada tekrarlanmış olan “dönüşüm” sözcüğünün İngiliz Kültürel Çalışmalar Okulunu anlayabilmek için önemli bir unsur olduğunu söylemekte fayda vardır. Zira Okul, kültür ve topluma dair her şeyi net ve kesin bir biçimde açıklamamaktadır. Kavramların ve yapıların mücadele ve çatışma alanı yarattığını; üretilen anlamların süreç içerisinde durağan olmadığını göstermektedir. Böylelikle Okul, iktidar ve direniş arasındaki ilişkinin karmaşıklığı üzerinde durarak kültürün dönüşüm potansiyeli taşıdığına vurgu yapmaktadır.

Dolayısıyla bu tez çalışmasının temel aldığı varsayımlar ve üretmeye çalıştığı bilimsel bilgi, İngiliz Kültürel Çalışmalar yaklaşımları ve Stuart Hall’un popüler kültür kavramsallaştırması üzerinden gerçekleşmektedir. Popüler kültürün, Stuart Hall’ün işaret ettiği betimleyici ve alternatif yaklaşım tercih edilerek spor kültürüyle olan ilişkisi açıklanmaya çalışılacaktır. Spor kültürünün tek başına popüler kültürle açıklanması karmaşıklıklar doğuracağı için diğer bölümde kavramın ana bileşenleri tartışılarak ortaya koyulacaktır.

2. BÖLÜM

SPOR KÜLTÜRÜ ÜZERİNE TARTIŞMALAR

2.1. SPOR KÜLTÜRÜ KAVRAMI

Spor kültürü kavramını anlayabilmek için sözcüğün ne anlama geldiğine dikkat etmek gerekmektedir. Söz gelimi, bu çalışmanın temel kavramsal çerçevelerinden birini oluşturan İngiliz Kültürel Çalışmalar Ekolü, spor kültürü çalışmaları için “Sports Studies and Leisure Studies” başlığının içerdiği konular üzerinden araştırmalar yürütmüştür. Burada Leisure sözcüğünü kullanmalarının bir sebebini de sporun sözcük anlamıyla açıklayabiliriz. Spor sözcüğü Latince “eğlenmek, güzel zaman geçirmek” anlamına gelen “*isportus*” sözcüğünden türemiştir. İngilizceye ise Fransızca da sport şeklinde ödünçlenmiş olan ve Eski Fransızca da “eğlence, fiziksel ve zihinsel zevk” anlamına gelen “desport” sözcüğünden türemiştir. İngilizcede de zaman öldürme, oyalanma anlamlarına karşılık gelen bir tanım olarak yer almaktadır (Voigt, 1998, s.86). Böylelikle, insan deneyimi üzerine kurulu olan kavramın, daha çok davranışsal olarak -örneğin sağlık, müsabaka, rekabet üzerine konumlandırılan pratiklerle ön plana çıkan sporun- aslında eğlence ve boş zaman aktivitesini ifade eden bir gösterge olarak üretilmiş olduğu görülecektir. Araştırmamız, “leisure” olarak tanımlanan spor kavramı çerçevesinde sınırlandırıldığını söylememiz gerekmektedir. Diğer taraftan çalışmamızda, sporun doğal kökenlerinden ziyade kültürel bir fenomen olarak ele alındığını da söylemek gerekmektedir. Dolayısıyla, kavramı insan ve toplum ilişkilerinden, yani sosyal gerçekliğimizden bağımsız görmek veya yok saymak mümkün olmayacaktır.

Bireyin ve toplumun gündelik hayatına kadar sızmış, neredeyse her gün karşısına çıkan bir olguya dönüşmüş bu kavramın sosyal, politik, ekonomik ve özellikle kültürel bağlamlarda nasıl anlamlar ürettiğini spor kültürü çalışmalarının varlığıyla gösterebiliriz. Ancak, spor sosyoloğu John Hargreaves’in (1986), sporun gündelik hayatla bu kadar iç içe geçmesinin sosyal ve kültürel anlamlarını irdeleme açısından karmaşık bir görüntü sunduğunu ve spor kültürü çalışmalarının sorunlu oluşunu da bu durum üzerinden açıklanabildiğinden bahseder.

Gündelik hayatın merkezinde yer alan spor, üzerine fikir üretmek, tartışabilmek ve anlayabilmek için herhangi bir entelektüel bilgi gerektirmeyen alandır. Söz gelimi

kafelerde, restoranlarda, stadyumlarda ve hatta evimizdeyken bile oturup spor üzerine fikirler üretip anlamaya çalışabiliyoruz. İnsanlar izlenen müsabakalar üzerinden yorumlar yapıp, birbirleriyle tartışıp bu fikirler için özel bir eğitime gerek duymadan rahatlıkla mesai harcayabiliyor. Spor, hayatın kültürel dinamikleri içerisinde özgürce dolaşabiliyor. Bu durumda sporun hangi kısmını, nasıl incelemek gerekmekte gibi karmaşık sorular ağı yarattığını düşünebilmek mümkündür. Hargreaves'in bahsettiği "karmaşıklık ve bulanıklık" tam da bu bahsedilenlerdir.

Bir yandan boş zaman aktivitesi olarak değerlendirilen, rahatlama, gevşeme amacıyla ön plana çıkan sporun diğer yandan toplumla olan ilişkisini düşününce zihinde canlanan sorunların rastlantısal olmadığı fikrini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla burada bir dönüşümün varlığından bahsedebiliriz. Örneğin, serbest zaman aktivitesinden, global bir mekanizma haline gelen bir olgu olarak spordan söz edilebilir. Akademisyen Chas Critcher (1974), sporun toplumun rastlantısal bir parçası olmadığına ısrar etmekte ve tarihsel kaymalarla beraber toplumun bütün unsuru olarak kültürel bir olgu bağlamında görülmesi gerektiğinden bahsetmektedir (s.2). Daha önce açıklandığı gibi kültürel, sosyal, politik ve ekonomik derinliklere sahip olan sporun ürettiği anlamların tümünü kapsayan bir kavrama ihtiyacı vardır. Bu kavram ise Spor kültürü etrafında şekillenmektedir.

Spor kültürü kavramını sosyolog Ellis Cashmore, iki tanım üzerinden açıklamaktadır:

"Öğrendiğimiz ve yaptığımız her şeyin kaynağında spor vardır. Dolayısıyla, spor kültürünün alanı sadece rekabet organizasyonlarının kendisi değildir; aynı zamanda organizasyonların altında yatan ve çevreleyen süreçlerdir. Spor kültürünün temelinde spor kültürünün parçası olan mitler, semboller ve dil yatmaktadır (Cashmore, 2000).

Cashmore'un bu tanımlamasından hareketle, organizasyonların temelinde yatan süreçlerin temsilinin kültür kavramıyla gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Önceki bölümde Raymond Williams'ın kültür üzerine yaptığı tanımlamalar doğrultusunda spor kültürünü bahsettiği "anlamlandırma sistemi" üzerinden okuyabilmemiz mümkündür. Böylelikle spor kültürü olarak içerisinde yer alan bağlamlar Cashmore'un tanımlamasıyla bağlantılı bir şekilde düşünülebilmektedir. Yani sporun içindeki dil ve değerler, medya metinleri, sporun tarihselliği, spor konulu filmler ve edebi eserler, spor ekonomisi, politikası gibi alanlar spor kültürünün anlam havuzunu oluşturmaktadır. Cashmore (2000), bu konuya dair, kavramın tüm kültürel elementleri kucaklayıcı bir tarafı olduğunu ve spor için sadece müsabakalar ve spor yıldızlarından bahsedilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Diğer yandan Cashmore (2000), spor kültürünün çok geniş

bir alanı işaret ettiğini fakat birçok kültürel unsurun, örneğin; ırk ve etnisite, erkeklik, metalaştırma gibi sorunların altını çizmekte ve spor kültürünün yarattığı problemlerin kurucu kaynağı olarak değerlendirmektedir. Bunlara ek olarak, şiddet, endüstrileşme, toplumsal cinsiyet gibi kavramlar da spor kültürünün içerdiği kurucu kaynakların arasında yer almaktadır. Örneğin toplumsal cinsiyetin spor ve toplumla olan analizlerde ve spor kültüründeki iktidar ilişkilerini açığa çıkarabilmek adına kültürel bir pratik olarak incelenmesi gereken bir kavram olarak literatürde bahsedilmiştir (Koca & Bulgu, 2005, s.4).

Spor kültürü tanımlamasında dikkat edilmesi gereken önemli bir husus yukarıdaki bağlamlar üzerinden ele alınmasıdır. Onun haricinde sözgelimi spor eğitimini, sporcu sağlığını, sporun bilimsel yaklaşımları gibi genişletebileceğimiz alanları da spor kültürü içerisinde düşünebilmek mümkündür. Bu alanlar ne kadar spor kültürü içerisinde yer alsa da daha çok spor bilimlerinin çerçevelediği konuların başında gelmektedir. Bahsedildiği üzere çok geniş bir anlam yelpazesine sahip olan kavrama aslında kültürel bir olgu olarak bakılması gerektiğinden özellikle son 30 yıl içerisinde gerçekleşen gelişmeler ve bu dönem içindeki görünümüne dair açıklayıcı bir perspektif sunmaktadır.

Spor kültürü kavramını yakından tanıyabilmek adına söz gelimi İngiltere'deki spor kültürünü düşünebiliriz. Oradaki toplumun ağırlık olarak futbol üzerine sahip olduğu bir spor kültüründen söz etmek mümkündür. Taraftarların yaşadığı şehirlerin takımlarına tutkuyla bağlı olması, boş zamanlarını ağırlık olarak futbol maçı izleyerek, konuşarak geçirmeleri ve kültürlerini futbol odaklı kurdukları bir pratik görebilmek mümkündür. Bu anlamda futbol İngiliz spor kültürü için kurucu bir öge konumundadır. Diğer yandan İngiliz taraftarlar futbolla alakalı sözlü tarih anlatılarına da bir hayli ilgilidir. Taraftarların tuttuğu takımlara dair geçmişteki maçları çok iyi hatırlaması, kendileri için özel olan maçlara dair anılarını hafızalarında sanki dün yaşanmış gibi korumaları, kendi spor kültürlerine has gösterilebilmektedir. İngilizlerin futbol kültürlerinde sözlü tarihlerine önem verdiğini şu örnekler üzerinden görebilmem mümkündür: İngiliz Brentford futbol kulübü için "Push Up Brentford" şeklinde taraftar, oyuncular ve kulüp içindeki çalışanların içerisinde bulunduğu sözlü tarih dosyalarının olduğu bir site yayınlanması; "The Athletic'teki" bellek dosyaları, 2011-2012 sezonu son maçı ve şampiyonluk maçı olan *Manchester City- Queens Park Rangers* karşılaşmasında bir oyuncunun şampiyonluğu getirdiği golün ardından *Queens Park Rangers* oyuncularının yaşadıklarını paylaştığı bir yazının varlığı da örnek gösterilebilir. Bu bakımdan

yaklaşıldığında spor kültürünün, yukarıdaki tanımlaya uygun, geniş bir anlamlandırma pratiği ürettiğini görebilmek mümkündür.

Diğer yandan akademi içinde spor kültürü çalışmalarının durumunu ortaya koymanın bu çalışma ekseninde faydalı olacağı düşünülmüştür. Sosyologlar arasında en az ilgi gören alanın spor olması, sporun serbest zaman aktivitesi olarak görülmesinden kaynaklanmaktaydı. Sporun insan davranışı ve deneyimini temsil etmesi sebebiyle sosyal bağlama oturtulacak kadar üst söylem veya büyük anlatı üretmemesi ve toplumsal ilişkiler içerisinde yeteri kadar önemsenmemesi de etkili olmuştur. Fakat 1970'li ve 80'li yıllarda Kültürel Çalışmalar perspektifinden araştırılan spor çalışmalarının varlığından söz etmek gerekmektedir. Spor kültürü Kültürel Çalışmalarda ilk başta alt kültürel formlar üzerinden çalışılan futbol holiganizmi üzerine ve daha sonra geniş temalar altında spor ve medya ilişkisi üzerine çalışmalar yapılmıştır (Hargreaves & McDonald, 2000, s.51). Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezindeki yayınlardan "*Working Papers in Cultural Studies ve the Stencilled Occasional Papers*" dergilerinde spor üzerine yapılan sözgelimi kung-fu, bilardo ve kaykay sporu gibi yenilikçi konular da bulunmaktadır (Cricher, 1979). Örneğin kaykay sporu üzerine yapılan çalışma alt kültür araştırması olup, kaykayın gençler arasındaki kültürel anlamlarının izleri sürülmüştür (Cricher vd., 1977'den Aktaran; Andrews & Loy, 1993). Yine 1974 yılında Birmingham Üniversitesinde Beden Eğitimi bölümünün yürüttüğü "Sporda Kadın" temasından oluşan sempozyuma Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi, yayınladığı iki makaleyle katılım göstermiştir (Hargreaves & McDonald, 2000, s.51). Dolayısıyla, sporun kültürel çalışmalar üzerinden kurumsallaşması Birmingham Okulu ve Beden Eğitimi bölümlerinin bağlantılı çalışmalarıyla gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Okulun spor üzerine yayınları özgün, çeşitli ve kuramsal temellere dayanmakta olup spesifik bir spor ve kültürel çalışmalar birlikteliğinin kapısını açmıştır (Hargreaves & McDonald, 2000, s.52).

Spor ve medya ilişkisi üzerine yapılan çalışmaların temeline baktığımızda aralarındaki ilişkinin teknolojik gelişmelerle birlikte ilerlediğini görebilmekteyiz. Sporun organizasyonlaşma süreci sanayi devrimine kadar dayansa da şu an içerisinde bulunduğu durum düşünüldüğünde globalleşmenin sporu etkilemesi, büyük bir endüstriye dönüşmesi ve kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle yeni bağlamların oluşmasına yol açmıştır. Örneğin, globalleşmenin etkisiyle oluşan büyük ölçekli medya şirketlerinin spor yayıncılığına olan yatırımları; görsel işitsel teknolojilerin ilerlemesiyle gazetelerin dijitalleşmesi ve böylece internet gazeteciliği ve dergiciliğine doğru

dönüşümlerin yaşanması spor kültürü çalışmalarının dayandırıldığı sorunlara zemin hazırlamaktadır. Yaşanan bu gelişmeler spor medyasının üretimini hızlandıran ve etki alanını genişleten parametreler olarak sayılmaktadır. Birmingham Okulu'nda spor ve medya ilişkisi üzerine ilk sistematik araştırma da bu bağlamda "1976 Olimpiyat Oyunlarının Britanya Televizyonunda yayınlanması" konulu bir makaleyle gerçekleştirilmiştir (Andrews & Loy, 1993, s.263). Roy Peters (1976) tarafından yazılmış metinde Olimpiyatların televizyon aracılığıyla nasıl bir tüketim ürününe dönüştüğü analiz edilmiştir (Aktaran; Andrews & Loy, 1993, s.263).

Kültürel Çalışmaların sahip olduğu eleştirel tavır ve kuramsal yapısını spor sosyolojisine öncülük edecek şekilde spor kültürü çalışmalarına entegre etmiştir. Spor sosyolojisiyle benzer sorunsallar üzerinden ilerlemiş olsa da yapısı itibariyle iktidar ilişkileri üzerinden spora eleştirel ve özdüşünümsel yaklaşımlar kurmuştur (Hargreaves & McDonald, 2000, s. 57). Rowe'un (2004), bahsettiği üzere, Kültürel çalışmalar ve Medya çalışmalarının spora olan ilgisini gündelik hayatın politikalarıyla bağlantılı sosyo-kültürel bir kurum olmasına dayandırmaktadır. Bu duruma örnek vermemiz gerekirse; İngiltere'deki spor kültürünün gündelik hayata yansıyan kısmında toplumun bir yandan hayatlarını İngiliz futboluyla anlamlandırdıkları ve spora olan ilgilerini futbol maçı izleme, takım tutma, ürün satın alma gibi pratikler üzerinden yoğun ve tutkulu bir şekilde kurarken diğer yandan holiganizm, milliyetçilik ve şiddet sorunların ortaya çıkması da ülkenin ve kültürel iktidarın futbolla olan ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Böyle bir durumda spor hem politik hem de kültürel yansımalarını açığa çıkarmaktadır. Diğer yandan Rowe (2004), Kültürel ve Medya Çalışmalarının spor medyası metinlerindeki iktidar ilişkilerine, ırk, etnisite, popüler kültür, toplumsal cinsiyet gibi konulara kuramsal ve yöntemsel yaklaşımlarını uygulayabilecek bir çerçeveye sahip olduğunu söylemektedir. Sporun içinde gizlediği ideoloji ve hegemonik ilişkilerin izini sürebilmek bu durumu açıklar niteliktedir. Rowe (2004), bu konuya ek olarak spor metinlerini analiz etme ve yorumlamada toplumların hem sınıf ideolojilerini hem de pratiklerini nasıl inşa ettiğini anlamada bahsedilen konular üzerinden bağlantı kurabilmenin mümkün olduğunu söylemektedir.

Son olarak toparlamak gerekirse; spor kültüründe alt kültür üzerine çalışmalar, sporun popüler kültür olarak gösterildiği anlatılar, gündelik hayat üzerinden formüle edilmiş mikro spor kültürü çalışmalarının kültürel çalışmalar üzerinden kurulması, spor ve kültür arasındaki gerilimleri ve karmaşık ilişkileri anlayabilmedeki etkisinin önemini göstermektedir.

2.2. TÜRKİYE'DE SPOR KÜLTÜRÜ KAVRAMI

Kaplan ve Akkaya (2014), spor kültürü kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: *Spor kültürü, spora ilişkin her türlü değeri ve davranışı tanımlamaktadır (s.117). Türkiye'de spor yerine futbol, spor kültürü yerine de futbol kültürü demek daha doğrudur.* Bu bağlamda Türkiye'de spor kültürü, yukarıda belirtilen açıklamaya göre futbol üzerinden tanımlanmaktadır. İngiliz spor kültüründeki futbolun popülerliği Türkiye'de de geçerlidir. Spor kültürünün etkilemiş olduğu spor medyası da futbol medyası şeklinde de değerlendirilmektedir. Kaplan ve Akkaya (2014), spor kültürünün ve spor medyasının futbol üzerinden üretildiğini belirtmiştir. Türkiye'deki spor kültürü Fenerbahçe, Beşiktaş, Galatasaray gibi İstanbul takımlarına indirgenmiştir. Sosyolog Ahmet Talimciler (2003), Türkiye'deki futbol kültürünü, Türk insanının kendisini gerçekleştirdiği bir araç olarak tanımlamakta; özel televizyonlar ve kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle beraber futbola olan ilginin daha fazla arttığını söylemektedir. Bu bağlamda, izleyici ve seyirci için tuttıkları futbol takımlarıyla kendilerini gerçekleştirme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Böylece, Türkiye'deki futbol kültürü düşünüldüğünde, izleyici ve taraftar için anlamının büyük oluşu ve kendi kimliklerini futbol takımlarıyla tanımladıkları aşıkardır. Ülkede Fenerbahçe, Beşiktaş ve Galatasaray üzerinden bir taraftarlığın baskınlığı ortaya çıkmakta; diğer yerel veya şehir takımlarının sayıca bahsedilen kulüplere göre az oluşu dikkat çekmektedir. Ancak, diğer yerel takımların da kendi futbol kültürü var olmakta ve izleyici ve taraftar bazında baskın takımlarla rekabet halinde olduğu da gözden kaçmamaktadır. Böylesi bir durumda sayıca daha az taraftara sahip olan kulüplerin baskın futbol kültürü içerisinde de yer alabildiği ancak durumun niceliği düşünüldüğünde baskın futbol kültürü içerisinde söz sahibi olma olanağının daha az olduğu görülmektedir. Bu durum, izleyici ve taraftarların kendi futbol kültürleri içerisinde yapıp ettikleriyle baskın futbol kültüründen ayrılmaktadır ve ortaya çıkaran en belirgin özellik ise taraftarın kendi doğup büyüdüğü ve yaşadığı şehrin takımını tutmasıyla açıklanmaktadır. Söz gelimi, Fenerbahçe Galatasaray ve Beşiktaş kulüpleri, İstanbul takımları olsalar dahi farklı şehirlerden birçok taraftarın da desteğini almakta ve böylece futbol kültürünü şekillendirmektedir. Yerel takımlar için bu durum söz konusu olmamakla birlikte; görece en büyük ayrışmayı da beraberinde getirmektedir. Yerel takımların futbol kültürüne göre taraftar, doğup büyüdüğü şehrin takımından başka takım desteklememektedir.

Spor medyası ve yayıncılık alanında yer alan yazılı, görsel birçok içerik Fenerbahçe, Galatasaray ve Beşiktaş gibi takımlar üzerinden üretilmektedir. Dolayısıyla, spor

medyası ve spor kültüründe bir zenginlik ve çeşitlilik söz konusu değildir (Kaplan, Akkaya, 2014).

Literatürdeki kavramsallaştırmaya geri döndüğümüzde bahsedilen tanımlamalar eksik ve muğlak gözükebilmektedir. Diğer yandan literatürde kavrama yönelik yapılan tanımlamalara bakıldığında özellikle sağlık ve gelenekler üzerinden tutum ve davranışları açıklamaya yönelik gösterimler karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Derman'ın (2016), "Spor Kültürü" adlı metnin içeriğini incelediğimizde spor ve sağlık ilişkilerinin derlendiğini ve daha sonra spor dallarının açıklandığını görmekteyiz. Şentuna'nın (2013), makalesinden popüler kültür üzerinden ele alınan pop-spor kültürü kavramsallaştırması spor kültürü için farklı bir yaklaşım göstermektedir. Metninde sporun metalaşması üzerinden spor kültürünün popülerleşmesinin gençler için tehlikeli olduğunu belirterek tartışmış olduğu olimpiyat oyunları ve pop-spor kültürü arasında hiyerarşik bir çizgi çekmiştir (2013). Bu çalışmada ise kültürel bir fenomen olarak ele alınan spor kültürünün hiyerarşik yapıda bir söylem üretmediğini belirtmek gerekmektedir. Bu yüzden Türkiye'deki spor kültürünün kavramsal boyutuna katkıda bulunmak amacıyla Kültürel Çalışmalar ekolüne dayandırılan bir hat izlemenin kavramı anlamlandırabilmede faydalı olacağı düşünülmüştür. Zira literatürde Kültürel Çalışmalar merceği üzerinden spor kültürü tanımlamalarının ilişkilendirildiği niteliksel bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Önceki bölümde oluşturduğumuz kavramsallaştırmaları Türkiye'deki spor kültürü üzerinden okuyabilmemiz mümkündür. Söz gelimi, Cashmore'un (2000), yapmış olduğu tanımlama yani; "rekabetlerin altında yatan süreçler, semboller ve dilin" ve Kaplan ve Akkaya'nın (2014), bahsettiği spor kültürü tanımlarıyla benzer yönde ilerlemektedir. Diğer yandan Williams'ın bahsettiği şekilde kültürü bir anlamlandırma sistemi olarak tanımladığımız bir bağlamda Türkiye'deki spor kültürünü sahip olduğu anlam havuzu üzerinden değerlendirebilmek mümkündür. Bu yaklaşımla birlikte spor kültürünün derinliklerini kültürel bir yerden kurmanın açıklayıcı olacağı düşünülmüştür. Türkiye'deki spor kültürünün yapısı, sahip olduğu imgeler ve içindeki dinamikleri düşündüğümüzde birbiriyle bağlantılı bir anlam haritasının oluştuğunu görebilmekteyiz. Yani, spor ve kültür ilişkilenmesinin içinde barındırdığı anlamlar bulunmaktadır. Söz gelimi sporun bireyle ve toplumla olan ilişkisi, Türkiye'deki insanların sporla olan pratikleri kültürel bir üretimin varlığına işaret etmektedir. Böyle bir durumda spor kültürü anlam üretme aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sporun medyadaki görünümü,

popüler kültürle ilişkisi, içinde barındırdığı politik, tarihsel ve ekonomik anlamlar da sporun kültürel bir fenomen olarak ele alınmasına zemin hazırlamaktadır.

Spor kültürüne dair oluşturulmaya çalışılan kavramsallaştırmanın bize söylemek istediği şeyleri betimlemek gerektiği kanaatindeyim. Söz konusu kavramın kullanımı aslında tıpkı “dijital kültür”, “moda kültürü”, “finans kültürü” gibi anlam pratiklerini içeren kavramlarla benzer yapılara sahip olduğunu görsek bile dünyada ele alındığı şekilde bir yaklaşım geliştirmeye çalışarak kavramsal bir yol haritası sunmak gayesindeyim. Kültürel Çalışmalar merceğinden yola çıkarak üretilen spor kültürü tanımlamasına kıyasla Türkiye literatüründeki tanımlamalar, kavramı önceki paragraflarda bahsettiğimiz şekilde serimlemektedir. Socrates Dergi'nin yapısı itibarıyla inşa etmeye çalıştığı spor kültürü Kültürel Çalışmaların spor kültürü tanımlamalarıyla örtüşmektedir. Böyle bir kavramsal pencereden bakabilmenin, Türkiye'deki spor kültürünün yapısını, sahip olduğu bileşenleri anlama konusunda ileriki çalışmalara katkısının olacağını umuyorum.

Türkiye'deki spor kültürü alanında yapılmış akademik çalışmalara uzandığımızda, son 20 yılda ağırlıklı olarak şiddet, eril dil, fanatizm, cinsiyetçilik ve milliyetçilik gibi sorunlar üzerine çalışıldığı görülmüştür. Spor kültürünün medya alanındaki yansımaları da ağırlıklı bahsedilen çerçeveler üzerinden tartışılmıştır.

Özsoy ve Yıldız (2013), Türkiye'deki spor basınında nefret söylemini incelediği çalışmada, geleneksel ve yeni medyada yer alan haber ve yorumlarda nefret ifadeleri içeren metinleri incelemiş ve sonuç olarak medyada dolaşımda olan nefret söyleminin sürekli yeniden üretildiği ve taraftarlar arasında yaşanan gerilimlerde rol oynadığını gözlemlemiştir.

Taşmektepligil, Küçük, Karakuş ve Kalkavan (2017) bireysel şiddet üzerinde spor medyasının etkilerini nicel araştırma yöntemiyle incelemiştir. Çalışmada ortaya çıkan verilerden hareketle, erkeklerin kadınlara göre, öğrencilerinse çalışanlara göre spor medyasını daha çok takip ettiğini ve spor yazarlarının taraflı olmasının şiddeti ve fanatizmi yükselttiğini gözlemlemiştir.

Alpay ve Orta (2022), “spor medyasında kadının cinsiyetçilik bağlamında incelenmesi” adlı çalışmasında spor medyasında, kadının yansıtılış biçiminin incelenerek medyanın kullandığı dil ve içerik bakımından, cinsiyet ayrımcılığını normalleştirme sorunlarını ele almıştır. Nitel araştırma yöntemiyle haber metinlerinde tarama modeli kullanılarak analiz edilen çalışmanın sonucunda, kadına yönelik cinsiyetçi tavırların bariz bir şekilde

gösterildiği haberlerde, kadına yönelik cinsiyetçiliğin hem toplumsal cinsiyet kalıp yargıları hem de fizyolojik açıdan yapıldığı ortaya koyulmuştur.

Diğer yandan, Talimciler'in (2003) ortaya koyduğu çalışmada; spor medyasında şiddet, cinsiyetçilik ve argo içeren söylemlerin olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda, spor medyasının spor kültürüne olumlu katkılar yapmadığı aşikardır.

Kitle iletişim araçlarının, yani medyanın etki alanını genişletmesiyle ortaya çıkan yeni olanaklarla birlikte toplumsal değişim ve dönüşümlerin yaşanmasında spor kültürünün etkilenmediğini söylemek olanaksızdır. Ülkede spor kültürü denilince akla ilk gelen şeyin spor medyası ya da Akkaya ve Kaplan'ın ifadeleriyle (2014), "*spor medyası yerine futbol medyası*", olması da bu sebeptendir. Bu çalışmanın sınırlandırıldığı alan ise spor kültürünü etkileyen spor medyası ve yayıncılığı bağlamıdır.

2.3. SPOR KÜLTÜRÜ, POPÜLER KÜLTÜR VE SPOR MEDYASI

Araştırmanın bu bölümünde spor medyasının yapısının nasıl olduğunu ele alan bir perspektif çizilerek spor kültürüyle ve popüler kültürle olan ilişkisine dikkat çekilmiştir. Spor medyasının sahip olduğu bütün bileşenlerden bahsetmekten ve aşırı ayrıntılara yer vermektен kaçınarak bu çalışmanın ele aldığı konular üzerinden ve eldeki malzemenin analizine uygun bir bakış açısı tercih edilmiştir. Böylelikle spor medyasının etkilediği spor kültürüne dair kapsamlı bir görünüm ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

İnsanların gündelik hayat içinde sporla olan serbest zamana dayalı ilişkisi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla gerçekleşmiştir. Nasıl ki bir basketbol veya tenis karşılaşması izlemek için maçın gerçekleştiği yere gidip yerinden seyredilen bir pratik gerçekleştirilirken şimdilerde artık televizyon, telefon veya bilgisayar karşısında naklen yayıncılık dönüşümüyle tribün dışında her yerde takip edilebilir hale geldi. Bu dönemde medyanın sporu etkileyişi ağırlıklı olarak yayıncılık faaliyetlerinin değişime uğramasıyla gerçekleşmiştir. Boyle ve Haynes (2002), yeni medyanın dijitalleşmesiyle spor medyasında platformlar üzerinden gerçekleşen yeni üretim sürecinin başladığını belirtmektedir. Geleneksel medya televizyon odaklı spor içeriği üretirken, dijitalleşmeyle başlayan süreçte bilgisayar aracılığıyla dijital televizyon, mobil telefonlar gibi görsel-ışitsel temele sahip teknolojilerle internet odaklı spor içeriklerinin yeniden üretimine ön ayak olmuştur. (s.96). Bu anlamda bireylerin gündelik hayatta sporu takip etme pratikleri bütünüyle değişmiş oldu. Dijitalleşmeyle beraber örneği verilen yeni internet servisleri, geleneksel medyada sözgelimi fiziksel bir biçimde veya analog dalgalar

yoluyla gerçekleşen üretime kıyasla, spora ilgili kişilerin internet bağlantılarıyla aktif olarak dahil olabileceği yeni bir bağın oluşmasına zemin hazırladı. Bu bağ, medya üretim sürecinde karakteristik olarak “yakınsama ve etkileşim” üzerinden tanımlanmaktadır (Boyle & Haynes, 2002, s.96). Medyada yakınsama, “convergence” kavramı karmaşık bir anlam yaratabileceği için Boyle ve Haynes (2002), ilgili konuyu kitle iletişim araçlarının, veri iletişiminin ve dijital servislerin birleşmesi olarak açıklamaktadır (s.97). Bu kavram aslında yeni medyanın yapısal ve teknik özelliklerini gösterir şekilde ele alınmaktadır. Bu sayede spor medyasının üretimi, dolaşımı ve yayını iki tarafa da eş zamanlı erişilebilir hale gelmiştir (Boyle & Haynes, 2002, s.97). Diğer karakteristik özelliğe sahip olan etkileşim mefhumundan bahsedecek olursak; Geleneksel kitle iletişim araçları tek yönlü bilgi akışıyla ilgiliyken, yeni medya, araçların kontrolü olmaksızın iki yönlü veya çok taraflı bir iletişimde araçla etkileşime girme yeteneğini içeren bir yapıya sahiptir (Boyle & Haynes, 2002, 98). Burada insan kontrolünün devreye girdiğini söylemek mümkündür. Yapımcı, editör, programcı ve yönetici gibi görevli kişiler online ortamda araçla etkileşime girerek içerikleri düzenlemek ve yayınlamakla yükümlüdür. Etkileşimin bir diğer tarafı, geleneksel medyadan farklı olarak online içeriklerin arasında okuyucuya seçim işlemi sunan bir konumda bulunmasıdır. İnternetin doğal yapısının sunduğu hizmetin interaktif unsurları barındırması sebebiyle, okuyucu sayfalar arası geçişler yapabilmekte, sitelerin iletişim adresleriyle haberleşme ve online ticaret üzerinden alışveriş yapabilmektedir (Boyle & Haynes, 2002, s. 98). Bahsedilen bağlamlar üzerinden sporun medya aracılığıyla popülerleşmesinde temel bir zemin yarattığını söylemek mümkündür.

Diğer taraftan spor medyasının ürettiği spor kültürü ve popüler kültür ilişkisini kurduğumuz temel üzerinden açıklamamızın bu tez için elzem olduğu düşünülmüştür. Sözgelimi Boyle ve Haynes’a göre (2009), Spor, dünyanın dört bir yanındaki binlerce oyuncu ve izleyici için önemli olmaya devam ederken; farklı sporlar ülkelerin ve insanların kültürel yaşamında kayda değer bir etkisinin olduğunu belirtmektedir (s.1). Spor branşlarından futbolun küreselliği oldukça baskın olsa da örneğin beyzbol gibi sporun Amerikan popüler kültüründe; kriket Avustralya toplumunun yaşamında, İrlanda’da Gaelic oyunları, kriket ve basketbol Karayip kültüründe merkezi bir konuma sahipken, rugby sporu Galler ve Yeni Zelanda ulusal kimliklerinin inşasında önemlidir (Boyle & Haynes, 2009, s. 1). 20. Yüzyıl ortalarından itibaren sporun azımsanamayacak etkisi ve popülerliği medya alanındaki gelişmelerle beraber önemli bir yol katetmiştir. Bir yandan spor tarihi de büyük ölçüde kitle iletişim araçları tarafından hem domine edilmiş hem de belgelenmiştir. Gazetelerden, filmlere,

radyodan televizyon yayınlarına kadar, bu yüzyılın popüler kültürünü ve siyasi atmosferini derinden etkileyen medya çeşitliliği göz ardı edilemez bir konumdadır. Spor, sahaların veya stadyumların etrafında tanımlanan bir mefhum olsa da özellikle televizyon gibi çeşitli medya platformlarıyla giderek daha fazla bütünleşmiş hale gelmiştir. (Boyle & Haynes, 2009 s. 1). Diğer yandan Boyle ve Haynes (2009) Medyanın, televizyonun ve gazetenin, modern dünyada sporla ilişkili birçok söylemin üretilmesinde, yeniden üretilmesinde ve güçlendirilmesinde merkezi bir rol oynadığından bahsederken yaşanan gelişmelerin ideolojik yansımalarının medya ve kültür araştırmacılarının özellikle ilgisini çektiğini belirtmektedir (s.7). Buna örnek olarak araştırmacı John B. Thompson'nın şu sözlerini de belirtmekte fayda vardır:

“Pop müzik, spor ve diğer faaliyetler büyük ölçüde, yalnızca önceden var olan kültürel formların aktarımı ve finansal desteğiyle değil, aynı zamanda bu formların aktif dönüşümüyle de ilgilenen medya endüstrileri tarafından sürdürülmektedir (Thompson, 1990' dan Akt; Boyle & Haynes, 2009, s. 7).

Buradan hareketle; gazetelerden filmlere, televizyonlardan naklen maç yayınlarına kadar sporun medya aracılığıyla dolaşıma, bireylerin gündelik hayatlarına kadar sızan ve boş zaman aktivitesi olarak anlamlandırılan sporun popüler kültürle sıkı bir ilişkisi olduğundan söz etmek mümkündür. Sporcuların, takımların ve spor organizasyonlarının da medya aracılığıyla popülerleşmesine ve medyanın sporu dönüştürme potansiyelinin nasıl olduğunu gözler önüne sermektedir.

Buraya kadar geline nokta spor kültürünü popüler kültür olarak kabul etmemiz mümkündür. Toplumsal hayatın tam merkezinde yer alan spor için Şentürk (2007), “eğlence ve boş zaman özelliğinden çıkarılıp toplumsal bir olgu olarak değerlendirilmesi gerektiğinden” bahseder (s.34). Şentürk'ün bahsettiği çerçevede düşündüğümüzde sporu ve spor medyasını popüler kültür kavramı dışında bırakarak değerlendirmemiz mümkün değildir. Popüler kültürün özellikleri bağlamında sporun toplumsal yaşamda örneğin Adorno'nun yaklaşımlarıyla (2007), metalaşan, kültür endüstrisi üzerinden bir anlatı sunduğunu görebilmek mümkündür. Bireylerin boş zamanını nasıl geçirmesi gerektiğini medya aracılığıyla kültürel iktidar tarafından belirlenmektedir. Örneğin; spor müsabakaları ve hemen ardından gelen yorum programlarının hazırlanış tarzı ve dolaşıma sokulması da medyanın tahakküm gücünü gösterebilmektedir. Burada popüler kültürün hegemonik özelliklerini spor bağlamındaki çıktılarıyla görebilmemiz mümkündür. Sınırlayıcı özgürlükler içerisinde özgür olduğumuzu hissettiren bir kültürel iktidarın sporu medyada sunulmuş ve kullanış biçiminin hegemonik olduğunu alt metinleriyle göstermektedir. Türkiye'deki spor kültürü ise bu konum takibinde

ilerlemektedir. Popüler olan sporun ülkede futbol olması; medyanın, gazetelerin ve televizyonların futbola göre yapılandırılması ve bireylerin tüketim ve boş zaman aktivitelerini yine futbolla geçirmesi de aynı şekilde 'sorgulanmaması gerektiği' bir ortam hazırlamaktadır.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Spora olan ilgim ilkokul döneminde futbol oynayarak ve lise çağlarında yarı profesyonel şekilde basketbol oynayarak kendimi sporun tam merkezinde bulmamla gelişti. O dönem deyim yerindeyse 'hayatım spordu'. Haftanın 6 günü antrenmanlar yaparak maçlara hazırlanıyor olmam; takım içinde oyun hakkında deneyimler edinmiş olmam beni spora fazlasıyla yakınlaştırdı. Fakat, birçok profesyonel sporcunun yaptığı gibi spora mesafelenmesi, yani uzaklaşması benim özelimde de gerçekleşti. 17 yaşında mesai yaparmış gibi spor yapıyor olmam yaşantıma dair bir şeyler söylemeye çalışıyordu. O yaşta sporla kendimi geliştirmem, sosyalleşmem güzel bir durumdu fakat fiziksel ve zihinsel anlamda bir o kadar da yorucu hissettiriyordu. Bunu fark ettiğim zaman artık bir karar vermem gerekiyordu: sporu oynamayı değil; sporu araştırmayı tercih etmiştim.

Aynı dönemlerde adeta takıntı haline getirdiğim sporun birçok branşındaki müsabakaları takip ediyor olmam spora olan yakınlığımı göstermekteydi. Yazın tatillerde olimpiyatları; kış zamanları da kış oyunlarını takip ediyor olmam da bu takıntının bir parçasıydı. Gündelik hayatımda müzikle beraber en büyük alanı sporun kaplaması bunun bir sonucuydu. Sporun medya alanındaki gelişmelerini uzun süre takip ettiğim dönemlerde diğer bir takıntı haline getirdiğim kültür kavramını sorgulamaya başladım. Hal böyleyken sporun da bir kültürü olduğunu; yalnızca saha içi performans ve rekabet üzerine kurulu olmadığını; sporla bir sürü anlamın açığa çıkabildiğini dönem boyunca merak etmiştim. Ülkede spor kültürü kavramının sürekli olarak kullanılması bendeki merakın boyutlarını aşmaktaydı. İlerleyen yıllarda spor ve kültürü bir araya getiren unsurların neler olduğu hakkında derinlemesine bilgi sahibi olabilmek ve eleştirel bir perspektifte kendi fikrinsel zeminimi oluşturabilmek adına Kültürel Çalışmalarla karşılaşmış olmam da benim için tesadüf sayılmazdı. Yüksek lisansa girişimden itibaren futbol veya sporla ilgili bir çalışma yapacağım açıkça belliydi. Diğer yandan "Socrates Dergi" adında Türkiye'deki dergicilik alanında özgün olarak nitelendirdiğim bir spor dergisi bulunmaktaydı. Yıllardır takip ettiğim dergi ülkedeki spor ve kültür hakkında kendilerine dert ettikleri meselelerle bir şeyler söylemeye çalışıyordu. Ben de yüksek lisans tezimde Socrates Dergi'nin ne söylemek istediğini araştırmaya karar vermiştim. Değerli tez danışmanım Doç. Dr. Ayşe Nevin Yıldız'a bu kararımı bahsettikten sonra beni destekleyici bir şekilde ilgili konu üzerine bir tez

yazabileceğimizi ve alan içinde güzel bir çalışma ortaya çıkabileceğine dair fikirlerini paylaşarak bu konuyu çalışmam için gerekli motivasyonu bana kazandırmış oldu. Daha sonra fikirlerimizi paylaşırken Birmingham Okulu'nun kültür ve popüler kültür hakkındaki yaklaşımlarının konumuzla örtüşebilen perspektifler sunması üzerine çalışmamızın temelini atmış olduk. Kültürel Çalışmalar üzerinden kurulan spor kültürü kavramsallaştırması ülkedeki spor kültürü ve Socrates Dergi arasındaki ilişkilenenin bağlarını ortaya koyabilmekteydi. Böyle bir yaklaşımla Türkiye'deki spor kültürü kavramının nasıl anlamlar üretebildiğine dair zemin oluşturabilmek ve Socrates Dergi'nin söylemeye çalıştığı şeyleri ortaya çıkarabilmek; yüksek lisans eğitimimde dert edindiğim konuları somut bir şekilde gerçekleştirebilmemi sağladı.

Bu çalışmaya döndüğümüzde; araştırma yöntemi olarak nitel araştırmaya başvurulmuştur. Çalışmanın bulgular bölümü Harry F. Wolcott'un (1994), betimsel analiz yöntemi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Sözelimi, betimsel analiz; Wolcott'a (1994) göre, verilerin özgün konularına bağlı gerçekleştirilen, alıntılar ile verilerin doğrudan incelendiği ve okuyucuya sunulduğu ampirik bir araştırma olarak kabul edilmektedir. Betimsel analiz yönteminde Wolcott (1994), sürecin tamamının analiz olarak adlandırıldığından bahseder; fakat betimsel analizin nitel araştırmalarda veriler üzerinde çalışılırken 3 ana yol izlenebileceğini önermektedir. Bunlar; betimleme, analiz ve yorumlama olarak adlandırılmaktadır (Wolcott, 1994, s. 10). Wolcott (1994, s.10), ilk olarak betimleme kısmında, betimlenen özgün veriye yakın kalma kaygısıyla, araştırmadaki esas bilgiyi vermek gerektiğini önermektedir. Bu yaklaşım stratejisiyle Wolcott (1994, s.10), betimleyici verileri esas, gerçek veri şeklinde ortaya koymayı ve aktarmayı amaçlamaktadır. Verilerin düzenlenmesinde Wolcott, (1994, s.10), ilk yolun üzerine inşa edilen temel unsurları ve ilişkileri tanımlayabilmek ve çalışmayı sistematikleştirmek adına "analiz" kısmını öne sürerek; betimsel bir açıklamanın ötesine geçmek ve yöntemi derinlemesine işlemekten bahseder. Böyle bir konumda, çalışmanın verilerinin araştırma varsayımını sınavabilmede derinlik kattığını ve metindeki verileri konuşurabilme imkânı yarattığını görebilmekteyiz (Wolcott, 1994). Betimlenen ve analiz edilen verilerin konuştuğu bir düzlemde "yorumlamayı" çağıran Wolcott (1994, s.10), analizle ilişkilendirilen anlamları kesinlik derecesiyle açıklanabilecek olanın altını çizerek bir anlayışa kavuşturmayı önermektedir. Bu bağlamda yorumlama kısmı betimsel analizlerde hem gözlemin yer aldığı fakat, gözlemin sınırlı olmadığı; betimlemenin ve analizin ilişkilenebilmesiyle ortaya çıkan anlamlandırmayı ve sonuca kavuşturmayı amaçlamaktadır. Bu tez çalışması da Wolcott'un önerdiği 3 ana yol üzerinden inşa edilip bulgulara ulaşılmıştır. Diğer yandan

spor kültürü kavramsallaştırmasının yapıldığı bu çalışmada kavramı açıklayabilmek için tarihsel bir süreç üzerinden değerlendirildiği ve kavramın medyayla olan bağında da gerçekleşen olayların betimlendiği bir perspektifle ele alınmıştır. Dergi incelemesi ve kavramla ilişkisinde temelinde yapısal özellikleri göz önüne alınarak analiz edilmiş ve bütüncül yaklaşımla beraber ikisi arasındaki ilişkilerin genel yapısı ve yaklaşımları ortaya koyulmuştur. Bu konuyla ilgili olarak bağlı kaldığımız betimsel analizdeki 3 yol üzerine kurguladığımız veri analizinde olaylar ve durumlar tematik olarak kategorize edilerek analiz edilmiştir. Çalışmada betimsel analizi tercih etmemizin sebebi; dergi ve spor kültürü arasındaki ilişkinin nasıl olduğunu, genel yapılarını ve “farklı ve alternatif bir spor kültürü üretebilme potansiyeli” varsayımını sınavabilmek adına uygun bir yöntem olduğuna karar verilmiştir.

4 farklı temaya ayırdığımız bulgular kısmında ilk olarak Socrates Dergi'nin ne zaman kurulduğunu, dergi yayın politikasını, nasıl bir yapıda olduğunu tanıtmak amacıyla temadan ayrı bir başlıkta bahsedilmiştir. Diğer taraftan geri kalan 3 temanın nasıl seçildiğinden bahsetmemiz gerekirse; Türkiye'deki spor kültürünü anlamlandırabilmek ve dergiyle olan ilişkilerini analiz edebilmek adına tarihsel bir yaklaşıma başvurularak erken Cumhuriyet döneminden itibaren spor kültürünü şekillendirmiş durumların ve olayların neler olduğu ilgili literatür çerçevesinde araştırılmış; daha sonra ortaya çıkan verilerle temalar kategorize edilmiştir. Bu anlamda ilk olarak ülkedeki spor kültürünün erkek egemen yapıda olduğunu gösteren veriler ve Socrates Dergi'nin bu konumlanma ile olan ilişkisi analiz edilmiştir. İkinci tema; ülkedeki spor kültürünün neden futbol kültürü olarak tanımlandığına ve bu kavram çerçevesinde medya alanında gerçekleşen kültürel üretimlerin, olayların ne ve nasıl olduğuna dair betimlemeler gerçekleştirilmiş ve Socrates Dergi'nin ülkede futbol kültürü olarak anlamlandırılan spor kültürü içerisinde nasıl konumlandığı dergideki içerikler üzerinden analiz edilmiştir. Son temada Socrates Dergi'nin spor ve kültür-sanat ilişkilenmesinin bağlarının ortaya koyulduğu alternatif bir spor kültürü üretme potansiyeline dair veriler ve metinler incelenerek analiz edilmiştir. Veri analizi için oluşturduğumuz temaların gerekçelerini bu şekilde açıklayabiliriz. Veri analizinde önceki bölümde oluşturduğumuz kavramsal çerçeve dahil edilerek ortaya çıkan verilerin kavramlarla ilişkisi açıklanmıştır. Yani, popüler kültür kavramları ve spor kültürü kavramsallaştırması üzerinden veriler anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Diğer taraftan Socrates Dergi'den örnek olarak alınan 28 içerik metinleri seçilen temalar bağlamında incelenip analizle ilgili verilerin betimlemesi ve yorumlaması gerçekleştirilmiştir. Dergide yer alan tüm metinlerin incelenmesi analizi yorabileceğinden betimsel analiz yönteminde geçerli olan

betimleme, analiz ve yorumlama kısımları ile konuların birbiriyle olan bağlarına uygun metinler seçilerek analiz gerçekleştirilmiştir. İlgili metinler derginin web sitesi olan <https://www.socratesdergi.com/> 'a erişim sağlanarak analize tabi tutulmuştur. Socrates Dergi basılı içerikleri hem online hem de fiziksel bir üretim olarak gerçekleştiği için derginin web sitesinde erişime açık bir biçimde yer almaktadır.

4. BÖLÜM

ALTERNATİF BİR ARAYIŞ: SOCRATES DERGİ ÜZERİNE

4.1. SOCRATES DERGİ'YE GENEL BAKIŞ

Socrates Dergi, 2015 yılının Nisan ayında Can Yayınları tarafından yayın hayatına başlayan ve 2023 yılında yayın hayatına son veren fiziksel baskılı ve online edisyonlu bir spor kültür dergisidir. *Socrates Hakkında* (15.02.2024). “*Düşünen Spor Dergisi*” sloganına sahip olan dergi, ismini Brezilyalı futbolcu Sócrates Brasileiro Sampaio de Souza’dan almıştır. Dergi Genel Koordinatörü Bağış Erten, derginin ilk sayısındaki girizgahında neden Socrates ismini tercih ettiklerini şu sözlerle aktarmaktadır:

“Neden mi Socrates? İspanya’da birileri sırf klas bir penaltı uğruna dergisine elin Çekoslovağını isim babası yapıyor ve Panenka koyuyorsa, bu sayıda da göreceğiniz gibi yaklaştığımız her kahraman, aynadakinin aksine yaklaştıkça küçülüyorsa, memlekette her esin kaynağı insan/söz/deyim zamanla yerle bir ediliyorsa... Oynarken de konuşurken de yazarken de yaşarken de hatta ölürlen de farklı bir adam olan Socrates neden isim babamız olmasın? ‘Democracia’sıyla, ‘11 Vote’siyle, 1982’deki takımıyla, yazar gibi yaşadıklarıyla ama en çok da adıyla. Antik Yunan’daki isim babasını siyasetbilimciler pek sevmez. Haklılar da... Ama biz şu lafını sevdi: “Değişim eskiyle kavga ederek değil, ‘yeni’yi yaratarak gerçekleşir.” O yüzden dedik ki Socrates olsun” (Erten, 2015).

Dergi, yayınlandığı tarihten itibaren Türkiye’nin en çok satan spor dergisi olarak tarihe geçmiştir (NTV, 2016). Derginin basılı içeriklerinin yanı sıra “Socrates web sitesi, sosyal medya hesapları, Socrates Almanya, Socrates Bistro, Socrates Stüdyo YouTube kanalı ve Socrates Podcast podcast platformu da bulunmaktadır. *Socrates Hakkında* (2024.02.15). Ayrıca dergi bir dönem Almanya’da da yayın hayatına başlayıp yurtdışına ihraç edilen ilk spor dergisi özelliği de taşımaktadır.

Aylık olarak yayınlanan dergide interdisipliner bir bakış açısı güdülmüş olup; spor üzerine felsefe, psikoloji, sosyoloji, edebiyat, sinema, müzik ve tarih gibi alanlarda nitelikli içerikler üretilmiştir. Derginin Web sitesinde verilen bilgiye göre spor kültürünü derinlemesine işleyen bir yapıya sahip olarak içerik politikalarını şu şekilde açıklamaktadırlar:

“Futbol, basketbol, bisiklet, atletizm, tenis, yüzme, boks, motor sporları, olimpiik sporlar gibi geniş bir spor yelpazesinde daha önce keşfedilmiş veya keşfedilmeyi bekleyen konulara yeni bakış açıları getirmeyi amaçlar. Aynı zamanda edebiyattan sinemaya tüm sanat dallarına, politikaya ve hayatın

diğer alanlarına da temas eden hikâyeler anlatır ve aktarır.” Socrates Hakkında (15.02.2024).

Sporu ele alış biçimiyle interdisipliner bir yaklaşımda ilerlemesiyle Socrates Dergi, bu alanda özgün bir perspektif çizmiştir. Yayınladığı içeriklerle spor kültürü üzerine düşünmemizi sağlayan bütüncül bir bakış açısı ortaya koymuştur. Dergi hatta amatör spor hikayelerin ele alındığı basılı ilk spor dergisi olma özelliği taşımaktadır. Örneğin; Fikret Doğan'ın (2015), “*Briç Together*” metninde Briç sporu tanıtılıp oyun hakkında kültürel ve tarihsel bilgiler ortaya koyularak Briç sporunun ilk kez bir spor dergisinde yer verilmesine vesile olmuştur.

Muadillerine kıyasla kullandığı dilde hikâye anlatıcılığına başvurması derginin Türkiye’de daha önce yapılmamış bir anlatı tarzı ürettiğini gösterebilmektedir. Söz gelimi 1988 yılında haftalık olarak yayınlanan ve Socrates Dergi’nin bir anlamda kökleri olarak gösterilen “*Gelişim Spor*”, spor dergiciliği alanında önemli bir girişime imza atarak dünyadaki spor dergilerinden uyarlanan haftalık spor dergisi olarak 119 hafta yayın hayatına devam etti. Dergi kapak, mizanpaj tasarımında Fransız “*France Football*”, içerik yapısı olarak da İtalyan dergi “*Guerin Sportivo*” ve Alman “*Sport Bild*” örnek alınmıştı. Bahsi geçen dergilere benzeyen bir yapıda Türkiye’de bu alanda ilk olma özelliğini taşıyan Gelişim Spor, Yiğiter Uluğ’un ifadeleriyle (2020), Türk spor basınına kökten değiştirmişti. Derginin içerikleri, dönemin spor sayfalarında kullanılan dil ve tarzdan farklıydı. O dönem spor gazetelerinde ağırlık olarak maç sonu yazıları, merkezine futbolu alan metinlerin bulunmasına karşın Gelişim Sporun merkezinde futbol olsa da kullandığı dil ve dergi tasarım tarzı bakımından spor gazetelerinin zıttı bir politikada içerikler üretmişti (Uluğ, 2020). Spor ve futbol üzerine derinlemesine yazı dosyalarının, röportajların ve söyleşilerin bulunduğu derginin Socrates Dergi’ye kıyasla hikâye bağlamında bir anlatıya sahip değildi. Diğer taraftan “*Hayat Mecmuası*” tarafından 1974 yılında çıkan “*Hayat Spor*” adlı dergi, merkezine futbolu aldığı ve ağırlık Fenerbahçe, Galatasaray ve Beşiktaş üzerinden içeriklerin bulunduğu nitelikli bir spor dergisiydi. Derginin içerikleri gözlemlendiğinde hikâye anlatıcılığına dair bir dilin kullanılmamış olduğu saptanmıştır. Birçok spor yazısının, röportajın ve hatta sporun magazin kısmına eğilen metinlerin bulunduğu dergi daha çok tarihsel ve görsel arşiv niteliği taşımaktaydı (Yüce, 2022).

Socrates Derginin 2015-2023 yılları arasında toplam 94 sayısı ve 2.803 içeriği bulunmaktadır. Derginin 15 Nisan 2015 tarihli ilk sayısı, derginin başlangıcı olarak ele alınmakta ve neden böyle bir dergiyi ürettiklerine dair bir girizgâh içermektedir. Söz

konusu sayının girizgahını “Edito” ismiyle adlandırdıkları “*Bu Devirde Dergi Mi Çıkar*” metni, derginin kuruluş hikayesini eleştirel, özdeşünümsel ve okuyucuyu meraklandırarak bir şekilde anlatılmaktadır. 1 Ocak 2023 tarihli 94. Ve son sayısı ise “*Son*” başlıklı girizgahta Socrates Dergi ekibinin vedasını ve 2022 yılının Almanığı konu almaktadır. Derginin her sayısına bir tema atfedilmiştir. “Edito” adlı editör girizgahının bulunduğu ilk sayfada, derginin teması bazı sayılarda eleştirel, bazı sayılarda hikâye anlatımı üzerinden tartışılıp sayıdaki içeriklerin neler olduğu hakkında bilgi verilmektedir.

Dergideki konular futbolla sınırlı tutulmayıp birçok spor branşı hakkındaki metinler, röportajlar, tarihsel dosyalar, almanaklar, olimpiyatlar ve diğer büyük ölçekli spor organizasyonları üzerinden oluşturulmuştur. Türkiye’deki ana akım spor medyasındaki içeriklerin aksine, sporun disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alındığı türden bir içerik yapısı ortaya koymak derginin asıl derdi konumundadır. Sporun temas ettiği noktalarda psikoloji, felsefe, siyaset ve sosyoloji; sanat dallarından müzik, edebiyat ve sinema, hayat hikayelerinin bulunduğu biyografiler, amatör branşların tarihsel olarak ele alınışı, şehir ve mekân hafızasının örneklendirildiği metinlerin sporla ilişkisi işlenmekte ve anlamlandırılmaktadır. Socrates Dergi’yi diğer spor dergileriyle farklı ve eşsiz kılan özelliği de spor metinlerini disiplinlerarası konuşurma tarzıdır. Sözelimi, derginin 25. Sayısında Mark Twain ve bılardo ilişkisi konu edilirken diğer taraftan 19. Sayıda holiganlık olgusu felsefe üzerinden okunmuştur. Böylesi bir anlatı tarzına sahip olmak spor medyası ve okuyucuları bağlamında görülmemiş bir şeydir. Bu durum, analizimiz için bize bir şeyler söyleyerek derginin Türkiye’deki spor kültürü içerisinde alternatif bir yerde konumlandığını gösterebilmektedir.

Socrates Dergi’yi alternatif bir yerde konumlandırmaya dair örnek olarak; Deniz Can Tanık (2016), Socrates Dergi’nin Alternatif Medya Yayıncılığı olarak literatürde tartıştığı çalışmasında derginin birçok bağlam üzerinden alternatif medya özelliği gösterdiğini kanıtlamıştır. Nitel bir araştırma yöntemi benimsediği çalışmasında eleştirel söylem çözümlemesiyle dergideki yazılı metinleri analiz etmiş ve birçok bileşenle alternatif medya özelliği gösterdiğini belirtmiştir. Bu bağlamdan hareketle, Socrates Dergi’nin alternatif medya özelliğine sahip ve ana akım medyadan farklı bir yerde konumlandığını söyleyebilmek mümkündür.

Diğer yandan Socrates Dergi okuyucularının beklentilerini karşılamak adına aldıkları geri dönüşlerle içeriklerini okuyucuların önerdiği bakış açılarıyla harmanlayarak daha ilgi çekici ve derinlikli hale getirmiştir. Bu anlamda, okuyucuyla konuşulan bir

perspektifin ve okuyucuyla etkileşimli bir içerik üretim yapısının sergilendiğinden söz edilebilir. Derginin diğer yaklaşımı ise editoryal özgürlüktür. Her ay yayınlanan sayılarda dergi ekibindeki yazarlar, editörler ve dışarıdan katkı sunan bireylerin yazdıkları konularda serbest olması; konuları yenilikçi ve derinlemesine ele alması da derginin yapısı hakkında bize bir şeyler söylemektedir.

Dergi ayrıca spor içinde popüler olan oyuncuların, takımların ve organizasyonların yanı sıra sporun içerisinde yer alan antrenörlere, taraftar gruplarına, ailelere ve hatta ülke ve şehirlere de yakından bakmaktadır. Bu bakış açısıyla Socrates Dergi, sporun bütünüyle anlaşılması için başarılı bir çizgide hareket etmiştir. Bahsedilen özellikler düşünüldüğünde hayatın içinden spora temas etmek; hayatın deneyimlerinin sporla anlamlandırıldığı bir kültürel üretimi görebilmek mümkündür. Diğer taraftan dergideki yazarların sadece dergi ekibinden oluşmadığını söylemek gerekmektedir. Derginin birçok sayısında katkıda bulunan yazar, spor yazarı, oyuncu, müzisyen, gazeteci, yönetmen, akademisyen gibi mesleklerden tanınmış kişilerin sporla alakalı ve bir noktada sporla bağlantı kurulabilecek metinleri ve röportajları bulunmaktadır. Bu noktadan bakıldığında derginin popüler kültür ürünü olarak değerlendirilmesine dergide yazan tanınmış kişiler de eşlik etmektedir.

Socrates Dergi'nin spor basınında kendisini farklı kılan bir diğer özelliği de derginin tasarımıdır. Her sayı farklı spor insanların ve spor olaylarının kapak yapıldığı dergide tasarım için büyük ölçekli bir reklam ajansı ile anlaşma yapılmıştır. Basılı dergilerin, o dönem içinde internet kaynaklarının artan hakimiyetine kıyasla, ilgisi az olmasına rağmen dergi 2023 yılına kadar fiziksel olarak basılmaya devam etmiştir. Derginin kapağı ve mizanpajı renkli, ilgi çekici ve çizimlerin ön planda olduğu, görsel açıdan doygunluk yaratabilen sıra dışı bir tarzda olup birçok çevreden ilgiyle karşılanmıştır. Bu ilgiye örnek olarak derginin Temmuz 2016'da yayınladığı 16. Sayısı kapağındaki Muhammed Ali teması MediaCat tarafından "Yılın En İyi Dergi Kapağı" ödülünü kazanmıştır (MediaCat, 2017).

Derginin içerik yapısı, dergi tasarımı ve yaklaşımları Avrupa ve ABD'nin spor basınındaki muadilleriyle, örneğin; İngiliz futbol kültürü dergisi "*The Blizzard*" ve Amerikan Tenis dergisi "*Racquet*" ile benzer yapılarda olup Türkiye'deki spor dergiciliğinde farklı bir kimlik kazanmıştır. Bu açıdan yaklaşıldığında içeriklerin yurtdışı örnekleriyle imitasyon biçiminde yeniden üretilmediği; yalnızca yapısal ve spora olan yaklaşımıyla Türkiye örneği oluşturduğunu söylemekte fayda vardır.

Dergi içeriklerinin yapısından kısaca bahsedecek olursak; Dergi ekibi her ay yayınlanacak sayı için bir temaya ihtiyaç duymaktadır. Bu temanın sayısı o aya özgü bir tutumda hazırlanmaktadır. Bahsi geçen ayda sporla alakalı bir yıldönümü, özel bir gün, bir sporcunun ölüm veya doğum günü, sporcuların hayattaki deneyimleri üzerine bağlantı kurup temaya bir isim vermişlerdir. Temaların isimlendirilmesinde ağırlıklı olarak soyut kavramlar tercih edilmiştir. Somut olan kavramları da soyut bir şekilde ele almışlardır. Örneğin Reform (2018), temalı derginin 34. Sayısı “değişim ve hakikat” kavramları üzerine kurgulanmıştır. Alan Badiou’nun hakikat üzerine referans aldıkları kısa paragraflık bir metinle sayının girizgahı belirlenmekte; öne çıkan kavram üzerinden dünyaca ünlü Snooker oyuncusu Ronnie O’Sullivan’ın kariyerindeki değişim hikâye şeklinde anlatılarak metnin girişinde referans alınan noktalarla bağlantılı bir şekilde üretilmiştir. Böylesi bir anlatı yapısıyla dergi, sayıların temalarını belirleyip temanın adıyla bağlantı kurulabilecek içerikler yayınlamıştır. Derginin içerik yapısına dair derinlemesine incelemeler ilerleyen bölümlerde gerçekleştirilecektir.

Socrates Dergi 2023 yılında basılı yayın çalışmalarını durdurmasının ardından aynı sene içinde yazıların yayınlanacağı bir mobil uygulamayı piyasaya sürmüştür. “*The Rival*” adıyla, küresel ölçekteki spor yayınlarının arasına girme hedefiyle, Türkçe içeriklerinin yanı sıra İngilizce içerikler de ekleyerek üretmeye halen devam etmektedir. Socrates isminden The Rival ismine geçiş sürecini Dergi Genel Müdürü Can Öz, derginin YouTube kanalında; “*ABD’den başlayıp dünya çapında bir spor medyası yaratma amacıyla Türkiye’de ilk defa bir medya kuruluşunu dünya çapında yapma girişimi*” olarak açıklamaktadır (Öz, 2023). 2015 yılında basılı ve dijital baskı yapmaya başlayan derginin, 2023 yılına gelindiğinde günümüz yayıncılık şartlarında güncel kalabilmek kaydıyla dijital app düzenine geçiş yapmıştır. Dijital spor yayıncılığında son dönemlerde yaşanan dönüşümlerle beraber, yayıncılığın akıllı telefon uygulamalarıyla kullanıcılara tanıtılarak yeni bir kültürel üretime doğru geçişi göstermektedir. Dünyada spor yayıncılığında bu tarz dönüşümler yaşanmaktadır. Örneğin 2016 yılında kurulan dünya çapında en ünlü spor ve futbol dergisi olarak gösterilen *The Athletic*, online yayıncılığın yanı sıra dijital uygulamasıyla da piyasada uzun süre yer almaktadır. 2022 yılına gelindiğinde Amerika’daki *The New York Times* tarafından satın alınmış ve 2023 yılında *The New York Times*’ın spor departmanı olmuştur (Robertson & Koblin, 2023). Diğer yandan kuruluş tarihi 1954 olan ve etki alanı oldukça geniş olan “*Sports Illustrated*” dergisi de aynı şekilde dijitalleşmeyle beraber akıllı telefon uygulamasına sahip olarak kullanıcılara hizmet vermektedir.

Socrates Dergi ürettiği içerikleriyle ve yaratmaya çalıştığı anlatı tarzıyla spor kültürüne dair farklı yönelimler açmaktadır. Sözelimi, yazılarını eleştirel ve özdüşümsel bir anlatı tarzı üzerinden kurarken; diğer yandan hikâye şeklinde harmanladığı bir anlatı yapısıyla spor kültürünü hayatın içinden görebileceğimiz, kendimiz üzerine düşünebileceğimiz bir perspektif yaratmaya çalışmıştır. Bu konuya dair örnek olarak, anaakım medya; sporda yıldız olarak sayılan popüler aktörleri, global ölçekteki spor organizasyonlarını ve olaylarını klasik bir anlatı üzerinden ele almaktadır. Sporcuların bir anlamda magazin bir şekilde anlatılması; onlara bizden, içimizden biri gibi yaklaşmak yerine oldukça mesafeli bir konumda “ilginç özelliklerini” ortaya çıkarmak amacıyla içerik üretmektedir. Socrates Dergi ise tam tersi bir konumda; sıradan olan, gündelik hayatın içinden olan, duyguları, mücadeleleri ve sporcuların kendi hayat hikayelerini gösterebilme amacı olan bir yaklaşımla ele almaktadır. Bu yaklaşımla kendimizden de bir parça bulabileceğimiz, bağ kurabileceğimiz; gerçek hikayelere odaklanarak sporun ve kültürün sınırlarının ne kadar geniş olduğunu göstermeye çalışmışlardır.

Söz gelimi dergiden bir örnekle bahsettiklerimizi çerçeveyerek bir bakış açısı kazandırabiliriz Derginin “Ev” (Eler, 2017), temalı 25. sayısında konu edilen “*Göçebe Kraliçe*” isimli hikâye üzerinden ilişki kurabilmemiz mümkündür. Sayının Editör adlı girişinde Cesare Pavese’nin “göçebe olma hali” üzerine kurduğu anlatı referans olarak alınıp Brezilyalı ünlü kadın futbolcu Marta Vieira da Silva’nın hayat hikayesiyle birleştirilerek ilişki kurmaya çalışılmıştır. Metnin ilk bölümünde futbolcunun Santos kulübünde oynarken kulübün mali zorluklar nedeniyle kapanması üzerine takımsız kalışına ve farklı ülkelerde farklı takımlar arayışına değinmektedir. Cesar Pavese’nin bahsettiği göçebe yaşam, Marta’nın hayatındaki ana sorundur. Çocukluğundan beri ekonomik zorluklarla karşılaşan bir ailede doğan Marta, futbol tutkusuyla tanınmakta fakat bir yandan da Brezilya’da kadın futbolunun görmezden gelindiği bir dönemde yetiştiği için yaşadığı zorlukların onu belirsizliklerle dolu bir yolculuğa çıkarmasına ve evden uzaklaşmasına sebep olmuştur (Eler, 2017). Kadın futbolunun maruz kaldığı ayrımcılık ve liglerin kapanması gibi nedenler, Marta’nın sürekli olarak yeni yerlere gitmek ve uyum sağlamak gibi zorunlu alışkanlıklara iterek hayatının bir göçebe deneyimi üzerinden mücadele etmesine ortam hazırlamıştır. Fakat, metinde Marta’nın hikayesi sadece mücadelesi ve belirsizlikleri üzerinden ele alınmamakla beraber; cesareti, kararlılığı ve futbol sevgisiyle dolu bir serüveni de anlatılmaktadır.

Metinde sürekli yolculuğa çıkan ve takım bulmaya çalışan bir mücadele anlatılırken futbolcunun İsveç'te olan deneyimlerinden de bahsedilmiştir. Caner Eler metninde Marta'nın yaşamındaki önemli dönemeçlerden biri olan İsveç'ten bahsederken, Marta'nın kültürel ve sosyal hayata adapte olurken yaşadığı zorlukları ele almıştır (2017). Diğer yandan yazının devamında futbolcu İsveç'in sosyal ve kültürel ortamına uyum sağlamış ve futbol kariyerinde önemli başarılarla imza atmıştır (Eler, 2017). İsveç'teki deneyimi, evden uzakta geçen bir göçebelik halinin ve sürekli değişen koşulların bir örneği olarak gösterilebilmektedir. Böylesi bir deneyimi konu alan metinde, futbolcu Marta Vieira da Silva'nın sadece sahada değil, gündelik hayatta nasıl mücadele ettiği gösterilmiştir.

Bahsedilenler ışığında dergi, bir sporcunun hayat hikayesini kendi anlatı tarzıyla birleştirerek özgün ve özdeşünümsel bir alan üreterek yaklaşım kurmaya çalışmaktadır. Socrates Dergi'nin neredeyse tüm sayılarında bu durum geçerli olmaktadır. Bu anlamda Socrates Dergi bir anlamda "spor anlatısı" üretebilecek biçimsel bir yapıyı yeniden üretmeye çalışmaktadır. Türkiye'deki spor medyasında böylesi bir biçimsel yapı daha önce üretilmemiştir.

Diğer yandan, Dergi Genel Koordinatörü Bağış Erten, derginin kuruluş hikayesini anlattığı 1. sayı "*Edito*" bölümünde neden böyle bir spor dergisi çıkarttıklarını gerekçeleriyle, dergiyle kurdukları ilişkileri ön plana çıkararak açıklamıştır. Derginin Genel Yayın Yönetmeni olarak seçilen spor gazetecisi ve yazarı Caner Eler'in böyle bir spor dergisi üretebilmenin onun yaklaşımlarıyla gerçekleştiğinden söz edilmiş; bir yandan da spor medyası içinde emek veren insanların özgün ve alternatif bir arayışa başvurdukları belirtilmiştir. Dergi ekibi o dönemlerde hali hazırda spor medyası oluşumlarının içerisindeydi. "*Ntv Spor*", Avrupa merkezli spor kanalı "*Eurosport*" ve birçok spor gazetesinde çalışan bireylerin kendilerine dert edindikleri meseleler etrafında toplanıp konuşarak Socrates Dergi'nin temelini atmışlardır. Böylesi bir durumun Socrates Dergi fikrinin nasıl olduğu hakkında bilgi vermektedir. Türkiye'deki spor medyası, yapısı itibarıyla yenilikten ve özgünlükten uzak bir tavır sergilemektedir. Fakat, medya oluşumları içerisinde çalışan bireylerin farklı bir alan yaratma kaygısı güderek o dönemin koşullarında, dergicilik işlerinin de oldukça zor olduğu bir gerçekliğe rağmen bu tarz bir üretime atılmaları; Türkiye'deki spor kültürünü dönüştürme potansiyeli taşıyan bir konuma getirmiştir. Analizin ilerleyen bölümünde bu potansiyelin izleri sürülerek ülkedeki baskın spor kültürü ve Socrates Dergi arasındaki ilişki ortaya koyulacaktır.

4.2. TÜRKİYE'DE SPOR KÜLTÜRÜ VE SOCRATES DERGİ İLİŞKİSİ

Türkiye'deki spor kültürünün bileşenlerini ve dergiyle olan ilişkisini analiz ederken tarihsel bir yaklaşımla başlamanın süreci anlamlandırabilmeye dair ve analizi yoğunlaştırmak adına faydalı olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda analizde derlenecek tarihsel sürecin bağlantısı, Türkiye'deki spor basını yayıncılığı ve spor medyasının ürettiği kültürün yapısı üzerinden tematik olarak kategorize bir şekilde analiz edilmiştir.

4.2.1. Beden Terbiyesi ve Erkek Egemen Yapıda Bir Spor Kültürü

Türkiye'de sporun ortaya çıkışı ve kurumsallaşması modernleşme süreciyle beraber düşünülmesi gereken bir olgudur. Spor tarihi araştırmacısı Yiğit Akın'a göre (2004), spor erken Cumhuriyet döneminde sosyal politikaların önemli bir bileşenidir (s.14). Söz konusu dönemdeki modernleşme sürecinde beden politikaları üzerinden bir spor kültürü üretilmeye çalışılmıştır. Cantek ve Yazar'a göre (2009), sporda modernleşmenin birincil göstergesi, toplumun ve bireyin ruhsal ve bedensel gelişiminin bir parçası olarak görülmesidir. Bu tarihsel izlekte verilen iki dinamiğin geniş açıklaması yeni bir yaşam tarzında sağlıklı bir beden üzerine yapılan vurgu iken diğer bağlamda devletin toplumsal beden üzerinde tahakküm kurarak politikalarını düzenleme ve yönetme biçimini göstermektedir (Cantek & Yazar, 2009, s. 219). Bu bakımdan spor, modern devlet politikalarının araçsallaştığı bir konumda bulunmaktadır. Kurthan Fişek (1980'den Akt. Yücel & Saygın, 2023 s. 439), Cumhuriyet döneminde sporu 4 aşama üzerinden ele almaktadır. Bunlardan ilkinde spor, milli kimliğin inşasına ve yeni kurulan ülkenin propagandasına aracılık etmiş; önemli bir devlet politikası olarak ele alınarak, 1922-1936 yılları arasında Türkiye'nin ilk spor örgütü olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) kurulmuştur. İkinci aşamada 1936-1938 yılları arasında Cumhuriyet Halk Fırkasının bir organı olarak yapılandırılan ve parti rejimi politikaları içerisinde hareket eden Türkiye Spor Kurumu kurulmuştur. Üçüncü aşama, II. Dünya Savaşı zamanında tüm vatandaşlara zorunlu kılınan bir spor yapılanmasını beraberinde getiren Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü dönemidir. Son aşama ise, 1946'dan itibaren bugün de var olan (Yücel & Saygın, 2023, s. 439), Gençlik ve Spor Bakanlığı dönemidir. Bu dönemde ve şimdi de spor gönüllük esasına dayalı olan bir devlet politikası olmaya devam etmektedir.

Erken Cumhuriyet dönemi spor ve beden politikalarının modernleşme ekseninde gerçekleşmesiyle, spor aracılığıyla devletin üretmek istediği resmi söylem ve anlam iki çerçevede ele alınmaktadır. Birincisi, elit sporcu olarak gösterilen lisanslı sporcuların Türkiye'yi uluslararası alanda temsil edip ülke tanınırlığına katkıda bulunması; diğeri ise sporun boş zaman aktivitesi olarak sağlıklı, zinde ve "estetik" olarak gelişebilen bireylerin yetişmesine katkıda bulunmaktadır (Cantek & Yazar, 2009, s.202). Böyle bir konumda devletin toplumdaki her bir bireyin yaşam tarzına müdahale girişimi olduğundan söz edilebilir. Parti ve devletin eklemlendiği dönemde de spor yönetiminin beden politikaları üzerinden ürettiği söylem; her vatandaşın spor yapması gerektiği bir zorunluluğa dayandırılmaktadır (Cantek & Yazar, 2009, s. 217). Sporun bu şekilde aracı olduğu söylemin toplumsal cinsiyetle olan katı ilişkisinden söz ederek o dönemde nasıl bir kültür üretmeye çalıştığını daha belirgin göstermek mümkündür. Konuya dair Cantek ve Yazar'ın "*Erken Cumhuriyet Dönemi Dergi ve Gazetelerinde Spor ve Kadın (1928-1960)*" (2009), adlı çalışmasında spor ve kadın ilişkisinin dönemin spor basınında nasıl kurulduğunu analiz ettikleri metni inceleyebiliriz. Söz konusu metinde Cantek ve Yazar (2009), Cumhuriyet elitlerinin beden politikalarının tek partili rejimden çok partili rejime doğru geçirdiği dönüşümde yayınlanan dergi ve gazetelerde spor ve kadın ilişkisinde üretilen eril söylemlerin varlığından bahsetmiştir. Spor basınındaki söylemlerin analizi sonucunda; kadının spora katılımının kamusal alanda şartlandığı, kendi tercihleri, kişisel zevkleri gibi konulara sakınarak yaklaşıldığı; batılı kadın gibi zarif, zinde ve estetik görünmesi gerektiği fakat diğer yandan annelik ve eşlik vazifelerinin aksatılacağı düşünülerek sportif faaliyetlere katılmaları doğru bulunmamaktadır (Cantek & Yazar, 2009, s. 218). Bu bağlamda, erken Cumhuriyet döneminden itibaren 1960'a kadar devletin sporu beden politikaları üzerinden ürettiği, dönüşümü içindeki gazete ve spor dergilerinde eril perspektiften üretilen bir spor kültürünün varlığından söz etmek mümkündür.

Spor dünyada tarihsel gelişiminden itibaren değişimlere uğrasa da her zaman erkek egemen bir yapıda olmuştur. Willis'in (1992'den Akt. Koca & Bulgu, 2005), gözlemine göre, spor, belirgin görünürlüğü, diğer yaşam alanlarından ayrı olduğu düşüncesi ve sportif etkinliklerin göreceli olarak gönüllü olması nedeniyle erkek egemenliği ideolojisinin yeniden üretiminde önemli bir toplumsal alan olarak kabul edilir (s.7). Özsoy'a göre (2008), Eski Yunan'da 20. Yüzyıl başlarına kadar devam eden kadınları dışlayıcı durum, modern olimpiyat oyunlarının kurucusu Fransız Baron Pierre de Coubertin'in yarışmada sadece erkeklerin mücadele etmesi gerektiği zorunluluğunu uygulayarak spor kültürünün erkek egemen yapının üzerine kurulmasına neden

olmuştur (s.202). Fakat bu yaklaşımın tarihsel süreçlerde değişikliğe uğradığını ve artık bu kadar keskin ve katı olmadığını belirtebiliriz. Örneğin, dünyaca ünlü kadın Tenis sporcuları Serena ve Venus Williams kardeşler; Türkiye Kadın Voleybol Milli Takımı dünyada ve Türkiye’de bağlı buldukları spordan bahsedince ilk akla gelenlerdir. Aynı sporcular Olimpiyatlarda da yarışmış ve dereceler kazanarak tarihe geçmişlerdir.

Özsoy (2008), medyayı ve spor medyasını erkek egemen bir yapı olarak tanımlamakta ve dünyada hâkim söylemin bu şekilde olduğunu belirtmektedir (s.203). Bu durum spora olan ilgiyle de alakalıdır. Özellikle futbolun egemenliğinde dünyada ve Türkiye’de spora olan ilgi ağırlık olarak erkekler tarafından gerçekleştirilmektedir. Buna bağlı olarak spor basını ve medyası, içerikleri erkeklerin ilgisini çekebilecek yönetime dayandırarak üretmiştir. Spor medyasının eril bir hakimiyet alanına sahip olmasının bir diğer sebebi ise üst kademelerde çalışan kadın sayısının erkek sayısına göre az olmasıdır. Bu konuya örnek olarak 1990’ların Kış Olimpiyatları’na dair yapılan bir içerik analizi, cinsiyet ayrımcılığının varlığını göstererek, analizde kadın sporcuların yerine erkeklerin haberlerde daha çok yer aldığı; spor dalları, yer verilen fotoğraflar, köşe yazarlarının alanları ve muhabirler gibi unsurları incelenerek erkek sporcuların kadınlara kıyasla belirgin bir şekilde daha fazla medyada yer aldığı sonucuna ulaştı (Urquhart & Crossmann, 1999’dan Akt; Buyrukoğlu vd., 2023, s.58). Spor medyasını elinde bulunduran erkek yöneticilerin çoğunluğunda olduğu yapı, erkek egemen bir şekilde inşa edilmekte, medya içeriklerindeki kadın temsili, cinsiyetçilik, şiddet gibi olaylar normalleştirilmektedir. Dolayısıyla sporun medya tarafında bir eşitlikten söz etmek mümkün değildir.

Kadın sporcuların medyada yer alış biçimi, genellikle fiziksel görünüşleri, özel hayatları ve kadınlık rolleri üzerinden tanımlanarak kadın sporcuların başarılarından ziyade görünüşleri ve kişisel hayatlarına odaklanılmasına neden olmaktadır (Buyrukoğlu vd., 2023, s.57). Bu bağın temelini önceki paragraflardaki beden politikalarıyla üretilen hâkim söylem üzerinden açıklayabiliriz. Spor medyasında kadınlara “*yerini yurdunu bilmeli*” gözüyle bakılan bir cinsiyetçi yaklaşım söz konusudur. Örneğin, spor medyasında yer alan yorumcu Ahmet Çakar bir röportajında kadınların futboldan anlamadığını söyleyerek biyolojik gerçeklikler üzerinden toplumsal cinsiyet normlarını ön plana koyarak karşılaştırmalar yapmıştır. Hatta spordan ve futboldan anlayan kadınları “*arıza*” olarak nitelendirip sporla ilgilenen kadınların psikolojik sorunlarının olabileceğini söylemiştir. (Haşoğlu, 2012). Bu anlamda, kadınların sporla ilgilenmesi konusuna olan bir cinsiyetçilik söz konusudur. Medya, içerik tarzı ve konuları

bakımından cinsiyetçiliği yeniden üretmekte, bu sorunlara karşı toplumu alışkın hale getirmektedir.

Spor medyasında kadının temsil edilışinde erkek sporculara oranla kadın sporculara daha az yer verilmektedir. Arslan ve Koca'ya (2006), göre spor medyasında erkek sporlarının sunuluş tarzının hegemonik erkeklığe bir göndermede bulunduğu, kadın sporlarının ise önemsizleştirilmeye çalışıldığını belirtmektedir. Arslan ve Koca, (2006), *“Kadın Sporcuların Yer Aldığı Günlük Gazete Haberlerinin Sunumuna Dair Bir İnceleme”* adlı makalelerinde 3 gazete üzerinden içerik analizi uygulayarak 2004 yılı içinde kadın sporcuların %8,56'nın yer aldığı haberlerden %79,98'in erkek sporculara ayrıldığı ve %11.46'nın da karma spor haberlerinden oluştuğunu ortaya koymuşlardır. Diğer yandan analizlerinde yapılan haberlerin toplumsal cinsiyet rollerinin sahip olduğu normlar üzerinden kurduklarını göstermiştir.

Diğer yandan spor medyasının metinlerinde kullandığı dile ve üsluba değinmekte fayda vardır. Medya ve spor medyası, popülerleşmeye başladığından beri cinsiyetçi, eril bir dile sahip olmuştur. Birbirinden etkilenen iki alanın cinsiyetçi söylemler üretmesi alışkanlık haline getirilip normalleştirilmiştir. Konuya dair 3. bölümde bahsetmiş olduğumuz Alpay ve Orta'nın (2022) makalesi örnek gösterilebilir. Spor medyasındaki kadın temsillerinin nasıl olduğunu ve cinsiyet ayrımcılığını ortaya koymak amacıyla internet üzerinden spor haberleri incelenmiş ve 10 örnek cinsiyetçi haber analiz edilerek, kadına yönelik cinsiyetçi tutumların toplumsal cinsiyet kalıpları ve fizyolojiye dayandığını göstermişlerdir (Alpay & Orta, 2022).

Spor basınında cinsiyetçi yapıya sahip olan bir diğer örnek ise 2012-2019 tarihi arasında yayınlanan “AMK” Spor gazetesidir. Futbol ağırlıklı bir spor gazetesi olan ve günlük bir yayın politikası gösteren gazetenin ismi bu anlamda problemlı bir duruş sergilemektedir. İsmının açılımı “Açık Mert Korkusuz” olsa da kısaltmasının kullanılarak isimlendirilmesi sosyal medyada cinsiyetçi bir küfür anlamına gelmektedir. Spor basınının ve medyasının içerik dili konusundaki yaklaşımları eşitlikten uzak bir konumda gerçekleşmektedir ve bu yaklaşım ülkede halen devam etmektedir. Dolayısıyla, ülkedeki hâkim spor kültürünün dili ve anlatım tarzını cinsiyetçi bir bağlamda yeniden ürettiğini söylemek mümkündür.

Bahsedilen verilerden hareketle spor kültürünün medya üzerinden hâkim olduğu söylemi popüler kültürün “hegemonik özelliği” üzerinden okuyabilmemiz mümkündür. Hegemonik ilişkiler üzerinden incelemek bütünsel bir bakış açısı ortaya koyacağı için

spor medyasındaki eşitsizliği daha net görebilmek adına yapının işleyişini analiz etmemiz gerekmektedir. Koca ve Bulgu (2005), spordaki eşitsizlikler için sadece toplumsal cinsiyet ilişkileri üzerinden bakılmaması gerektiğini; bütün bir perspektifle iktidar ilişkilerini incelemenin önemini belirtmektedir (s.14). Söz gelimi, Türkiye'deki spor medyası ve yazılı basınında erkek egemen inşa söz konusudur. İnşa süreci yapı, yani kültürel iktidar tarafından gerçekleştirilerek medya metinlerinin içeriğini belirlemiştir. Literatürde bahsettiğimiz gibi açmamız gerekirse; rıza üretimi yoluyla popüler olan her şey, iktidar sahiplerinin kültürü olarak gösterilmekte; Hall, kültürel iktidarın popüler olan şeyin ne olduğunu belirlemede aktif olduğunu öne sürmektedir (Akt., Özbek, 1991, s. 84). Verileri incelediğimizde; medyada popüler olan içerik yapısı ağırlıklı olarak erkeklerin ilgisini çekebilecek şekilde üretilmiş; kadın sporculara yer verilmeyen bir bağlamda ve hâkim söylemin eşitsizliği yeniden ürettiği bir konumda olduğunu göstermektedir. Erken Cumhuriyet döneminden beri toplumsal yapı içerisinde medyanın işleyişini kontrol eden yapı, metinlerin de nasıl olması gerektiğine karar vermektedir. Buna göre ülkedeki spor medyasının popüler oluşunu ve erkek egemen oluşunu belirleyen kültürel iktidar olduğunu söylemek mümkündür. Bu anlamda medya metinleri aracılığıyla üretilen kültürün spor kültürünün nasıl bir yapıda olduğu hakkında bize bir şeyler söylemektedir. Dolayısıyla, Türkiye'deki popüler spor kültürünün erkek egemen söylemler ürettiği, toplumsal cinsiyet alanında medyada kadın sporculara az yer verildiğini; kullandığı dil ve anlatım tarzı bakımından cinsiyetçi bir yaklaşımı yeniden ürettiğini göstermektedir. Hâkim spor kültürü bu bakımdan eşitsizliğin olduğu bir konumda erkek egemen inşayı da yeniden üretmektedir.

Socrates Dergi'nin spor medyası içinde üretmiş olduğu içerikleri ve bu içeriklerin yapısını incelediğimizde, baskın spor kültürü içinde farklı yaklaşımlar sergilediğini görmekteyiz. Söz gelimi, dergi mart ayınının 12. sayısında "*Sınırlar*" adlı tema (2016) üzerinden kurduğu metinlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında nasıl bir kültürel üretim yapısına sahip olduğunu göstermeye çalışmıştır. Bahsi geçen sayı 8 Mart Dünya Kadınlar gününe ithaf edilmiştir. Derginin kapağında Tenis sporcusu Serena Williams'ın çizimi yer almaktadır. Girişteki "*Duvarı Yok Saymak*" adlı editör metninde, o ayki sayının nasıl olduğunun tartışıldığı hikayeleştirilmiş bir anlatı tarzı mevcuttur. Yazar Ursula Le Guin'in "*Mülksüzler*" adlı romanından referans alınan bir pasajda duvar sözcüğünün metaforik anlamı öne çıkarılmıştır. Duvar metaforu metin içinde sınır görevi görmektedir. Yazar referans olarak aldığı bölümü hayatında birçok zorlukla karşı karşıya gelmiş kadın sporcuların mücadele hikayeleri üzerinden bağlantı kurmuştur. Boston Maratonu koşucusu Katherine Switzer, Wimbledon Tenis Turnuvasını kazanan

ilk siyahi kadın Athlea Gibson ve Olimpik Sporcu Sarah Attar'ın spordaki mücadeleleri ve hikayelerini duvar metaforuyla ilişkilendirip başarıları üzerinden bir anlatı üretilmiştir. Söz gelimi, Katherine Switzer, kadınların maraton koşularına alınmadığı 1967 yılında yarışa gizlice kayıt yaptırarak katılmıştı ve yarışta fark edildiğinde görevlilerin onu yarış dışına itmeye çalışması anı fotoğraflandırılmıştı (Eler, 2016). O olaydan sonra 1972'de kadınlar maraton koşularına alınmaya başlanmış ve Katherine Switzer ise bu eşitliğin öncülerinden olmuştur. Metinde bahsedilen diğer kadın sporcular da tıpkı Katherine Switzer gibi eşitlik için sporda mücadele vermiş kişilerdir. Diğer yandan metnin devamında derginin Genel Yayın Yönetmeni Caner Eler, dergi girizgahında sayının temasını şu şekilde açıklamıştır:

“Bu sayı; önlerine çekilen duvarları aşmak zorunda bırakılıp, -bilhassa da bu topraklarda yaşarken- toplumsal baskıya maruz kalıp, yine de tüm bunlara karşı gelmekten korkmayan, direnen ve kendi olmayı başarıp sınır tanımayanlar için, başta da kadınlar için...” (Eler, 2016).

Dergi sayısının teması, ele aldığı konular sayı içinde bulunan metinlere de yansımıştır. Derginin belirlediği tema üzerinden konuyla alakalı metinler üretilmiş olup, derginin yayın tarzı hakkında da bilgi vermektedir. Dergi o dönemde gerçekleşmiş spor olaylarına yer veren metinler yayınlamış olsa da ağırlık olarak içeriklerin yapısı o ayın temasıyla ilişki içindedir. Sayıdaki içerikleri ve özellikle Türkiye örneklerini verdikleri metinleri bütüncül bir bakış açısıyla inceleyerek konuya dair analizi gerçekleştirebilmemiz mümkündür.

Söz gelimi, İlhan Özgen'in ve İnan Özdemir (2016), tarafından hazırlanan, Süreyya Ayhan'ın sporculuk kariyerindeki deneyimleri o dönemin tanıklarından dinledikleri röportaj metni; Gazeteci ve spor yazarı Banu Yelkovan'ın (2016), kadınlar ve futbol antrenörlüğü arasındaki ilişkiyi incelediği ve tartıştığı metin; Türkiye'nin ilk kadın hakemi olan Draşan Arda'nın 1960'lı yıllardaki kariyer hikayesi (Özgen, 2016); Burcu Hakyemez Dal'ın (2016), sporcu hamileliği üzerine Neslihan Demir ile olan röportajı; Orkun Yeşim (2016), tarafından sporcu kadınlarla gerçekleştirilen Türkiye'deki spor ikliminde kadınların konumunun ve eşitsizlik sorunlarının konuşulduğu, sorgulayıcı bir perspektifte kurguladıkları röportaj; Sevecen Tunç (2016), tarafından Güreşçi Emine Pehlivan'ın hayat hikayesini toplumsal cinsiyet bağlamında ele aldığı makale; Murat Toklucu'nun (2016), Türkiye'deki Kadın futbolunu tarihsel bir şekilde işlediği ve tartıştığı makalesi göze çarpmaktadır. Sayı içinde geçen metinlerin analiz ile ilişkisine baktığımızda; tartışılan konular ağırlıklı olarak Türkiye'deki spor kültürünün yapısını

göstermektedir. Ülkedeki spor kültürü, erkek egemen bir yapıda, cinsiyetçi söylemler ürettiği ve toplumsal cinsiyet eşitliğinden uzak bir konumda gerçekleşirken, sayıdaki içerikler bu sorunlara eleştirel bir şekilde yaklaşmış ve hâkim spor kültürünün karşı konumunda spor kültürünü yeniden üretmeye çalışmıştır.

Socrates Dergi, ele aldığımız konuya ve sorunlara dair sadece bahsi geçen sayı ve tema özelinde içerikler üretmemiştir. Söz gelimi “Medya” temasının (2015), işlendiği 7. Sayısında Türkiye’deki Spor basınında çalışan kadınların sektör ve medyayla olan mücadelesi ve ilişkilerinin yazıldığı metin (Tunç, 2015); derginin ilk sayısında kadın sporcuların engellerinin tartışıldığı bir metin ve çoğaltılabilecek örneklerle, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda alternatif alanlar açabilecek bir kültürel üretim kaygısı gütmüştür. Analizin bu kısmında dergi sayılarındaki tüm metinleri ele almanın analizi ve çalışmayı yorabileceği için bütüncül bir bakış açısıyla, derginin spor kültürü bağlamında genel yapısı ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Dergideki içeriklerin incelenmesi sonucu cinsiyetçi bir dil kullanımının ve eril söylemlerin üretilmediği ortaya çıkmıştır. Özellikle yukarıda Eler tarafından aktarılan editör notunda, Socrates Dergi’nin sporda kadınların toplumsal konumu üzerine verdikleri mücadeleyle bağ kurmaya çalışmaktadır. Böyle bir durumda oluşturulan anlatılarla beraber Socrates Dergi, Türkiye’deki spor dergiciliğinde kadın sporculara ve ayrımcılığa maruz kalan bireylere eşitlikçi bir yaklaşımın gösterilmesi gerektiğini göstermeye çalışmıştır. Ele aldığı konular bakımından; anlatı tarzı, özgünlüğü ve dili açısından alternatif bir spor kültürü üretme potansiyeli taşımaktadır. Çünkü bu tarz özgün içerik yapısına sahip bir spor dergisi Türkiye’de Socrates Dergi’den önce üretilmemiştir.

Ortaya koyduğumuz verilerden hareketle; Socrates Dergi’nin Türkiye’deki hâkim spor kültürüne karşı alternatif alan açmaya çalışan, karşı bir konumlanma üzerine spor kültürünü yeniden üretmeye çalıştığını söyleyebiliriz. Bu durumu İngiliz Kültürel Çalışmalarının popüler kültürün direnişçi yaklaşımıyla Socrates Dergi’nin üretmeye çalıştığı spor kültürüyle açıklayabiliriz. Söz gelimi, Stuart Hall’un popüler kültüre dair üçüncü yaklaşımı, yani, popüler kültürün salt bütünlüklü bir çıkarımdan ziyade bir süreci ifade etmekte ve baskın kültürle arasındaki karşıtlıklar içinde yeniden üreten bir yapıyı temsil etmektedir (Hall, 2002, s. 189). Socrates Dergi, ülkedeki baskın spor kültürü içerisinde mücadelecî bir yerden spor kültürünü yeniden ürettiği ve Hall’un işaret ettiği (2002), popüler kültür içinde direniş alanı yarattığı gözlemlenmektedir. Baskın spor kültürü erkek egemen bir yapıda, hâkim söylemi cinsiyetçi bir bağlamda yeniden

üretirken; Socrates Dergi bu durumun tam tersi olarak spor kültürünü toplumsal cinsiyet bağlamında eşitlikçi, eleştirel ve kadın mücadelesine alan açan bir konumda spor kültürünü anlamlandırmaya çalışmaktadır. Socrates Dergi, spor medyasının içinde yer alırken kültürel iktidarın yeniden ürettiği söylemlere karşı alternatif yollar arayarak spor medyası ve dergiciliğinde dönüşüm potansiyeli taşıyacak kültürel üretimler gerçekleştirmiştir. Sporda bir konuyu ele alış tarzlarından, neye temas ettikleri ve sorunlara yaklaşım biçimleri bu durumu destekler niteliktedir. İktidar ilişkilerinin medya yapısını belirlediği içerik sistemi, yayın politikaları ve toplumsal alanla olan ilişkisindeki katı ve keskin belirleyici unsurları Socrates Dergi baskın spor kültürü içerisinde kırmaya çalışmış ve hâkim söylemin içindeki karşıtılarıyla kendi söylemini üretmeye çalışmıştır. Birmingham Okulunun spor kültürü üzerine ve popüler kültür üzerine bahsettikleri, yani tüketimin kapitalist sistemde bir direniş niteliği taşıdığı yaklaşımı, derginin üretmeye çalıştığı spor kültürüyle örtüşmektedir.

4.2.2. Spor Medyasında Değişmez Futbol Kültürü Alışkanlığı

Türkiye'deki spor basınının ve medyasının üretmiş olduğu spor kültürü futbol üzerinden anlamlandırılmakta; ülkedeki en popüler sporun futbol olması hasebiyle medya metinlerinin de buna uygun bir kültürel üretim tarzı gerçekleştirdiği saptanmıştır. Dolayısıyla, ülkedeki hâkim spor kültürünün futbol kültürü olarak gösterilmesinin nasıl başladığı ve spor kültürünü nasıl şekillendirdiğine dair analiz gerçekleştirilmiştir. Diğer yandan hâkim spor kültürü içerisinde Socrates Dergi'nin kendisini nasıl konumlandığı hakkında analizler yapılarak ilişkisi ortaya koyulmuştur.

Gazeteci Burhan Felek tarafından 1910 yılında, yarısı Türkçe yarısı Fransızca olan "*Futbol*" adlı dergi ve Selim Sırrı Tarcan'ın "Terbiye ve Oyun" adlı dergiler ilk spor dergileri olarak yayınlanmıştır (Özsoy, 2011, s.211). Adından da anlaşılacağı üzere derginin adının futbol olması o dönemlerde kurulan İstanbul takımları Beşiktaş, Galatasaray ve Fenerbahçe ile ilgilidir. Buna bağlı olarak 1911 yılında günlük bir gazetede ilk spor haberi Galatasaray-Tamaşvar ile İstanbul Karması-Tamaşvar karşılaşmasının duyurusu olarak yapılmıştır (Özsoy, 2011, s.212). Erken Cumhuriyet döneminde TİCİ'nin faaliyet gösterdiği zamanda futbolun baskınlığı azaltılmaya çalışılıp, atletizm, tenis, voleybol, güreş ve yelken gibi Türk kültürüne yabancı sporlara ağırlık verilerek Türkiye örneği oluşturulmaya çalışılmıştır ve Finlandiya'nın futbol için gördüğü "kitleleri uyuşturan ve sağ duyardan uzak" bir tavır üreten bakış açısını benimseme amacı taşımaktadır (Cantek & Yarar, 2009, s. 205). Fakat her ne kadar bu

uygulamalar yapılmaya çalışıldıysa da ülkenin en popüler sporu her zaman futbol olmuştur. Türkiye'deki spor basını da bundan etkilenerek gazetelerin ve dergilerin bölümlerini ağırlık olarak hep futbola ayırmıştır.

1950'lili yıllara kadar spor içerikleri basında çok yer tutmasa da genelde futbol ve 3 büyük kulüp üzerine müsabakalar üzerinden yazılmaktaydı. Ancak 1948 yılında Londra Yaz Olimpiyatlarında Türkiye'deki güreşçilerin başarı elde etmesi sonucu futbol harici bir branşın gazetelerin spor sayfasında yer vermeye başlanmıştır (Özsoy, 2011, s.213). Diğer taraftan 1952 yılında "Türk Spor" adlı ilk günlük spor gazetesi çıkarılmıştır (Atabeyoğlu, 1991'den Akt.; Özsoy, 2011, s. 213).

Futbolun profesyonelleşmeye başladığı ve profesyonel lig organizasyonlarının düzenli yapılmaya başlandığı 1950'lili yıllardan sonra spor, toplumda hızlı bir şekilde yayılım göstermeye başlamıştır. Bu durum spor sayfalarına gösterilen ilgiyi de arttırmış; Milliyet ve Tercüman gazeteleri arasında büyük bir rekabet oluşturarak gazetelerde spor servisi bölümleri açılmıştır (Özsoy, 2011, s.215). Böylelikle Türkiye'deki sporun medyayla olan bağının büyümesine öncülük etmiştir.

1970 ve 1980'li yıllarda günlük gazetelerin arka sayfalarında spor haberlerine yer ayrılmaya başlanmış ve futbol harici spor haberlerine de yer verilmiştir (Özsoy, 2011, s.215). Bu dönemde "Foto Spor, Foto Maç, Spor, Fanatik, Taraftar" gibi birçoğunun basılı ve internet ortamında halen devam ettiği spor gazeteleri çıkmıştır (Özsoy, 2011, s.215). O dönem Spor gazetelerindeki haberlerin içerik tarzı köşe yazıları ve maç sonuçları bilgisi üzerinden kurgulanmaktaydı. 1980'li yıllarda ülkede yaşanan siyasal ve sosyal durumlar spor medyasını şekillendirmeye başlamıştır. Bu noktada futbol harici örneğin basketbol, voleybol ve güreş gibi sporlara da yer vermeye başlanmıştır. Diğer bir tarafta ülkedeki depolitizasyon süreci sonrasında gençler sporun farklı yönlerine yönelmeye başlamış; bu durum medyanın da şekillenmesine olanak sağlamıştır (Özsoy, 2011). 2000'li yıllarda televizyondaki spor magazin programlarının temelini de bu dönem oluşturmuştur. Fakat daha sonra, 80'li yıllarda dünyada ve 90'lı yıllarda Türkiye'de futbolun endüstrileşmesiyle gelen popülerleşme sonucu gazetelerdeki spor sayfaları futbola geri dönmeye başlamıştır.

Söz gelimi futbolun endüstrileşmesi spor dünyasında önemli bir yer tutmaktadır ve bu yüzden analizde kısaca bahsedilmesinde fayda vardır. Futbola olan ilgi futbolun küreselleşmesiyle birlikte daha da artmıştır ve kitlelerin ilgisi de bu anlamda büyüyerek gelişmiştir. Böylece, futbol, bir oyun ve spor dalı olmaktan çıkmış; kapitalist sistemde

bir meta haline gelmiştir. Bu durum, Adorno'nun (2010), kültür endüstrisi üzerine söyledikleriyle örtüşmektedir. Futbola harcanan paralar, yayın gelirleri ve bir spor dalından ziyade bir gösteri aracı olarak yatırım yapılmasıyla birlikte endüstriyel futbol kavramı ortaya çıkmıştır. Futbol endüstrisinin resmi söyleme yerleşmesinin ilk adımı 1980'li yıllarda İngiltere ve Almanya'da atılmıştır. İkiz'in (2010), futbol endüstrisi üzerine açıklamaları bu konuda örnek gösterilebilir:

Kulüplerin yeni stadlar inşa ederek gelirlerini artırma isteğiyle başlayan ve sonrasında ortaya çıkan reklam, sponsorluk gelirleri ile bunların etkisiyle artış gösteren logolu ürün (merchandising) gelirleri ve özellikle özel televizyon kanalları arasında yaşanan yoğun rekabetin bir sonucu olarak önemli artışlar yaşanan yüksek yayın hakları gelirlerinin de katkısıyla baş döndürücü bir hızla futbol büyük bir endüstri olarak yeniden yapılanmıştır.

Futbolun ekonomisinin artmasında yan sektörlerin yatırımı ve ilgisi bu kavramın gelişimini açıkça göstermektedir. Endüstriyel futbolun paydaşlarının çoğalması futbolun farklı kesimler tarafından yatırım yönü olarak gösterilmiş ve küreselleşmenin etkisiyle futbol endüstrisi uluslararası anlamda literatürdeki yerini almıştır (Baş & Göral, 2018). Kulüplerin markalaşması, özerk statların inşa edilmesi ve dış yatırımcıların futbol borsasına girmesiyle birlikte para akışının yükseldiği gözlenmiştir. Bu bağlamda futbol, bir sektör haline gelmiş olup; izleyici ve taraftarı da bu sektöre yönelten kapitalist bir yaklaşımı yeniden üretmiştir. İzleyici ve taraftar için bu durum, kulübüne destek verme adı altında sunulmuş ve kulüplerin gelir kapısının bir ayağını oluşturmuştur. Böyle bir durumda bireyler onlara sunulan ürünleri satın almakta; maçlarını izleyebilmek için yayıncı kuruluşa paralar ödemekte ve kulüplerin borsada faaliyete geçmesiyle birlikte takımına yatırım yapmaktadır. Kulüpler izleyici ve taraftar üzerinden kar sağlamakta ve futbol kültürü içerisinde metalaşan bir dönüşüm geçirmektedir. Yani, kulüpler eskiye oranla bir spor kültürünü manevi değerler üzerinden geliştirip yaşatırken, günümüzde kâr amacı güdülen bir kurumsallaşmaya doğru yön değiştirmiştir. Profesyonel futbol kulüpleri birer şirkete dönüşmüş ve kapitalist bir yapı haline gelerek fayda maksimizasyonu yerine kâr maksimizasyonu üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştır (Andrews & Ritzer, 2007'den Akt. Szerovay & Itkonen & Vehmas, 2017). Bu bağlamda şirketleşen futbol kulüpleri, futbol kültürü içerisinde evrimleşmeye başlamış ve baskın futbol kültürünü endüstriyel bir yapıda yeniden üretmiştir. İzleyici ve taraftar için futbolda harcanan paralar ve kazanımlar endişe yaratmakta; oyunun bir boş zaman aktivitesinden çıkıp meta halde tüketilen bir sermaye aracına dönüşmesi, futbola olan eski yaklaşımları da azaltmaktadır. Artık taraftar için kulüpler birer şirket; kendileriye birer 'müşteri' yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Futbolun endüstrileşmesi, dünyada ve

Türkiye’de medya üzerinde oldukça etkin bir tahakküm kurmuştur. Bu birliktelik özellikle televizyondaki spor kanallarının yayıncılık faaliyetlerini değiştirmesine borçludur. Söz gelimi bu konuya örnek olarak, Cashmore, televizyon ve spor arasındaki ilişkiyi şu şekilde ifade etmiştir: "Eğer mükemmel bir evlilik olsaydı, bu spor ve televizyon arasında gerçekleşirdi" (2002).

Türkiye’deki spor kültürü, futbola dönemsel olarak yaklaşma ve uzaklaşma eğilimi göstermiştir. Modernleşme döneminde futbol geri plana atılmış, batıdaki, söz gelimi, çağdaş sporlara dair ilgi ve yatırımlar yapılmışsa da 3 büyük kulübün etki alanını genişletmesi ve yerel bir takımdan ziyade tüm şehirlerin ilgi göstermesiyle futbola geri dönmüştür. Spor basını ve medyası da bu kulüpler üzerine kurulmuştur. Profesyonel futbol liginin uzun süredir faaliyette olması ve bu üç büyük kulübün ligde olan hegemonyası her zaman spor gazetelerine de yansımıştır. İçeriklerin çoğunluğu Fenerbahçe, Beşiktaş ve Galatasaray üzerinden üretilmiş; bireylerin futbol tüketim alışkanlıkları bu çerçevede gelişmiştir. Ülkede spora yani, futbola ilgi her zaman en üst seviyede olduğu için Dever’in ifadeleriyle (2010), spor gazeteleri siyasi gazetelerden daha yüksek tiraja sahip olarak sporun medya üzerindeki etkisini göstermiştir. Spor dergiciliği alanında önceki bölümde örnek verdiğimiz “Hayat Spor ve “Gelişim Spor”, isimleri ne kadar spor adı altında olsa da içeriklerinin merkezini futbol ve üç büyük kulüpler oluşturmaktaydı. Bu anlamda ülkedeki spor gazetelerine ve spor dergilerinin başına spor yerine futbol demek daha yerinde bir kullanım olabilmektedir.

Futbolun ülkede popüler olması, medya yapısının nasıl çalıştığını belirleyen bir unsur konumundadır. Gazete tirajlarının yüksek olması da futbola olan ilgiden kaynaklanmaktadır. Çendek ve Özbek’e göre (2010), gazetelerin tirajlarının yükseltilmesi için spor sayfalarının sayısı artırılmış; hatta sadece spor ve futbolun olduğu gazetelerin yayınlanmaya başlanması da tiraj kaygısından kaynaklanmıştır (s.28).

Diğer yandan herkesin eşit şartlarda spor yapamadığı bir sosyal iklimde, bireylerin futbola ilgi duyması medya metinlerini tüketerek gerçekleşmektedir. Sporun erken Cumhuriyet döneminde beden politikaları üzerinden, “her vatandaşın” spor yapması gerektiği bir zorunluluğu ilerleyen dönemlerde içi boş bir gösterge haline gelmiştir. Daha sonra 1980’li yıllarda yaşanan siyasal ve sosyal olaylarla medya yapısının değişmesiyle futbolun ve sporun gençler için farklı ve ilgi çekici yönlerine yönelim gösterilmiş; yapay ve hazırcı bir yerden spor kültürü üretilmeye çalışılmıştır. Futbolun endüstrileşmesiyle gelen büyük yatırımlar, sermayenin büyümesi, maç yayın

anlaşmalarının özel televizyonlar aracılığıyla gerçekleşmesi süreci de medyanın futbol üzerine içerik üretmesine ve tüketime sunmasına neden olmuştur. Aynı dönemde özel televizyonlar arasında lig yayın anlaşması üzerine gerçekleşen ihaleler olmuş; televizyon kanalları maç yayınlarını kendi tekeline alabilmek için birbirleriyle adeta yarışa girmişlerdir. Söz gelimi, 1990-91 lig sezonu için Ahmet Özal ve Cem Uzan'ın özel televizyon kanalı Star TV ihaleye girerek yayın haklarını satın almış ancak devreye TRT'nin girmesiyle üç büyüklerin ve Trabzonspor'un maçları harici diğer takımların maçlarını yayınlamak için anlaşılmıştır (Yıldırım, 2024). İlerleyen yıllarda ise üç büyüklerin maçları, iç saha maçları ve sayıca bölüşülmüş maçlar Show TV ve İnterstar kanalları tarafından paylaşılmıştır (Yıldırım, 2024). Arık (2008), tarafından belirtildiği üzere, futbol televizyon ekranları aracılığıyla yayılmış ve kendi varoluşunu güçlendiren bir gerçeklik haline gelmiştir (s.199). Endüstrileşme döneminde cazibe haline gelen üç büyük kulüp, medya üzerinde içerik havuzunun nasıl olduğunu ve spor yayıncılığının kavgasında belirleyici rol oynamaktaydı. 1998-2000 yılları arasında gerçekleştirilen bir çalışmada, üç büyük kulübün ve Trabzonspor'un spor gazetelerindeki haberlerin %52'ni kapladığını göstermektedir (Uzun, 2001'den Akt.; Çevikel, 2013, s.114). Ümit Kıvanç (2001), kulüplerin medyayla olan ilişkisini o dönem için "pazarlamacı-gazetecilerin gözüne daha verimli işletilebilecek birer maden olarak görüldüğünü" söylemekteydi (s.154). Bu yaklaşım geçerliliğini halen korumaktadır. Dolayısıyla, ülkedeki spor medyasının gelir kaygısı üzerine içerik üretimi sergilediğini ve futbolun sahip olduğu maddi zenginlikten faydalanılabilir bir alan olarak yaklaşıldığını gösterebilmektedir. Ülkedeki futbol kültürü olarak anlamlandırılmaya çalışılan spor kültürü, niteliksel anlamda çeşitlilikten uzak bir tavır sergilemektedir.

Diğer yandan ilerleyen dönemlerde dijitalleşmenin getirdiği olanaklarla beraber Türkiye'deki spor medyasındaki görünüm de değişmeye başlamıştır. Özellikle sosyal medya ve Youtube kanalları üzerinden gerçekleştirilen spor yayıncılığı, internet blogları üzerinden içerik üretimi gibi dijital olanaklarla spor medyası geleneksel yayıncılığın yanına yeni medya bakış açısı sığdırmıştır. Bu anlamda tekelleşen spor medyasının yönü bir noktada dijital yayıncılığa uzanmış; televizyonda yayın yapan spor yorumcuları ve gazeteciler dijital mecralarda içerik üretimlerini bireysel veya kanalların bünyesinde gerçekleştirmeye başlamışlardır. Budak'a göre (2019), spor yayıncılığının dijitalleşmesinde en önemli etki Youtube mecralarına geçiştir; "Cnn Türk, Bein Sports Haber, Tivibu Spor" gibi karasal yayın yapan kanalların hepsinin Youtube kanalı mevcuttur (s.239). Bu anlamda özel televizyon ve spor kanallarının kurumsal anlayışlarını genişletip online mecralarda internet siteleri ve Youtube kanalları

oluşturmuştur. Yine Budak'ın (2019), yaptığı çalışmada spor yayıncılığının dijitalleşmesiyle üretilen içeriklerin merkezinde futbol olduğunu belirtmiştir. Çalışmasının örnekleminde yer alan dijital spor kanallarını derlenmiş; birçok spora yer verilen programların da olduğu kanalların içeriksel baskınlığının futbol üzerine olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Budak, 2019). Bu yönden bakıldığında dijitalleşme sürecinde yaşanan kültürel üretimlerin merkezinde yine futbol olduğunu görebilmekteyiz. Futbolun popülerliği, ülkede spor denince akla ilk futbolun gelmesi ve medyanın spor içeriklerinin yıllar boyunca futbol odaklı olması, çeşitlilikten uzak içerik yapısıyla ülkedeki baskın spor kültürünün nasıl bir anlam ürettiğini gösterebilmektedir.

Bahsettiğimiz veriler bize ülkedeki baskın spor kültürünün futbol üzerinden kurulduğunu göstermektedir. Futbolun spor medyası ve basınında tarihsel olarak baskın olması, üç büyük kulübün hegemonyası üzerinden anlamlandırılmakta, dönemin gazete ve dergilerinde içeriklerin üretimi bu takımların popülerliği üzerinden gerçekleşmektedir. Gazetelerin, ülkedeki taraftarların ilgisine yönelik yayın politikalarını ve tirajlarını futbola göre yapılandırması da bu sebeptendir. Ülkedeki toplumsal yapı içerisinde futbolun popüler olması yine spor medyasının etkinlikleriyle gösterilebilmektedir. Bu anlamda bakıldığında spor medyasındaki kültürel üretimler, futbola ve üç büyük kulübe indirgenmiştir.

Böyle bir duruma Kültür endüstrisi kavramıyla cevap vermeye çalışmak ülkedeki hâkim spor kültürünün neden futbol kültürü olarak anlamlandırılmasına yönelik açıklamalar sunacaktır. Spor medyasının futbol odaklı içerik anlayışı futbolun endüstrileşmesi sürecinde de etkili olmuştur. Bu sürecin adı endüstrileşme olarak tanımlandığı gibi Adorno'nun işaret ettiği (2010), kültür endüstrisiyle bağlantıların kurulması da mümkündür. Adorno'nun çok başka bağlamlar üzerinden ele aldığı kavramın çıktılarını spor ve medya ilişkisinde şimdilerde görebilmekteyiz. Kültür endüstrisi, kitle kültürünün ürünlerini endüstriyel bir şekilde üreterek ve bunları bireylere sunarak, egemen sınıfların bireyler üzerindeki tahakkümünü göstermeye çalışmaktadır. Ülkedeki futbol ve medya ilişkisindeki yapıdan egemen tahakkümü izini sürebilmek mümkündür. Kâr amacı güden bir bağlamda medya metinlerinin üretilmesi, dolaşıma sokulması ve dağıtılması Adorno'nun ifadeleriyle (2010), kültürün standartlaşmasına neden olmaktadır. Zira literatürdeki tartışmada popüler kültür ve kitle kültürünün yani, kültür endüstrisinin, arasındaki ayrımı çizdiğimizde olumsuz ve hegemonik yaklaşımlar söz konusu olmaktadır. Burada popüler olan kültür, Hall'ün betimleyici tanımıyla "gündelik hayatı kapsayan, halka ait olan" (Hall, 1981'den Aktaran; Özbek, 1991, s. 83-84),

anlamını ortaya çıkarmamaktadır. Dolayısıyla, spor kültürünün kültürel iktidar tarafından üretildiğini göz önüne aldığımızda oluşan anlam havuzunun muhalif bir noktada bulunduğunu veya özgürleştirici söylemler ürettiğini söyleyemeyiz. Futbolun baskınlığı üzerinden standartlaştırılan medya içerikleriyle egemen tahakküm, kitle iletişim araçlarını kullanarak bireyleri kontrol altına almak ve yanlış bilinç oluşturmak amacıyla gerçekleştiği için (Adorno, 1997) ülkedeki spor kültürünün metalaştığını ve çeşitlilikten uzak bir yapıda olduğunu görebilmekteyiz. Örneğin gazete ve spor programlarında futbola ayrılan oranın diğer spor branşlarından fazla olduğunu söyleyerek derinlikli olmayan yapısını ortaya çıkarabiliriz. Derlediğimiz veriler ile sporun medya ve toplumsal alanla ilişkilenebilmesinde üretilen kültürün birbirine içkin olduğundan bahsedilebilir. Bu konuda Adorno, *“kültürün en ön planda bulunan özelliklerini özetlemeye çalışırsak, spordan daha verimli bir alan bulamayacağımızı”* söyler (Adorno, 1982’den Aktaran; Akın, 2004, s.15). Ülkedeki baskın sporun futbol olması da bu noktada hegemonik bir anlam ortaya çıkartmaktadır. Futbolun dönemler içinde, özellikle 1980’li yıllardan itibaren, siyasi, ekonomik ve ideolojik bağlamlarla yapılandırılması, medyanın bu yapı üzerinde hâkim bir söylem olarak futbolu gündelik hayatın merkezine oturtması da popülerleştirerek hegemonik hale getirmiştir. Tanıl Bora (1993), bu konuya yönelik; futbolun politikanın bir ikamesi olduğunu söyleyerek, politikaya sarfedilen enerjinin ve pratiklerin futbola sarf edilmeye başlanmasından bahseder. Crehan’ın ifadesiyle, futbolun hegemonyanın üretildiği alanlardan biri olduğunu bu örneklerle belirtmek mümkündür (2006).

Bireylerin serbest zaman aktivitelerinde spor medyasındaki içerikleri tüketmesi ve ağırlıklı olarak futbolun yer alması da bireyler için özgür bir tercih şansı sunulmadığının bir göstergesidir. Gazete ve dergilerin ürettiği içeriklerin hazırcı bir yerden gerçekleşmesi, ekonomik ve hegemonik bağlamlarda yapılandırılması ve böylece futbolun ülkedeki en popüler spor olduğu, Kaplan ve Akkaya’nın dediği gibi (2014), “spor yerine futbol kültürü” söyleminin bireylere rıza dahilinde dayatıldığı bir kavrayış ortaya çıkmaktadır. Dijitalleşmeyle gelen olanaklarla beraber ülkede blog yazarlığı üzerine üretimlerin gerçekleşmesi bir anlamda özgür bir ortamın oluşabilmesine potansiyel sağlasa da tekelleşen medya şirketlerinin hegemonyası alternatif üretilere dair alan yaratmamaktadır. Dolayısıyla hâkim kültürel üretimin futbol üzerinden kurduğu yaklaşım sebebiyle medyada sürekli niteliksel yönden bir içerik boşluğunun oluştuğunu söylemek mümkündür. Spor kültürünün sahip olduğu anlam havuzunun Türkiye’deki yansımalarını ele aldığımızda; ticari bir alana dönüşmüş, boş zaman aktivesinin sektörleşmiş bir biçimde yeniden üretildiğini ve bireylere futbol ile sınırları çizilmiş

medya metinlerini tüketme şansı verdiğini söyleyebiliriz. Böyle bir spor kültürünü kavramaya çalıştığımızda özgürleştirici bir yapıda ve alternatif bir alandan ziyade, ekonomik baskınlığı ön plana çıkan, derinlikli olmayan ve hegemonik bir kültürel üretime sahip olduğunu görmekteyiz.

Analizimizin merkezinde olan Socrates Dergi, ülkedeki spor kültürünün futbol kültürü olarak anlamlandırılmasına karşı bir duruş sergilemektedir. Dergide futbola dair içeriklerin bulunmadığını söyleyemeyiz; fakat sporun diğer branşlarına yoğun olarak eğildiği için futbol merkezli bir dergi olarak da anlamlandıramayız. Söz gelimi, İngiltere'deki "*The Blizzard*" adlı dergi futbol kültürü dergisi olarak tanımlanmakta; hatta Türkiye örneğinin üretildiği edisyonları da bulunmaktadır. Yine Türkiye örneğinde de futbol kültürü dergisi olarak basılmış ve içeriklerin hepsi futbol üzerinden kurulmuştur.

Analizimizin ilk bölümünde dergiye dair genel bilgiler verirken sporun her yönünü inceleyen ve spor ve hayat ilişkilenmesinin bir anlatı üretmesine olanak sağlayan yapıda olduğunu belirtmiştik. Spor medyası içerisinde yer aldığı, üretimlerine başladığı günden beri kimliğini derinlikli bir spor kültürü üretme şiarından oluşturarak o dönemin medyasındaki futbol merkezli içeriklerin yarattığı boşluğu iyi analiz etmiş; spor kültürü kavrayışında farklı bir yol izleyebilmenin varlığını göstermiştir.

Dergi Genel Koordinatörü Bağış Erten'in 2016'da şubat ayında yayınlanan sayısında konuya dair şu sözleri derginin yapısı ve kültürü hakkında bilgi vermektedir:

"Bugün spor basını ikiye bölündü. Bu kuşak çatışması falan değil. Algı çatışması. Romantizmi tu kaka eden, her şeyi basitliğe indirgemeye çalışan, algımızı doksan dakikalarla sınırlayan, işin aritmetiğini dayatan, gündelik hazların esiri, spekülasyoncu, eril, tahakkümcü, tekdüzeleştirici, ezberci, empati yoksunu, acımasız, futbol odaklı realistler... Karşılarındaysa sporu sporun ötesinde bir esin kaynağı kabul eden, sporun hayata tahammül etmeyi kolaylaştıran bir oyun olduğuna inanan, hayata değen bir spor kültüründen yana taraf tutan, ezberleri kırmaya çalışan, çok dilli/boyutlu bakan, indirgemeci olmayan, hikâyeci, sporsever romantikler..."
 (Erten, 2016).

Bahsedilen metinde Bağış Erten, ortaya koyduğu temsillerle spor medyası ve yeniden ürettiği hâkim söylemin nasıl bir yapıda olduğunu söylemeye çalışmıştır. Bahsettiği örneklerle Bağış Erten aslında ülkedeki baskın spor kültürünün nasıl olduğunu özetlemiştir. Spora tahakkümcü bir yaklaşımın örnek verildiği paragraf, analizimizdeki spor medyasının yapısını desteklemekte, futbol odaklı standardize edilmiş bir kültürün yarattığı sorunlara dair veriler ortaya koymaktadır. Metinde spor basınının ikiye ayrıldığı

söylenmektedir; spora birçok yönden yaklaşarak yeni bir anlamlandırma sistemi üretmeye çalışan derginin yanında, daha çok akılcı davranılması gerektiğini savunan, duygulardan ve bağlardan uzak, basmakalıp ve eril söyleme sahip bir yapının karşı karşıya olduğu belirtilmiştir. Bağış Erten söz konusu metni dönemin spor basınında Socrates Dergi gibi bir üretimin gerçekleşmesine dair gelen olumsuz eleştiriler üzerine kaleme almıştır. Socrates Dergi'nin disiplinlerarası yaklaşımı, sporun hikayeleştirilen tarzda bir anlatı yapısı üretildiği; edebiyat, sinema, psikoloji, sosyoloji gibi alanlara temas ederek spor metinlerinin yazılması, sosyal medyada olumsuz eleştirilere maruz kalmıştır. Sporun romantikliğine yapılan vurgu ile başlayan tartışmalarda romantiklik olarak bakılmasının sporu olumsuzlaştırıldığı ve böyle olmaması gerektiği savunulmuştur. Spor medyasında yeni ve özgün içeriklerin üretiliyor olmasına yapılan eleştirinin de bir yansıması olarak ele alınabilmektedir. Yeni spor içeriklerine dair yapılan bu eleştiriler hegemonik spor kültürünün farklı yaklaşımlara karşı olduğu durumu, “tekdüzeleştirilmiş” söylemlerin tezahürü olarak gösterilebilir. Yeniliğe açık olmayan, sporun örneğin siyaset gibi alanlara “girmemesi”, “erkek oyunu” olması gerektiğini savunan yapının da bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülkedeki baskın spor kültürü, sporun toplum içinde şekillendiği kavrayışıyla ilerleyen kültürel bir fenomen olduğunun kabul edilmediği bir gerçeklik yaratmaktadır ve sporu tüm kültürel anlamlar karşısında pasif bir konuma itmektedir. Bu şekilde bireylere tahakküm uygulayarak metalaşmış bir kültürün üretilmesine aracılık ederek, bireyleri sporun hayattan bağımsız bir mefhum olarak düşündürmeye alıştırmıştır. Buradan tekrar kültür endüstrisini çağırırsak; kavram, hayatımızda olup bitenler konusunda derinlikli düşünmemizi istemez; Adorno'nun dediği gibi (1997), egemen sınıfların hakimiyeti altında üretilen kültürlerin bireyleri etkin olmaktan uzaklaştırarak hayatımızda bir illüzyon etkisi yaratır. Bu açıklamalar doğrultusunda hâkim spor kültürünün farklı ve derinlikli spor kültürüne neden karşı bir şekilde konumlandığını anlayabilmekteyiz. Böyle bir spor kültürünün karşısında Socrates Dergi ise spora kültürel bir fenomen olarak yaklaşarak alternatif yollar üretmeye çalışmıştır. Toplumsal yaşantıyla iç içe geçen bir spor anlatısı üretmek ve popülerleşmek, popüler kültürün özgürleştirici anlamlarına yönlendirmektedir.

Spor yazarı Simon Kuper (2022), *“futbol asla sadece futbol değildir”* der. Söylediği cümlede futbolun çok yönlü bir anlama sahip olmasının izlerini görebiliriz. Sözelimi kitabında futbolun sahada oynanan rekabete dayalı bir spor olmasından çok insanlarla ve kültürle ilişkisine, yani hayata ve yaşama dikkat çekmektedir. Futbolu hayatın içinde

ürettiği anlamlarla beraber bir pusula görevi gösterdiğini de anlatmaktadır. Socrates Dergi de futbola dair ürettiği içeriklerle bu yaklaşıma benzer bir pusulayı merkezine almıştır. Analizimizdeki örnekler futbol içeriklerinin kültürle ilişkileneşinden doğan anlatıları kapsamaktadır. Socrates Dergi, futbolu her yönüyle ele almaya çalışan, oyunun içinde ve dışında, hayatla ve toplumla olan bağlarını açığa çıkarmaya çalıştığı için futbol kültürünü bütüncül bir yaklaşımla ele alarak spor kültürü bağlamında dönüştürücü potansiyele sahiptir.

Dergideki içeriklerden örnek metinleri ele almanın verilerimizi desteklemesi adına faydalı olacağı düşünülmüştür. Bu noktada, Mehmetcan Arısoy (2022) tarafından kaleme alınan “*Arjantin Futbol Kültürü*” adlı metin; Tanıl Bora’nın yazdığı “*Sovyet Futbol Kültürü*” (2018) ve “*Liverpool Kültürü Bize Ne Anlatıyor?*” (2020) metinlerini örnek gösterebiliriz.

Mehmetcan Arısoy’un yazdığı metinde kendi deneyimleri üzerinden kurduğu bir anlatı karşımıza çıkmaktadır. Arjantin’de yaşayan insanların takımlarının maç günlerindeki sosyal pratiklerinden bahsederken oradaki maçların semt kültürüyle bir ilişkisi olduğunun altını çizmektedir. Diğer yandan taraftarlar için futbolun ne anlam ifade ettiğini sorguladığında hayatın merkezinde yer alan bir kültür olarak tanımladıklarını göstermektedir. Arjantin’de futbol, semtlerin ve kulüplerin kimliklerini belirleyen önemli bir unsurdur (Arısoy, 2022). Arısoy gözlemleriyle; taraftarlık duygusunun, doğulan semte ve desteklenen kulübe bağlılık üzerine kurulduğunu belirtmektedir (2022). Bu bağlılık, semtlerin ve kulüplerin efsanevi oyuncularıyla güçlenir ve oyuncuların kariyerleri boyunca kulüplere olan sadakati bu ilişkiyi daha da derinleşmiştir. Türkiye’de böyle bir bağdan söz edebilmek mikro ölçekte mümkündür, fakat İstanbul takımlarının hegemonyası bütün şehirlere sirayet ederek semt ve futbol kültürünü farklılaştırmıştır. Diğer bir noktada futbolun Arjantin toplumunda nasıl bir yaşam tarzı haline geldiğini ve futbolun etrafında şekillenen alternatif bir yaşam arayışı vurgulanmaktadır. Futbol, Arjantinliler için sadece bir spor değil, aynı zamanda hayatlarının merkezinde yer alan önemli bir kültürel fenomendir. Sonuç olarak, metin Arjantin’deki futbol kültürünü ve futbolun toplumsal ve kültürel çıktılarını anlatırken, futbolun Arjantin toplumu üzerindeki derin etkisini ve semtler arası bağlılığın önemini vurgulamaktadır (Arısoy, 2022).

Tanıl Bora’nın “*Sovyet Futbol Kültürü*” adlı metnine bakacak olursak; Sovyet futbol tarihine ve kültürüne odaklanarak spor ve kültür arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Sovyetler Birliği’nin erken dönemlerinde futbol, “burjuva sporu” olarak görülmekte ve itibarı düşük olarak nitelendirilmektedir (Bora, 2018). Ancak dönem içinde, futbolun

Sovyet toplumunun ideallerine uygun hale getirilmesine dair politikalar üzerine yoğunlaşmış ve bir işçi sporu olarak burjuva sporunun karşısında konumlandırılmaya çalışılmıştır. Bora (2018), metnin devamında futbolun Sovyet döneminde sadece bir spor branşı olarak değil; aynı zamanda sanatla da ilişkilendirildiğini vurgulamaktadır. Örneğin, Sovyet ressam Aleksandr Deinka'nın futbol temalı eserleri ve kalecinin edebiyatta önemli bir figür olarak ele alınması, sporun kültürel bir fenomen olarak değerlendirilebildiğini göstermektedir (Bora, 2018). Tanıl Bora, anlatının devamında Sovyet futbolunun önde gelen isimlerinden biri olan Lev Yashin'in hayatı ve başarıları üzerinden Sovyet futbol ekolünün nasıl şekillendiğini açıklayarak, Yashin'in sadece bir sporcu olarak değil, aynı zamanda işçi sınıfının sembolü olarak görüldüğü ve oyun tarzının Sovyet ideolojisiyle uyumlu olduğu vurgulanmaktadır (2018). Metin aynı zamanda Sovyet futbol ekolünün bir parçası olarak Dinamo Kiev'in ve teknik direktörü Valeri Lobanovski'nin özelliklerini de incelemektedir. Lobanovski'nin takımı üzerindeki disiplinli ve bilimsel yaklaşımı, Sovyet spor eğitim sisteminin bir yansıması olarak politik bir bağlamda nasıl olduğunu da göstermektedir. Son olarak, metin sporun kültürel bir fenomen olarak nasıl ele alındığını ve Sovyet toplumunda nasıl bir değer haline geldiğini göstermektedir. Futbolun, Kuper'in deyimıyla (2022), "sadece bir oyun olmadığını"; aynı zamanda toplumsal hayatla, politikayla ve kültürle nasıl bir ilişkilene içinde olduğunu göstermektedir.

Diğer yandan Tanıl Bora'nın "*Liverpool Kültürü Bize Ne Anlatıyor?*" adlı metnini ele aldığımızda; Liverpool şehri ve Liverpool futbol kulübünün futbol kültürünü ikisinin arasındaki bağları vurgulayarak nasıl bir kültür inşa ettiğini anlatmaktadır. Liverpool'un yerel kimliği, işçi sınıfı kökenleri ve müzik kültürü, futbolun gelişiminde ve şehrin genel kültürel dokusunda belirleyici bir rol oynamıştır. Şehrin tarihindeki endüstriyel dönemin dönüşümüyle işçi sınıfının azalışı ve nüfusunun düşmesi, Liverpool'un sosyal ve politik kimliğinde de dönüşümlere neden olmuştur (Bora, 2020). Diğer yandan futbol kulübü ve taraftarlar arasındaki bağlılık ve tutku, şehirdeki dayanışma ve birlik duygusunun sürmesini sağlamıştır. Kulübün kuruluşundan günümüze kadar olan süreçte, futbol ve oyuna duyulan aşk, Liverpool'un sosyal ve politik ve kültürel kimliğinin önemli bir parçası haline gelmiştir. Taraftarlar, futbol maçlarında stadyumları doldururken, şehrin dışında da kolektif bir dayanışma göstererek politik hassasiyetlerini vurgulamak istemişlerdir. Örneğin, bilet fiyatlarının artışına karşı yapılan protestolar, taraftarların toplumsal ve politik meselelere duyarlılığını göstermektedir. Bora'ya göre (2020), Liverpool'un futbol kültürü, sadece şehrin kimliğini şekillendirmekle kalmamış, aynı zamanda toplumsal değerlerin, politik hassasiyetlerin ve kültürel unsurların önemli bir

ifadesi olmuştur. Kulübün yönetimsel ve idari yapısı da futbolun kültürel ve toplumsal boyutlarıyla iç içe geçmiş ve şehrin genel kültürel iklimine etkiler de bulunmuştur. Bu bağlamda, Liverpool'un futbol kültürü, şehrin tarihinde ve toplumsal yapısında derin izler bırakmış ve şehrin yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde tanınmasına katkı sağlamıştır (Bora, 2020).

Socrates Dergi sporun birçok branşı üzerine içerik üreten, futbol içeriklerini de spor medyasında ele alınış biçimi olarak farklı bir yaklaşımla mercek altına alan bir kültürel üretime sahiptir. Analizimizde incelediğimiz metinler de bu konuyu destekler niteliktedir. Medyadaki içeriklerin çoğu bahsedildiği üzere tekdüzeleşmiş, metalaşmış ve yeniliğe kapalı bir bakış açısına sahipken; Socrates Dergi ürettiği futbol içerikleriyle özgün, bütüncül ve çok yönlü bir bakış açısı geliştirmiştir. Sözelimi Arjantin futbol kültürü, Sovyet spor kültürü metinlerindeki kültür sözcüğünün oluşturduğu anlamlandırma sistemi bu çalışmamızdaki spor kültürü kavramının nasıl olduğuna örnek olarak gösterilebilmektedir. Bütüncül bakış açısı Socrates Dergi'nin bir anlamda kimliğini göstermektedir; sporu genel hatlarıyla değil, kültürel, politik, sosyal, ekonomik ve tarihsel bağlamlarıyla irdeleyerek anlatı oluşturma çabasıdır. Diğer yandan kültür kavramına adeta takıntılı bir dergi yapısı karşımıza çıkmaktadır. Söz gelimi derginin 2020 yılı Nisan ayındaki 61. Sayısının teması Kültür kavramı üzerinden oluşturulmuş; içindeki içeriklerin de kültür üzerinden ele alınışı da bu takıntıya örnek gösterilebilir.

Bu temadaki verilerden hareketle Socrates Dergi'nin üretmeye çalıştığı spor kültürünü popüler kültürün özgürleştirici anlamıyla açıklayıcı bir zemin oluşturabilmek mümkündür. Hall'un belirttiği gibi popüler olanın egemen kültür içerisinde direniş potansiyeli taşıdığı açıklaması, Socrates Dergi'nin hâkim spor kültürüyle nasıl bir ilişkide olduğunu göstermektedir. Spor kültürünün popüler kültür bağlamında incelenmesiyle iktidar ilişkilerinin yapısı ve direniş olanakları analizimiz çerçevesinde serimlenebilmektedir. Ülkede futbol olarak anlamlandırılan hâkim spor kültürünün yapısı kültür endüstrisi bağlamında olumsuz, tekdüze ve yeniliğe kapalı değerlendirilirken; Socrates Dergi'nin üretmeye çalıştığı spor kültürü İngiliz Kültürel Çalışmalar ekolünün yaklaşımlarıyla örtüşen bir kavrayışta gerçekleşmektedir. Hâkim spor kültürü futbol kültürü üzerinden kurulurken; Socrates Dergi'nin bütüncül yaklaşımıyla futbolu ele alış şekli spor kültürü çerçevesinde değerlendirilebilmektedir. Böylelikle Socrates Dergi, futbolu ve sporu kültürden ve toplumsal hayattan bağımsız tutmadığı, sporun bir anlatı üretebileceği potansiyelini taşıdığı için literatürde tanımladığımız spor kültürü kavramına uygun açılımlar getirmiştir. Diğer yandan,

ülkedeki hâkim spor kültürü ve Socrates Dergi olarak medya içerisinde ikiye ayrılan alan; kültür endüstrisi ve Birmingham Okulu'nun popüler kültür kavramları arasındaki çatışmanın somut bir Türkiye örneği olarak ele alınabilmektedir. Socrates Dergi'nin üretmiş olduğu içerikler baskın spor kültürüne karşı alternatif bir alan yaratma çabasını göstermektedir. Spor medyasındaki içerikler bireylerin spor kültürü hakkında düşünmesine fırsat vermezken; Socrates Dergi "*Düşünen Spor Dergisi*" mottosunun da söylediği gibi bireylere spor kültürü hakkında derinlikli düşünebilmesine olanak sağlamıştır.

4.2.3. Kültür-Sanat Disiplinleri ve Socrates Dergi İlişkisi

Spor, hayatın diğer alanlarına kıyasla daha analitik veya daha sadeleştirilmiş bir düzlemde algılanmaktadır. Tüketimi de keza aynı perspektifte gerçekleşmektedir. Sporun sınırları olduğu, kendi alanından başka hiçbir şey ifade etmemesi gerektiği; hayatın birçok alanına dokunmadığı bir gerçeklik bu algılaşın temel parçası haline gelmiştir. Bu algılaşma rağmen sporun sınırları içerisinde yer alan unsurların spor kültürü çerçevesinde ele alınması kavramın ne ifade ettiği hakkında muğlaklıklar ortaya çıkarabilmektedir. Böylesi bir durumda bu tez çalışmasının temel kaygısı; ortadaki muğlaklığa dair yeni açılımlar getirerek kavramın anlaşılmasını sağlamaktır. Önceki temalardan bu yana spor kültürü içerisinde değerlendirilen alanların, kavramların ve ortaya çıkan sorunların şüphesiz spordan bağımsız düşünülmemesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Örneğin, sanat ve spor kıyası yaptığımızda; sanat daha düşünsel bir üretime gönderimde bulunan entelektüel bir alan olarak karşımıza çıkar. Fakat spor, her branşında daha çok ekonomik, saha içi rekabet, oyun olma hali; sağlıklı yaşam, zinde vücut gibi yapısal dinamikler; teknik taktik kavrayışlar ve izleme deneyimi gibi baskın özellikleri barındırmaktadır. Diğer yandan spor, sanata göre özellikle gündelik hayatın tam merkezinde yer almasıyla etki alanı daha geniştir. T.S Eliot'ın yüksek kültür çalışmalarında sanatı konumlandırma girişimlerinde sanatın hiyerarşik bir biçimde üstün özelliklere sahip olmasına karşın Williams'ın alternatif kültür olarak; "spor, yiyecek ve biraz da sanat" önermesinin de dediği gibi, kültürün topluma ait ve toplumdan gelen bir yapıda olduğunu görebilmekteyiz (Williams, 1958'den Akt; Eagleton, 2022, s.143). Popüler kültürün alternatif yaklaşımları da bu anlamda bütünlüklü olarak sanat dallarının, toplumsal hayatın ve bireyin yaşamında üretip tükettiği, özgünleştirip direnebildiği; gündelik hayatı biçimlendirdiği ve bununla birlikte spor kültürünü yeniden üretebilmede farklı olanaklar yaratabildiğini göstermektedir. Boş zaman aktivitesiyle metalaşmış bir anlatıya, kitleleri yönlendiren, yöneten-yönetilen

ilişkilerinin açığa çıkmasıyla da hegemonik özelliklere sahip olan spor kültürüne karşı; direniş olanaklarının izinin sürüldüğü disiplinlerarası bir spor kültürü varlığından söz edebilmek mümkündür.

Socrates Dergi, yapısı itibarıyla kimliğini disiplinlerarası bir kültürel üretimden oluşturmaktadır. Bu anlamda düşünüldüğünde, derginin içeriklerinin kesişim noktası sporun kültürle, sanatla, sosyolojiyle, siyasetle, sinemayla ve müzikle olan ilişkileneşine dair bize veriler sunmaktadır. Kastetmeye çalıştığımız mesele; spor kültürünü derinlikli bir perspektif üzerinden ele alarak, alternatif ve farklı bir spor kültürü tahayyül etmeye çalışmaktır. Araştırmacı Deniz Can Tanık (2018), yüksek lisans çalışmasında Socrates Dergi'nin alternatif medya özelliğı gösterdiği gerekçelerinden birisinin de derginin sanatla, sinemayla ve müzikle yakın ilişkiler kurması olduğunu öne sürerek; alternatif medyanın sporu daha geniş bağlamlarda kavrama ve analiz etme özelliklerinden birini yerine getirme amacına hizmet ettiğini belirtmektedir (s.100-101). Böyle düşünüldüğünde; alternatif medya özelliğı gösteren Socrates Dergi, popüler kültür ve spor kültürü çerçevesinden ele alındığında da alternatif olanaklar yaratmaktadır. Tıpkı Stuart Hall'un (2002), popüler kültür kavrayışına önerdiği üçüncü yaklaşım gibi; bireylerin yapıp ettiklerine ve baskın kültürle arasındaki mücadelenin nasıl olduğuna dair alternatif bir yaklaşım olarak açıklanabilmektedir. Zira ülkedeki baskın spor kültürüne karşı Socrates Dergi'nin üretimleri hâkim söylemlere karşı bir konumda yer almaktadır. Sporla alakalı üretilmiş sanat metinleri kendi kimliklerine ve tahayyül edilen spor kültürüne katkı yapmaktadır. Bu metinler aracılığıyla dergi, spor kültürü katmanlarına yeni içerikler kazandırmıştır. Diğer bir yandan çalışmamızın ana dayanak noktası, spor kültürü kavrayışında bütüncül bir yaklaşımın ele alınması gerektiğidir. Böyle bir durumda, sporun kültürel, sosyal ve sanatsal alanla olan reddedilemez ilişkilerini ortaya koymak asıl derdimiz olmalıdır.

Anaakım medyanın ürettiğı içeriklerin yapısı, önceki temada da tartıştığımız üzere; futbol ağırlıklı, saha içi mücadelenin işlendiğı, istatistik temelli ve yüzeysel yorumların bulunduğu niceliksel kaygı ve kâr amacı güden, niteliksel yoksunluğa sahip metinlerden oluşmaktadır. Sözelimi, ülkedeki baskın spor kültürü de yeniliğe, niteliksel ve derinlemesine spor kültüründen yoksun bir konumda üretim gerçekleştirirken; Socrates Dergi alternatif bir arayış üzerine doğmuştur.

Türkiye'deki spor dergiciliğine temas ettiğimizde; alanında anaakım medya içerisinde ve dışında konumlanan dergilerin sayısı gazetelere göre az sayıdadır. Örnek olarak İngiltere menşeli Türkiye edisyonlarının üretildiğı "FourFourTwo" adlı futbol dergisi ve

“*The Blizzard Türkiye Futbol Kültürü Dergisi*”; “*Fast Break*” basketbol dergisi, “*Radikal Futbol*”, “*Fitbol*”, “*Hayat Spor*”, “*Gelişim Spor*” ve “*Meşin Yuvarlak*” gibi dergiler alternatif ürünler olarak kabul edilse de Socrates Dergi bağlamında kıyaslandırıldığında baskın spor kültürünün özelliklerini taşımaktadır. Aralarında bir tek İngiltere’den uyarlanan, “*The Blizzard Türkiye*” dergisi, içeriksel yapısıyla da İngiltere’deki edisyonunun yayın formatına benzer tarzıyla diğerlerinden ayrılmaktadır. Dergideki futbol içerikleri; Siyaset, Teori, Kültür-Sanat, Mülakatlar, Özgün Yazılar başlıkları altında, 3 basılı edisyon süreceği şekilde metinler üretilmiştir

Türkiye’deki spor dergiciliği bir taraftan kulüpler bazında da gerçekleşmiştir. Fenerbahçe, Beşiktaş, Galatasaray gibi kulüplerin her ay çıkan fiziksel formatta spor yayınları bulunmaktadır fakat içerik olarak kendi kulüplerinin konuları sınırlı tutularak metinler üretilmiştir. Bu anlamda ülkedeki spor dergiciliği de kültürel üretim yapısıyla baskın spor kültürünün sahip olduğu yapısal özellikleri taşımaktadır.

Diğer yandan Socrates Dergi’ye yapısal olarak benzeyen online üretilmiş bir blog spor dergisi olan “*Yazıhaneden.com’dan*” söz etmek gerekmektedir. Deniz Can Tanık’ın (2018), Socrates Dergi’nin alternatif medya özelliği gösterip göstermediğini incelediği yüksek lisans tezinin bir diğer örneği ise Yazıhaneden.com sitesidir. Bu site de aynı şekilde birçok unsuruyla alternatif medya özelliği göstermektedir (Tanık, 2018). Sitedeki içerikler spor üzerine sinema, sanat, felsefe, siyaset, müzik gibi alanlara temas ederek editöryal özgürlüğün bulunduğu bir yapıda kültürel üretimini gerçekleştirmiştir. Socrates Dergi’nin kurumsal bünyesinde yer alan birçok isim aynı şekilde Yazıhaneden’in kurucu yazarlarından oluşmaktadır. Yazıhane sitesi 2022 yılında içerik üretimine son vermiş olup, spor bloglarında niteliksel bağlamda özgün ve derinlikli içerik üreten birçok yayının öncüsü konumundadır.

Analizimizin bu temasında dergideki içerikler üzerinden ulaştığımız verileri ortaya koyarak bir tartışma gerçekleştirmemiz gerekmektedir. Bu bağlamda ilk olarak Socrates Dergi ve edebiyat ilişkisine odaklanabiliriz. Socrates Dergi’de edebiyat etiketine bağlı 35 tane içerik bulunmaktadır. Bu içeriklerden 4 tanesini röportajlar oluşturmaktadır. Sözcüleri, yazarlardan Latife Tekin, Per Petterson, Ömer Altay ve Şebnem İşigüzel Socrates Dergi’ye röportaj vermiş tanınmış yazarlardır. Bu çalışmanın veri çerçevesinde değerlendirebileceğimiz örnek sayısı fazla olduğu için bütüncül bakış açısıyla ele alarak öne çıkan örnekler üzerinden değerlendirebilmenin mümkün olabileceğini söyleyebiliriz. Ele aldığımız örneklerin araştırmamızın kavram setiyle ve

spor kültürü kavramına yönelik açılımlar sağlayabildiğini göz önüne alarak seçmiş bulunmaktayız.

Söz gelimi, önceki bölümlerde de bahsettiğimiz üzere, dergi her sayıya bir tema adı vermiştir ve temalandırılan sayının girizgâh metinlerinde o temayla bağ kurabilecek örnek bir yazarın, araştırmacının, bilim insanının bir paragraflık referansı ile hikâye anlatıcılığına başvurmuştur. Derginin her sayısı bu şekilde üretilmektedir. Dergi, edebiyat metinlerinin yer aldığı özel bölümlere “*Sa’haf*” adını vererek çeşitli hikayelerini okuyucularına sunmuştur. Edebiyat ve sporun birleştiği alanlara baktığımızda; üretilen metinler ve röportajlar ilk bakışta sporla alakasız gibi görünse de spora temas edilen noktaların olmasıyla bir anlatı tarzı yaratılmasına alan açmıştır.

İnan Özdemir’in (2020), İrlandalı Çağdaş Edebiyat romanı yazarı *Sally Rooney* üzerine yazdığı metinde bu örnekleri görebilmek mümkündür. İnan Özdemir, “*Böyleydi Dünyaları*” başlığını verdiği metninde, Sally Rooney’in *Normal İnsanlar* romanı üzerinden yazarın ve kitaptaki karakterlerin sporla olan ilişkisinden bahsetmiştir. Sally Rooney’in *Normal İnsanlar* adlı romanında sıradan gibi görünen karakterlerin aslında daha derinlikli, karmaşık duygulara ve bağlara sahip olduğunu; sporun da o hikâyede önemli bir rol oynadığı modern bir anlatı üretmektedir (Özdemir, 2020). Romanda; gençlik, ilişkiler, sınıfsal sorunlar ve duygusal çatışmalar gibi temalar üzerinden işlenirken, karakterlerin sporla ilişkisi de tıpkı Britanyalıların sporla ilişkisi gibi, dikkat çekici bir bağlamda ele alınmaktadır. Rooney’nin gözlem yeteneği, kitabın her sayfasında kendi göstermekte ve karakter üretiminde sporla olan ilişkilerine de dikkat edilmiştir (Özdemir, 2020). Romanın iki ana karakteri Marianne ve Connell’in hayatlarında sporun değerli bir yerde olduğu belirtilirken; sporun onların karakterlerini ve ilişkilerindeki bağları serimlemektedir (Özdemir, 2020). Özdemir’e göre (2020), Marianne, sporla pek ilgilenmese de Connell’in futbola olan tutkusu onların ilişkisinin bir parçası haline gelmiştir. Bir yandan spor, karakterlerin bağ kurduğu ve duygusal anların yaşandığı alanlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan romanda sporun sadece fiziksel aktivite ve eğlence biçimi olarak ele alınmadığı, aynı zamanda duygusal bir çıkış noktası üzerinden de işlendiği görülmektedir. İnan Özdemir (2020), metninde bu konuya dair; kitapta, Connell’in eski arkadaşı Rob’un intiharından bahsedildiği kısımlarda futbol sahasının duygusal bir ortam olarak ön plana çıktığını söylemektedir. Bu şekilde irdelendiğinde spor, karakterlerin duygusal karmaşıklıklarını nasıl anlamlandırdığına ve birbirlerine olan yakınlaşmalarında nasıl yardımcı olduğunu göstermektedir. Böylelikle, Sally Rooney’nin “*Normal İnsanlar*” metni, ne kadar sporun

içinden üretilen bir kitap olarak yazılmış olmasa da sporun metindeki karakterlere temas ettiği, duygusal bağlar kurmanın ve ilişkilerin bir parçası olarak değerli rol oynadığı modern bir anlatı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu metnin söylemek istediklerini temel kavram setimiz olan popüler kültür çerçevesinden analiz ettiğimizde; popüler kültür anlatılarının sporla yakınlaşmasının bir çıktısı olarak, spor metni olmayan metinlerden de alternatif bir anlatı yaratılabileceğine dair bakış açılarının da mümkün olduğunu gösterebilmektedir.

Diğer yandan Cem Pekdoğru'nun 2021 yılı, derginin Ağustos 77. Sayısında kaleme aldığı "*Kaybetmeye Koşan Bütün Atlar*" metnini ele almakta fayda vardır. Metinde ele alınan konu, Mary Pilon ve Louisa Thomas tarafından "*Losers*" adını taşıyan derleme bir antoloji kitabıdır. Kitap, spor dünyasının kaybedenlerini anlatan hikayeleri bir araya getiren bir anlatı üretmiştir (Pekdoğru, 2021). Kitap, spor yazını tarihinde farklı bir konuma sahiptir; literatürde kazananlarla ilgili hikayeler bu kitapta yerini kaybedenlere bırakmıştır. Kitaptaki yazarlar, Cem Pekdoğru'ya göre (2021), kaybetmenin de özgün bir deneyim olduğunu ve bu deneyimin insanlığın daha derin yönlerini açığa çıkarma potansiyeline sahip olduğunu vurgulamaktadır. Antolojide yer alan metinler, kaybedenlerin yaşadığı duygudurumlarını ve kaybetmenin hayatlarında nasıl etkiler yarattığını ele almaktadır. Metinler genel bağlamda, sporda başarı kazanma ve başarısızlıkla yüzleşme üzerinden gerçekleştirenlerle ilgilendiği gibi kaybetmenin sporun doğal bir parçası olduğunu ve bu deneyimin bireylerin karakterlerini ve duygusal yaşantılarını nasıl şekillendirdiğine odaklanmaktadır. Kitap, bir yandan Amerikan spor yazınının değerli isimlerinin eserlerini bir araya getirirken, diğer yandan uluslararası spor olaylarına değinmektedir. Sözgelimi, Özbek jimnastikçi Roza Galiyeva'nın olimpiyat hayallerinde karşılaştığı zorluklara ve engellere; Amerikan futbol takımı Wimbledon FC'nin kaybetme deneyimlerinin şehirde nasıl etkiler yarattığını anlatmaktadır (Pekdoğru, 2021). Pekdoğru'ya göre (2021), *Losers* kitabı, kazanma ve kaybetme arasındaki ikiliğin sınırlarını aşarken sporun insan deneyimindeki derin etkilerinin keşfedilmesine ortam hazırlayarak; kazanmanın karşısında kaybetmenin, öğretici ve çok doğal bir deneyim olduğunu ortaya koymaktadır.

Diğer bir örnek olarak; derginin 2018 yılı, mayıs ayı, 38. Sayısında Araştırmacı-yazar Sevecen Tunç'un Ülkü Tamer'in vefatının ardından bir anma yazısı olarak kaleme aldığı "*Son 'Homo Ludens'*" adlı metinde bahsettiğimiz spor ve edebiyat ilişkisinin izlerini görebilmemiz mümkündür. Sevecen Tunç'a göre (2018), Ülkü Tamer, şair olmakla beraber futbolu da büyük tutkuyla yaşayan ve futbolu spor olmaktan öte sanat

ve yaşamın bir parçası olarak anlamlandıran bir insandı. Futbol, Tamer'in şiirlerinde ve anılarında sıklıkla karşımıza çıkarken dörtlüklerini de futbol üzerinden kurgulamıştır. Sevecen Tunç anma yazısında bu dörtlüklere değinmiştir. Metinde Tamer'in anlamlandırdığı şekilde futbolun sanat ve estetik bir yapıya sahip olduğu bağlamda futbolu oyundaki estetiği, centilmenliği ve takım ruhunu gördüğü bir biçimde tanımladığından bahsedilmektedir. Futbol onun için hayatın bir tezahürüdür; bireylerin ilişkileri, toplumsal çıktıkları ve yaşamın anlamına dair derin düşüncelere sahip olduğu bir ayna işlevi göstermektedir (Tunç, 2018). Ülkü Tamer; şiirlerinde, öykülerinde ve denemelerinde futbola sıkça göndermeler yaparak futbol ve edebiyat arasındaki bağlarla anlatı üretmektedir. Bu şekilde bakıldığında, okuyucularına futbolun sınırları dışında düşünebilme ve hissetme hali sunabilmektedir. Diğer yandan Sevecen Tunç (2018), metne “*Homo Ludens*” (oyuncu insan) adını vermekteki gerekçesini Ülkü Tamer'in hayata bir oyun gözüyle bakabilmesiyle açıklayarak Tamer'i o şekilde tanımlamıştır.

Sevecen Tunç'un yukarıda bahsettiğimiz metne benzer bir metin daha kaleme aldığını söyleyebiliriz. Derginin Eylül ayı 30. Sayısında “*Şiirin Amatör Ruhunu*” (2017), adını verdiği metinde, Ahmet Erhan'ı, futbol tutkusunu; babası ve kendi deneyimleri üzerinden anlatır. Babası İlyas Tunç da futbol oynamış ancak üniversite eğitimini sürdürmek için futbolu bırakmıştır (Tunç, 2017). Ahmet Erhan da Adıyamanspor'da futbol oynarken yaşadığı sakatlık nedeniyle futbolu bırakıp şiir yazmaya yönelmiştir. Sevecen Tunç (2017), bu süreçte Ahmet Erhan'ın futbol ve şiir arasında kurduğu köprüleri aktararak anlatı üretmiştir. Metinde yazarın bahsettiği bir diğer konu ise Ahmet Erhan'ın futbolun yanında at yarışlarına da ilgi duymasıdır. Şairin at yarışlarına ilgi göstermesi ve kaybetme ve verdiği haz üzerine yarattığı anlatı, şiirlerinde işlediği tema ve yaklaşımlarına da yansımıştır (Tunç, 2017).

Bahsettiğimiz örnekler ışığında derginin spor ve edebiyat ilişkisinden doğan bağlarla nasıl bir üretim gerçekleştirdiği konusu bize veriler sunabilmektedir. Diğer yandan bu metinlere ek olarak; dergide, Ali Çolak tarafından ağustos ayı 88. Sayısında Norveçli yazar Per Petterson ile spor ve edebiyat üzerine yaptığı röportajı (2022)⁵; İnan Özdemir'in 2019 mart ayı 48. Sayıda yazar Latife Tekin ile gerçekleştirdiği ve bir noktasında yazarın futbol ile olan ilişkisine temas edildiği röportaj⁶; Sevecen Tunç

⁵ <https://www.socratesdergi.com/yazi/gecmis-artik-acitmiyor>

⁶ <https://www.socratesdergi.com/yazi/cigliklar-ve-fisiltilar>

tarafından, Ocak 2017, 22. Sayıda dünyaca ünlü yazar Virginia Woolf'un bahçe bowlingi, kriket ve beyzbol ile ilişkisini anlattığı metin⁷ gibi içerikler Socrates Dergi'nin edebiyat üzerine ürettiği spor anlatıları olarak gösterilebilmektedir. Bu bakımdan, analizimizin başından beri altını çizmeye çalıştığımız spor ve hayat ilişkisinin bir çıktıları da edebiyatla olan temasından görebilmek mümkündür. Böylesi bir kültürel üretimin alternatif bir yerde konumlandığını söylemek, analizimiz çerçevesinde, yanlış olmayacaktır.

Socrates Dergi'nin diğer sanat dallarından sinemayla olan bağı ele alınarak bu temaya dair verilerin incelenmesinin gerekli olduğu düşünülmüştür. Socrates Dergi basılı yayınlarının yanı sıra dijital platformlarda da sıkça sinema içerikleri üretmektedir. Bunlara örnek olarak YouTube kanalında, "*Benim Sinemalarım*", "*BoxOffice*", "*Çekim Alanı*", "*Belgesel Delisi*"; podcast kanalında da "*Sinema Var*" gibi programlar gerçekleştirmiştir. Diğer yandan dijital platformlarda ürettikleri içeriklerle de sinema alanındaki konulara değinmişlerdir. Analizimizde ise spor ve sinema ilişkisini konu alan metinler basılı dergide yer aldığı için tartışmamız bu özelde gerçekleşmiştir. Derginin sinema alanında ürettiği 73 tane içerik bulunmaktadır. Bu içeriklerden 22 tanesi röportajlardan oluşmaktadır. İlgili röportajlar ise sinema dünyasının tanınmış isimleriyle yapılmıştır. Sözgelimi, oyuncularından Metin Akpınar, Müjde Ar, Sarp Apak, Uğur Yücel, Mert Fırat; yönetmenlerden Yavuz Turgul, Onur Ünlü, Berkun Oya, Zeynep Dadak, Serdar Akar, Reha Erdem ve Jorgen Leth, Socrates Dergi'ye röportaj vermiş kişilerdir.

Dergi, Nisan 2016 tarihli 13. Sayısının temasını "*Sinema*" başlığı üzerinden kurgulamıştır. O ay içerisine alınan içerikler de temayla bağlantılı kurulacak şekilde sinema ve spor üzerine olmuştur. Sayının kapak fotoğrafı, Fransız eski futbolcu ve sonradan sinema ve tiyatro dünyasına katılan Eric Cantona seçilmiştir. Derginin girizgâh metni olan "*Edito#13*" adlı yazıda Genel Yayın Yönetmeni Caner Eler; spor ve sinema ilişkisini spor filmleri ve spor tarihinde yaşanmış olaylar çerçevesinde temayı anlamlandırabilecek bir anlatı kurarak gerçekleştirmiştir. Metinde Caner Eler (2016), sinema ve sporun bireyin yaşamındaki yerine vurgu yaparak toplumsal ve kültürel izlerine odaklanmıştır. İlk kısımda, 1960'ların Amerikasında yaşanan ırkçılık ve toplumsal adaletsizlik sorunlarından bahsedilmiş; siyahi oyunculara yönelik ayrımcılığın baskın olduğu dönemde, Don Haskins liderliğindeki Texas Western Üniversitesi basketbol kolej takımının başarısı üzerinde durulmuştur. Siyahi oyuncuların oluşan

⁷ <https://www.socratesdergi.com/yazi/virginia-woolf-beyzbol-ve-bowling>

takım, diğer rakiplere karşı büyük başarı elde ederken; yaşanan ırkçılığa yönelik zaferle sonuçlanan bir mücadele olarak anılarak tarihe geçmiştir (Eler, 2016).

Diğer kısımda Eler (2016), spor filmlerinin genellikle ilham verici hikayeler ürettiği ve toplumsal anlamlara yönelik gönderimler yapıldığını belirtmektedir. Öte yandan, Eler (2016), gerçek hayattan alınan bireysel ve toplumsal deneyimlerin, sinema aracılığıyla izleyiciye aktarılmasının kültürel olarak nasıl anlamlar ürettiğine değinirken; Hollywood yapımı bazı filmlerin gerçek olaylardan farklı olarak ele alındığı ve bu durumun sinema endüstrisinde sıkça yapılan “gerçekliğin çarpıtılması” sorununu eleştirmektedir.

Metnin son kısmında Eler (2016), hayatın filmlerle bir yansıma işlevi gördüğünü; insanların kendi hayat filmlerini özgürlük, barış, kardeşlik, sevgi gibi değerlerle anlamlandırılabilirliğini belirtmektedir. Bu bağlamlarla birlikte düşünüldüğünde metin; hayatta var olan değerlerin ve deneyimlerin endüstriyel ve toplumsal anlamda manipülasyona uğratıldığını eleştirerek spor kültürü içerisinde farklı bir konumda anlatı yapısı ortaya koymaktadır. Spor kültürü kavramı çerçevesinde değerlendirdiğimizde; hayat, spor ve sinema ilişkilerinin birbirlerinden ayrılmaz bağlarını görebilmek mümkündür.

Dergideki sinema ve spor ilişkisine yönelik içerikleri incelediğimizde ele aldığımız 2 metni analizimiz çerçevesine yerleştirebiliriz. Sözelimi Spor yazarı ve yorumcu Kaan Kural’ın derginin 2016 Nisan ayı “*Sinema*” temalı 13. Sayısında yazmış olduğu “*Rakamların Dili Olsa*” (2016), metnini ele alabiliriz. Metinde Kaan Kural (2016), ilk olarak, Moneyball filmi üzerinden spor ve sinema ilişkisine değinerek popülerleşen spor filmlerinin yapısı üzerinde durmuştur. Dünya çapında büyük başarı getiren Moneyball filminin başarısının sadece endüstriyel ve sinematografik olmadığının altını çizerken; filmin, spor alanında bir devrim olarak kabul edilen veri analizinin popülerleşmesindeki önemi aktarmaya çalışmıştır (Kural, 2016). Beyzbol sporunu işleyen filmde, veri analizi yöntemleriyle gerçekleşen deneyimler sayesinde sporun teknik ve taktik boyutunda yeni bir paradigma açtığı vurgulanmıştır (Kural, 2016). Yani Kaan Kural bu metinde, spor ve sinema ilişkisini ele alırken, merkez temaya istatistik bilimini de ekleyerek bir filmin üretimiyle birlikte spor dünyasında oyun temelli dönüşümün nasıl gerçekleştiğini açıklamıştır (2016). Bu açıdan yaklaşıldığında metnin yapısında spor, sinema ve istatistik bilimi ilişkisinin derinlemesine incelenmesi göze çarpmaktadır. Spor kültürü bağlamında ele almamız gerekirse; sporun disiplinlerarası bir yürüyüş yaratarak, matematik bilimleriyle iç içe geçebilecek bir metodolojiye uğradığını görebilmemize imkân sağlamaktadır. Diğer yandan sporun sinema alanına temas etmesiyle

gerçekleştirilen üretim, toplumsal ve kültürel deneyimlerle bağ kurarak sinemanın sporu dönüştürme potansiyeline sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Diğer örneğe geldiğimizde sinema yazarı Evrim Kaya tarafından (2016), derginin mart ayı 12. Sayısında kaleme aldığı "*Her Zaman Bir Yol Bulunur*" adını verdiği, Cafer Panahi'nin "*Ofsayt*" filmi üzerinden eleştirel inceleme metnini analizimiz çerçevesinde tartışabiliriz. Metinde ele alınan filmde, İran'daki kadınların ülkede yaşadığı mücadeleleri ve cinsiyet rollerinin sınırları sorgulanırken; futbolun toplumsal ve kültürel anlamları açığa çıkarılarak politik söylemlerle göndermeler yapılmıştır. Film bu yönüyle futbolun sınırlarını aşarak spor ve sinema ilişkisi üzerinden üretilen anlamlarıyla analizimizin temel argümanını destekler niteliktedir. Panahi'nin filmi, İran'daki kadınların ülkedeki futbol müsabakalarına katılma isteğini anlatmaya çalışmakta fakat İran'da kadınların stadyumlara girişi katı bir şekilde yasak olması sebebiyle kadınların stadyuma giriş için alternatif yollara başvurusuyla devam ediyor (Kaya, 2016). Evrim Kaya'ya göre (2016), bahsi geçen yasak, kadınların toplum içinde ayrımcılığa uğradığını ve dışlandığını göstermektedir. Yönetmenin yapmak istediği ise bu yasağa karşı kadınların tavrı ve birlikte kolektif bir biçimde dayanışma ağı yaratarak eyleme geçmeleridir. Diğer yandan filmin adının ofsayt olmasının anlamlarını Evrim Kaya (2016), şu şekilde açıklamaktadır:

"İngilizce offside terimine Türkçede karşılık gelen ofsayt tabiri, aslında ses olarak off-site ya da off-sight ifadelerine daha yakın düşüyor. Biraz kelime oyunuyla üçüne birden sahip çıkarak, kadınların önce futbolla sonra da hayatın bütünüyle olan ilişkilerinin bir tarifine ulaşıyoruz: 'Cezalı' (offside) durumdaki kadınlar, 'olayların geçtiği yerin dışında' (off-site) ve 'görüş alanının dışında' (off-sight) kalır. Batı'dan Doğu'ya, Kuzey'den Güney'e kültürler değiştikçe, bu 'dışında kalma' durumunun dereceleri ve niteliği ciddi şekilde değişir. Örneğin, Hint asıllı bir İngiliz genç kızın futbolcu olma çabalarını anlatan *Hayatımın Çalımı* (2002'den Akt; Kaya, 2016) bambaşka bir kültürde gerçekleşen bambaşka bir pozisyonu konu alır. Ancak naif iyimserlikleriyle birbiriyle kardeş olan bu iki film, yasağın ya da dışlamanın seviyesi ve yöntemi değişse de ruhunun değişmediğini anlatır bize. Herkesin uzlaştığı bir tarif varsa herhalde şudur: Futbol, takım ruhu demektir (2016)."

Ofsayt filmi, futbolun taşıdığı politik ve toplumsal anlamları açığa çıkararak eleştirel bir anlatı ürettiğini göstermiştir (Kaya, 2016). Diğer yandan metinde Kaya (2016), sporun ve futbolun nasıl hegemonik olduğunu ve gücü elinde bulundurarak ayrımcılığı yeniden ürettiğini belirtmektedir. Bu anlamda spordaki iktidar ilişkilerinin sinema aracılığıyla kültürel, toplumsal ve politik anlamlar ürettiği bir gerçeklikten bahsedebilmek mümkündür.

Socrates Dergi'nin spor içeriklerinin temas ettiği bir diğer sanatsal alan müziktir. Dergide toplam 32 adet müzik etiketli metinler mevcuttur. Müzisyen bireylerin sporla olan bağları, sporcuların müzikle olan yakınlıkları; mekanların spor ve müzikle olan kültürel yakınlıkları gibi konular üzerinden metinler üretilmiştir. Spor kültürünün ürettiği anlam havuzunda müzikle olan ilişkisinin nasıl olduğuna dair bir açılım sunmak amaçlanmıştır. Analiz çerçevesinde ele alınan metinlere bütüncül bir yaklaşım getirilerek tüm içerikleri derinlemesine incelemek analizi yoracağı için konular bağlamında spor ve müzik bağının nasıl olduğu derlenerek örnek 1 metin incelenmiştir.

Dergideki metinleri örnekler çerçevesinde serimlediğimizde; Mustafa Taha'nın 2018 aralık ayı 45. Sayıda *"Marley'in Mirası"* başlıklı, Bob Marley ve Jamaika Kadın Milli Futbol Takımı metninde, takımın tarihi başarı hikayesi ve Bob Marley'in Kadın takımına olan etkilerini incelediği metin⁸; Müzisyen Harun Tekin'in 2015 yılı mayıs ayında derginin 2. Sayısı için kaleme aldığı, *"İnönü'nün Unutulmaz Yazı: '93"* başlıklı sözlü tarih dosyasında İnönü Stadyumunda 1993 senesinde gerçekleşen konser ve etkinlikleri o anın tanıklarının cümleleriyle derlediği metin⁹; Sencer Yücel'in Haziran 2015 3. Sayıda *"Kalamış'tan Hüzzama"* başlıklı metninde müzisyen Munir Nurettin Selçuk'un spor ve müzik arasındaki seçimini irdelediği metinler¹⁰ dergideki spor ve müzik ilişkisinin derinlikli bir biçimde ele alındığı örnekler olarak gösterebiliriz. Bütüncül bir yaklaşımla dergide yazılan metinlerin spor anlatısı kurmaya yönelik çeşitli kavramlar ve alanlarla ilişkilmesiyle üretildiğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda, baskın spor kültürünün bu tarz yaklaşımla üretim icra etmediğini ve metalaşan bir anlatı karşısında Socrates Dergi'nin disiplinlerarası üretim kaygısı çektiği gözlemlenebilmektedir.

Diğer yandan, Onur Erdem'in derginin 2016 yılı, temmuz ayı 16. Sayısı için kaleme aldığı, *"Her Şeye Rağmen"* metnini incelemeye almamızda fayda vardır. Metinde, Erdem (2016), spor, müzik ve kimlik mücadelesi ekseninde vermiş olduğu örnek olaylarla destekleyerek Queen grubu vokali Freddie Mercury'nin sporla olan ilişkisi ve eşcinsel kimliğinden dolayı yaşadığı mücadeleleri anlatmaktadır.

2016 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde *"Pulse"* adlı gece kulübüne gerçekleştirilen saldırıdan sonra Başkan Barack Obama'nın saldırıyı LGBTİ+ topluluğuna

⁸ <https://www.socratesdergi.com/yazi/marleynin-mirasi>

⁹ <https://www.socratesdergi.com/yazi/inonunun-unutulmaz-yazi-93>

¹⁰ <https://www.socratesdergi.com/yazi/kalamistan-huzzama>

gerçekleştirilen bir nefret hareketi olarak nitelendirdiğinden bahsedilmiş ve kimlik mücadelesinin önemi ortaya koyulmuştur (Erdem, 2016). Metnin devamında, 2016'da İstanbul'da gerçekleşen Trans Onur Yürüyüşü'ne yapılan müdahale ve saldırıdan sonra iki ülkenin LGBTİ+ hakları ve ayrımcılığa karşı gösterilen tavırlar konusu metnin ana konusuna örnek olarak derlenmiştir. Diğer yandan metnin arka planına baktığımızda gerçekleşen olayların akabinde yazılmıştır. Bu anlamda Socrates Dergi'nin toplumsal olaylara karşı ve özellikle anaakım medyada yer verilmeyecek bir habere önem vererek eleştirel bir dille ele alması, dergiyi hâkim söylemler içerisinde karşı bir şekilde konumlandırmaktadır.

Metinde ayrıca Onur Erdem, Türkiye'deki LGBTİ+ saldırısında ülke yönetiminin tavrından da bahsederek eleştirel bir durumu açığa çıkarmıştır. Sporda var olan erkek egemen insanın, ülkedeki toplumsal yapıyla içkin olduğu kadar; kimlik mücadelesinin yansımaları da aynı şekilde hem toplumsal hayatta hem de sporda yansımaları görülebilmektedir. Bu şekilde düşünüldüğünde spor ve toplumsal yaşam birbirini etkileyen bir dinamiğe sahiptir. Bu durum, spor kültürü kavramının nasıl anlamlandırılabilceğine dair açılımlar sunmaktadır.

İlerleyen paragrafta Erdem (2016), Freddie Mercury'nin hayatından; çocukluk yıllarında deneyimlediği sporlar ve başarılarından bahsederek müzik kariyerindeki başarılarıyla bağ kurmuştur. Devamında, başarılarla anılan Mercury'nin eşcinsel kimliğinden, kendini keşfetme ve kabullenme sürecinde yaşadığı zorluklara değinilerek; müzik ve spor alanında başarılı olan bir kişinin aslında bilinenden öte bir kimlik mücadelesi ve umudu arasında geçen yaşamına vurgu yapılmıştır. Spor içinde kendi kimlik mücadelesini vermeye devam eden sporcular örnek gösterilerek Freddie Mercury üzerinden kurulan, örnek olaylarla desteklenen metinde eleştirel bir anlatı ortaya koyulmuştur. Metnin genel çerçevesine bakmaya çalıştığımızda; müzik, spor ve kimlik mücadelesinin birbirleriyle ilişkileri ve yaşanan toplumsal olaylara değinilerek üretilen bir içerik karşımıza çıkmaktadır. Spor kültürünün popüler konular üzerinden temas ettiği noktalardan birisi olan müzik, aralarındaki ilişkinin bağımsız olmayışını göstermeye çalışmaktadır. Bu şekilde derinlikli bir spor kültürünü yeniden üreten bir yapının; anaakım medyanın değinmeyeceği konulara bile değinerek baskın spor kültürü içerisinde kendisine alternatif bir alan açma potansiyeli taşımaktadır.

SONUÇ

Bu tez çalışması, popüler kültür bağlamında değerlendirilen Socrates Dergi ve Türkiye'deki spor kültürü arasındaki ilişkiyi analiz etmektedir. Socrates Dergi, spor dergiciliği alanında “*Düşünen Spor Dergisi*” mottosuyla ortaya çıkan, interdisipliner bir bakış açısıyla spor anlatıları üreten fiziksel ve online edisyonlu aylık bir dergidir. Dergideki içerikler spor üzerinden hayatın birçok noktasına, örneğin; felsefe, siyaset, sosyoloji, sinema, müzik ve edebiyat gibi alanlara temas eden ve Türkiye’de daha önce yapılmamış tarzda bir spor anlatısı üretmeye çalışan bir yaklaşıma sahiptir. Çalışma, Socrates Dergi’nin üretmeye çalıştığı spor kültürünü ülkedeki hâkim spor kültürü içerisinde inceleyen ve alternatif spor kültürü üretilip üretilmediğini anlamayı amaçlamaktadır. Nitel araştırma deseniyle temeli kurulmuş; betimsel analiz yöntemi kullanılarak dergi ve ülkedeki spor kültürünün bileşenleri etrafında karşılaştırılarak analiz edilmiş; ülkedeki spor kültürünün nasıl olduğu ve derginin bu spor kültürü içerisinde nasıl konumlandığına odaklanmıştır. Böylesi bir çalışmayla ülkedeki spor kültürü kavramına yönelik kavramsal açılımlar sunmak ve spor dergiciliği literatürüne katkı yapmak amaçlanmıştır.

Spor, sözcük anlamında da bahsettiğimiz üzere, “*boş zaman aktivitesi ve eğlence*” olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin performansı ve rekabeti üzerine kurulu bir pratikten ziyade, özellikle son yüzyılda yaşanan gelişmelerle, spor bir ilgi alanı olarak değerlendirilmeye başlanmıştır; sporun anlamlarındaki değişimlerin incelenmesine alan açılmıştır. Sporun toplumsal yaşamda kültürel dinamiklerle ilişkisi sporun popülerleşmesiyle birlikte dönüşüm yaşamıştır. Bu süreçte spor ve kültür kavramları toplumsal hayatta birçok yaklaşım üzerinden, sözcelimi spor kültürü üzerinden açıklanmaktadır. Sporun toplumsal, kültürel, tarihsel, ekonomik ve politik anlatıları spor kültürü çerçevesinde kabul edilerek bu anlamlandırma sisteminin bileşenlerini oluşturmaktadır.

Spora dair her şey bireylerin konuştuğu şekliyle, spor kültürü çerçevesinden okunmaktadır. Birçok ülke kendini ülkedeki spor kültürüyle tanımlamakta; ülkelerin kültürel ve ulusal kimlikleri spor üzerinden örneklerle anlamlandırılmaktadır. Sözcelimi, İngiltere futbol kültürüyle tanınmakta; Amerikan popüler kültüründe basketbol beyzbol gibi sporlar, Avustralya toplumunda kriket, İrlanda'da Gaelic oyunları, Karayip kültüründe ise kriket ve basketbol merkezi bir konumda bulunurken, Galler ve Yeni

Zelanda'nın ulusal kimliklerinin oluşturulmasında rugby sporu önemli bir rol oynamaktadır (Boyle & Haynes, 2009, s. 1).

Sporun popülerleşmesinin ardında gerçekleşen teknolojik gelişmelerle beraber etki alanını genişlettiğini görmekteyiz. Popüler kültür kavramı çerçevesinde spor kültürü ağırlıklı olarak medya alanında ürettiği anlamlarla birbirine temas etmektedir. Özellikle kitle iletişim araçlarıyla dolaşıma sokulan spor içerikleri sporu gündelik hayatımızın merkezinde konumlanmasına neden olmuş ve toplumsal bir olgu olarak değerlendirilmesi gerektiğini açıkça göstermiştir. Televizyonda gerçekleşen spor maç yayını ve spora dair programlar, gazete ve dergilerde spor içeriklerinin üretilmesi, sporun filmlerde ve birçok edebi eserde işlenmesi de popüler kültür olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Sporun popülerlik kazanması şüphesiz medya alanında 1980 yılından sonra gerçekleşen yayıncılık faaliyetleriyle olmuş ve bu yayıncılık sektöründe sporun bir maddi kazanç noktası olarak görülmeye başlanmasıyla dönüşüm ivme kazanmıştır.

Sporun medya ile olan ilişkisi kültürel üretilere dair bize bir şeyler söylemektedir. Yani, sporun medya alanında ürettiği anlamlar spor kültürü çerçevesinde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bu tez çalışması da spor kültürünün medya alanında nasıl anlamlar ürettiğine odaklanmaktadır. Toplumsal hayatta, sporun oynadığı rol oldukça önemli olup sporun yayıncılık, temsil, satış ve endüstrileşme alanlarında yaşadığı büyüme, spor kültürü kavramına olan ilgiyi artırmıştır (Cashmore, 2000). Spor kültürü kavramı, birçok disiplin içinde incelenmiş ve Kültürel Çalışmalar ile Medya Çalışmaları gibi alanlarda, ilgili çalışmaları açıklayabilecek kuramsal yaklaşımlara sahiptir.

Spor kültürü 1970'lerden sonra özellikle kültür ve medya kavramları etrafında çalışılmış ve kavramı açıklamaya çalışan yaklaşımlar geliştirilmiştir. Diğer yandan sporun sosyo-kültürel alanda çekici bulunması ve araştırmacıların gündelik yaşam ve politik anlamları üzerine odaklanmaları, spor kültürü kavramına yönelik teorik yaklaşımların çeşitliliğini artırmıştır (Rowe, 2004).

İnsanların sporla ilgili düşünceleri genellikle entelektüel bir birikimle şekillenmekte ve spor kültürü etrafında fikirler üretilip yorumlanmaktadır. Bu durum, spor kültürü kavramının belirsizliğine yol açmakta, her şeyin bu çerçevede değerlendirilmesinden dolayı kavramın anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın temel

hedefi; spor kültürü kavramını literatürdeki tanımlamalar üzerinden açıklayarak daha net bir şekilde ortaya koymak ve literatüre katkı yapmaktır.

Bu tez çalışmasının kavramsal çerçevesinde kullanılan yaklaşımlarla spor kültürü kavramına dair belirgin açıklamalar getirilmiştir. Bu konuda Cashmore'un (2000), spor kültürü üzerine yaptığı tanımlamaları; yani spor kültürünün organizasyonların temelinde yatan süreçlerin kültürel bir anlamlandırma sistemiyle temsil edildiği belirtilerek; Williams'ın (1993), kültür kavramı üzerine yaptığı tanımlamalarla birlikte, spor kültürünü bir "*anlamlandırma sistemi*" olarak değerlendirebildiğimiz sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan bakıldığında spor kültürü içinde yer alan çeşitli unsurların, Williams'ın kültür tanımı çerçevesinde incelenebileceği ve spor kültürünün sunduğu anlamlandırmaların geniş bir perspektiften ele alınması gerektiği vurgulanabilmektedir. Araştırmamızda yer alan; "Spor kültürü nedir, nasıl anlamlandırılmaktadır ve bize ne söylemektedir?" sorularının cevaplarına bu şekilde ulaşılmış bulunmaktayız.

Türkiye'deki spor kültürünü anlamlandırırken, Cashmore'un (2000), spor kültürü tanımıyla ve Kaplan ve Akkaya'nın bahsettiği (2014), yaklaşımlar paralellik kurmaktadır. Ayrıca Williams'ın (1993), kültürü bir anlamlandırma sistemi olarak ele aldığı bağlamda Türkiye'deki spor kültürünün sahip olduğu anlam havuzunu görebilmek mümkündür. Türkiye'deki spor kültürü, içerdiği imgeler ve dinamiklerle birlikte bir anlam haritası oluşturmaktadır. Bu durum, spor ve kültür ilişkisindeki anlamların birbirine bağlı olduğunu göstermektedir. Sporun bireyle ve toplumla ilişkisi; Türkiye'deki spor pratiklerinin, içeriklerinin ve anlatıların kültürel bir üretim yarattığına işaret etmektedir. Bu bağlamda, spor kültürü anlam oluşturma aracı olarak ön plana çıkar. Sporun medyadaki yansımaları, popüler kültürle olan ilişkisi; diğer yandan içerdiği politik, tarihsel ve ekonomik anlamlar da sporun kültürel bir fenomen olarak ele alınmasını sağlamaktadır. Bu nedenle, Türkiye'deki spor kültürü, literatürde yaptığımız açıklamalar sayesinde, birçok bağlam etrafında sporun toplumsal ve kültürel etkilerini anlamak için uygun bir kaynak sunmaktadır. Türkiye'deki spor kültürü literatürüne bakıldığında, yapmış olduğumuz kavramsallaştırmadan farklı bir şekilde incelendiği saptanmıştır. Fakat bu çalışmada önerilen kavramsallaştırmanın ileriki çalışmalara katkı yapabileceğini ummaktayız.

İlerleyen bölümlerde spor kültürünün bileşenlerini serimlemek ve örneklem olarak seçtiğimiz derginin bu kavram çerçevesinde nasıl bir konumda bulunduğunu anlayabilmek adına aynı eksende buluşturduk. Türkiye'deki spor kültürünü analiz edilmek için bütüncül ve tarihsel bir yaklaşımla erken Cumhuriyet Dönemindeki spor

politikaları üzerinden üretilen spor kültürünün yapısının nasıl olduğunu inceledik. Bulgular bölümünde tematik olarak kategorize ettiğimiz verilerden ilk bölümünde ülkedeki spor kültürü ve toplumsal cinsiyet ilişkisini öne çıkarmıştır. Ülkedeki spor kültürünün yapısı, nasıl anlamlar ürettiği konusunda ulaştığımız ilk veriler erken Cumhuriyet Döneminden itibaren sporun ve kültürünün erkek egemen bir yapıda olmasıydı. Gerçekleştirdiğimiz analizde, erken Cumhuriyet döneminden itibaren 1960'a kadar olan süreçte devletin spor üzerinden beden politikaları ürettiği ve aynı süreçte ülkedeki gazete ve spor dergilerinde eril yapıda üretilen bir spor kültürünün oluştuğunu gözlemledik.

Socrates Dergi'nin bütünsel olarak analiz edildiği bu çalışmada Türkiye'deki spor kültürüyle ilişkisinde 3 tema ön plana çıkmıştır. İlk olarak yapılan literatür taramasında ülkede erkek egemen yapıda üretilen spor kültürünün varlığı ortaya koyulmuş; Socrates Dergi'nin ise böyle bir yapıya karşı farklı bir spor kültürü üretebildiğine dair analizler gerçekleştirilmiştir. İkinci temada, futbolun yaygın olarak varlık gösterdiği; futbol üzerinden anlamlandırılan bir spor kültürünün hâkim söylem ürettiği saptanmış; Socrates Dergi'nin bu hâkim söylem içerisinde nasıl konumlandığı analiz edilmiştir. Üçüncü ve son temada ise Socrates Dergi'nin yayın politikası ve derinlikli bir spor kültürü üretme şiarından hareketle derginin ortaya koymak istediği spor kültürü yapısının nasıl olduğu analiz edilmiştir. Üçüncü temada derginin disiplinlerarası bir kültürel üretim gerçekleştirdiği ortaya koyularak spor ve kültür-sanat ilişkilenmesinin bağları analiz edilmiştir.

Sporun dünyada ve Türkiye'de kurumsallaştığı süreçlerin içerisinde ve sosyal hayatta yapısını erkek egemen bir konumdan üretmektedir. Erkek egemen spor kültürü Türkiye'de hâkim söylem içerisinde yeniden üretimini gerçekleştirmektedir. Spor basını ve medyası ise bu içeriklerini erkeklerin ilgisini çekebilecek yönetime dayandırarak üretmeye devam etmiştir.

Yaptığımız literatür taramalarından yola çıkarak değerlendirdiğimizde Türkiye'deki spor basını ve medyasında erkek egemen inşa hakimdir. Dolayısıyla ülkedeki baskın spor kültürü erkek egemen bir yapıda kendisini göstermektedir. Medya, bu bağlam içinde kültürel üretimler gerçekleştirirken, kadın sporculara yer vermeyen bir gerçeklikle eşitsizliği yeniden üretmektedir (Willis, 1992'den Aktaran; Koca & Bulgu, 2005; Özsoy, 2008). Ülkedeki baskın spor kültürünün yapısı, metinlerin nasıl olması gerektiğine karar vererek gücü elinde bulundurmaktadır. Buna göre ülkedeki spor kültürü popüler kültürün hegemonik özelliğini göstermektedir. Erkek egemen söylemler üreten,

toplumsal cinsiyet alanında medyada kadın sporculara az yer veren; kullandığı ve topluma alıştırdığı dil ve anlatım tarzı bakımından cinsiyetçi bir yaklaşımı yeniden ürettiğini analizimiz çerçevesinde ortaya koyduk.

Diğer yandan, baskın spor kültürüne karşı Socrates Dergi'nin içerikleri incelendiğinde; belirli temalar etrafında üretilen anlatılar ve bu temaların dergi içinde ağırlık olarak toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların spor alanındaki mücadelesi ve toplumdaki cinsiyetçi yapılar üzerine odaklandığı gözlemlenmiştir. Derginin belirlediği temaların içeriğe yansımaları ve bu içeriklerin Türkiye'deki spor kültürünün yapısal sorunlarını ele alıyor olması; derginin toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki yaklaşımını ve alternatif bir yerden anlatı üretmeye çalıştığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, derginin içeriklerinde cinsiyetçi bir dilin kullanılmadığı ve kadın sporcuların toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesine destek veren bir yaklaşım sergilendiği gözlenmiştir. Bu da Socrates Dergi'nin spor medyasında yaygın olan cinsiyetçi söylemlere meydan okuyarak, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda eşitlikçi bir yerden bilinç oluşturmaya çalıştığını göstermektedir. Bu anlamda, ilk temada bahsedilen spor ve erkek egemen yapı karşısında Socrates Dergi'nin Türkiye'deki baskın spor kültürüne karşı alternatif bir duruş sergileyerek baskın olan kültüre karşı bir direniş potansiyeli taşıdığını söylemek mümkündür. Derginin toplumsal cinsiyet alanında ürettiği içerikler ve ortaya koyduğu yaklaşımlarla ülkedeki spor medyasını dönüştürücü bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan Socrates Dergi'nin Birmingham Okulu'nun spor kültürü ve popüler kültür üzerine kavramsallaştırdığı popüler kültürün alternatif özelliklerini taşıyan yaklaşımla örtüşmesi; derginin spor kültüründe toplumsal değişim ve dönüşüm için farklı bir olanak yarattığını ortaya koymaktadır.

İlk temanın sonucu olarak; Socrates Dergi'nin spor medyasında alternatif bir ses olarak konumlandığını ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda önemli bir rol üstlenerek farklı bir spor anlatısı ürettiği görülmektedir.

Araştırmanın bulgular bölümünde belirlenen ikinci temada spor kültürünün futbol üzerinden anlamlandırıldığı bir yapı gözlemlenmiş ve ortaya koyduğu sorunlar çerçevesinde betimlenmiştir. Bu anlamda, Türkiye'deki spor kültürünün futbol odaklı yapısını ve medya ile olan etkileşimini derinlemesine incelenmiş ve ortaya çıkan verilerle Socrates Dergi arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Elde edilen verilerde ulaşılan ilk sonuç; Türkiye'de futbolun uzun bir geçmişe sahip olduğunu ve ülkedeki toplumsal

yapıya sıkıca entegre olduğunu göstermektedir. Modernleşme döneminin başlarında futbolun geri planda kaldığı; ancak daha sonra üç büyük kulübün etkisinin genişleyerek popülerleşmeye başladığı görülmüştür. Bu durum, Türkiye'deki spor kültürünün baskın olarak futbol etrafında şekillenerek bir anlatı ürettiğini göstermektedir.

Spor medyasının Türkiye'deki yapılanmasında futbolun belirleyici bir konumda olduğu açıktır. Özellikle üç büyük kulübün etrafında kültürel üretimler gerçekleştiren spor basını ve medyası, içeriklerinin büyük bir kısmını futbol üzerine kurmuştur. Bu durumun ardında medyanın ticari kaygıları ve futbolun ekonomik gücünün etkisi yatmaktadır. Bu nedenle, gazete ve dergilerin tirajlarını artırmak amacıyla futbol odaklı içeriklere yönelmeleri, diğer spor dallarının medya üzerindeki varlığını sınırlamış ve spor kültürünün yapısının çeşitlilikten uzak bir tavır sergilemesine yol açmıştır (Çendek & Özbek, 2010; Dever, 2010).

Dijitalleşme süreciyle beraber spor medyasındaki üretimlerde dönüşümler yaşanmıştır. Sosyal medya ve dijital platformlar spor içeriklerinin daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamış ve yeni medya bakış açısıyla harmanlayarak yazılı basının online üretimlerine devam etmiştir. Ancak, bu dijitalleşme süreci futbolun hegemonyasını sürdürmüş ve çoğu içerik hala futbol odaklı olarak üretilmeye devam etmektedir (Budak, 2019). Dolayısıyla, Türkiye'deki spor medyasının ve endüstrisinin futbolun egemenliği altında olduğunu görülmektedir. Böylesi bir medya yapısı da ülkede spor kültürünü "futbol kültürü" olarak anlamlandırmaya hizmet etmektedir. Araştırmamızın "spor medyasının spor kültürüyle ilişkisi nasıldır; spor medyasının ürettiği spor kültürünün temel yapısı ve anlamlandırılışıyla ilişkisi bize neler söylemektedir?" sorularındaki cevaplara bu şekilde ulaştık.

Türkiye'deki spor kültürü, futbolun hegemonyası altında şekillenmekte ve medya aracılığıyla bu kültürel yapının nasıl olduğunu göstermek amacıyla futbol ağırlıklı metinlerle yeniden üretmektedir. Spor medyasının ticari kaygıları, futbolun ekonomik gücü ve medya içeriklerinin, kültür endüstrisi kavramının (Adorno, 2010), işaret ettiği şekilde standartlaşmasına ve diğer spor branşlarının gölgede kalmasına neden olmuştur. Bu nedenle, Türkiye'de spor medyasının ve endüstrisinin futbol üzerinden üretilen yapısı, ülkedeki spor kültürünün anlaşılmasında bize bir şeyler söyleyerek hâkim spor kültürünün futbol ile anlamlandırıldığını göstermektedir.

Diğer taraftan bahsettiğimiz temada Socrates Dergi, futbolun toplumsal ve kültürel anlamlarına odaklanarak sadece saha içi performansı değil; aynı zamanda sporun

toplum üzerindeki etkilerini ve anlamlarını da ele almaktadır. Ülkedeki baskın spor medyasının genellikle maç sonu yazılarına, transfer haberlerine ve oyuncu performanslarına odaklanmasıyla karşılaştırıldığında, Socrates Dergi'nin daha geniş bir perspektif sunuyor olması ve farklı bir kültürel üretime başvurması ülkedeki spor kültürü hakkında bir şeyler söylemektedir.

Socrates Dergi, hâkim spor kültürünün sıkışmışlığına ve tekdüzeleşmiş yapısına meydan okuyarak, futbolun sadece bir eğlence ve boş zaman aktivitesi olmadığını; toplumsal, politik, kültürel ve ekonomik bir fenomen olduğunu savunarak yayınladığı içeriklerle bir anlatı yapısı oluşturmuştur. Bu bağlamda dergi, sözgelimi; kulüpleri, taraftar gruplarını, şehir ve mekân hafızasını, medya ilişkileri ve spor endüstrisi gibi konuları ele alarak sporun ve futbolun hayatla olan temasında derinlemesine yaklaşımla farklı ve alternatif bir spor kültürü üretme potansiyeline sahip olduğu sonucuna ulaştığımızı göstermektedir.

Socrates Dergi'nin spor medyasında diğer yayınlardan farklı bir kimlik sergiliyor olması yaygın futbol kültürüne karşı bir direniş potansiyeli taşıdığını göstermektedir. Ülkede spor kültürünün futbol olarak anlamlandırılmasına karşı Socrates Dergi futbolu ve spor ele alış tarzıyla yeni bir kültürel üretimin olanaklarını ortaya çıkarmıştır. Derginin, popüler medyanın yüzeysel yaklaşımlarına alternatif olarak derinlemesine analizler sunması; okuyucularına daha çeşitli ve eleştirel bir bakış açısı sağlayarak futbolun karmaşık ve çeşitli yönlerini anlamalarına zemin yaratmıştır.

İkinci temanın sonucunda ortaya koyduğumuz analizde; Socrates Dergi'nin ülkede baskın spor kültürüne karşı sporun toplumsal, kültürel, ekonomik ve politik bağamlarını ele almış; getirdiği bütüncül ve derinlikli bakış açısıyla ülkedeki spor kültürünü alternatif bir konumda yeniden tanımlamıştır.

Üçüncü temada spor kültürü ve derginin ilişkisi bağlamını disiplinlerarasılık ve kültür-sanat temasında ortaya çıkan veriler ışığında analiz edilmiştir. Socrates Dergi disiplinlerarası yapısıyla sporun ve kültürün birlikte sahip olduğu sınırları keşfedebilme ve kavramın yeniden üretilmesine alan yaratmıştır. Sözgelimi, derginin spora dair içerik üretimlerinde sanat dallarından sinema, edebiyat ve müzik alanlarına temas ederek bir spor anlatısı üretmiştir. Kendi web sitelerinde derinlikli bir spor kültürü üretme şiarından da hareket etmiş olmaları (<https://socratesdergi.com/hakkinda>), bu argümanı desteklemektedir. Biz de bu derinlikli spor kültürünün bileşenlerini ortaya çıkararak nasıl bir yapıda olduğunu analiz ettik. Buna bağlı olarak üçüncü temada ilk olarak spor

kültürü sinema, edebiyat ve müzikle olan ilişkilerinin ürettiği anlamları araştırarak veriler ortaya koyduk.

Dergi sporun sınırlarını keşfederken farklı disiplinlerle etkileşime geçerek alternatif bir spor anlatısı yaratmaya çalışmıştır. Bu alternatif spor anlatıları, Hall'un (2002), bahsettiği şekilde, popüler kültürün baskın kültür içerisinde direniş alanı yarattığı yaklaşımıyla; sporun toplumsal ve kültürel boyutlarını derinlemesine ele aldığı noktada derginin popülerliğinin hâkim spor kültürü içerisinde farklı bir yerde konumlandığını ortaya koymuştur. Ülkedeki baskın spor kültüründe disiplinlerarası bir kültürel üretim mevcut değildir. Sanat alanlarının sporla olan temasının olmadığı bir yapıda, hatta sporun kültürel olarak magazinel yönlerine eğilen, nitelikten uzak üretilen içeriklerin varlığı söz konusuydu. Socrates Dergi, bu noktada sporun anlamlarını ortaya çıkarmak için bütüncül ve eleştirel bir bakış açısı uygulayarak disiplinlerarası temaslarla kültürel üretimler gerçekleştirmiş; analizimizde ele aldığımız dergi içeriklerinin incelenmesi sonucu derinlikli bir anlatı yapısının olduğu ortaya koyulmuştur. Dolayısıyla, derginin sanat dallarıyla olan ilişkileneşinden, sporun hayatla olan temasında edebiyat alanındaki çıktılarını; sporun sinemayla ve müzikle olan ilişkisinde alternatif bir anlatı yarattığını; sonuç olarak sporun sanat dallarıyla bağ kurabildiğini ve ülkedeki spor kültürüne dair anlamlandırılma sistemini somutlaştırdığını görebilmek mümkün olmuştur. Araştırmamızın "Spor medyası içerisinde yer alan Socrates Dergi'nin hâkim spor kültürüyle ilişkisi nasıldır; hâkim spor kültürü içerisinde farklı bir spor kültürü üretebilme potansiyeline sahip midir; derginin üretmeye çalıştığı spor kültürü bize neler söylemektedir?" sorularına bu şekilde ulaşmış bulunmaktayız. Böylesi bir kültürel üretimin bizi derginin baskın spor kültürü içerisinde alternatif bir yerde konumlandığı ve derginin alternatif bir spor kültürü üretebilme potansiyeline sahip olduğu sonucuna ulaştırmaktadır.

Bu Yüksek Lisans tezi, Socrates Dergi ve Türkiye'deki spor kültürü evreninde gerçekleşmiş; derginin basılı metinleri örneklemeyle sınırlı tutulmuş ve nitel araştırma yöntemlerini benimsemiştir. Socrates Dergi kurulduğu günden bu yana basılı derginin çok daha fazlasını içermektedir. Örneğin derginin YouTube kanalı ve geleneksel medyadan farklı olarak ürettiği içeriklerle, ülkedeki spor medyası adına ileriki çalışmalarda farklı varsayımlar, araştırma soruları, örneklem ve metotlar dahil edilerek yeni çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmadaysa, Türkiye'deki spor dergiciliği ve medyasındaki içeriklerin nasıl olduğu, spor kültürünün nasıl anlamlandırıldığı ve Socrates Dergi'nin bu yapılar içerisindeki yaklaşımlarının önemli etkiler yaratma

potansiyeline sahip olduğu görülmüştür. Bu tez çalışması bahsedilen anlamlara dair, özellikle spor kültürü çerçevesinde tartışılabilir yeni sorunlara katkı yapan bir araştırma olmuştur. Socrates Dergi'nin dijital medya alanında ürettiği içerikler ve spor medyasının yapısı hakkında, örneğin anaakımlaşma meselesi üzerinden ileride araştırmalar yapılabilir. Türkiye'deki spor kültürünün bileşenlerini ortaya koyan bu çalışmada farklı çalışmalarda spor kültürü kavramını tanımlamak için bu tez çalışmasındaki yaklaşımlardan faydalanılabilir.

KAYNAKÇA

- Adorno, Theodor (1985). "Fetish Character in Music and Regression of Listening". *Esthetic Theory and Cultural Criticism*. Der. Andrew Arato & Eike Gebhardt. New York: Continuum, 270-300.
- Adorno, T. W., & Horkheimer, M. (1997). *Dialectic of enlightenment* (Vol. 15). Verso.
- Adorno, T. W. (2007). *Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi*, (Çev: N. Ülner, M. Tüzel, E. Gen). İstanbul. İletişim Yayınları.
- Adorno T. W. (1997- 1951), *Minima Moralia* çev. Orhan Koçak/ Ahmet Doğukan, İstanbul: Metis
- Akın, Yiğit (2004), *Gürbüz ve Yağız Evlatlar, Erken Cumhuriyet'te Beden Terbiyesi ve Spor*. İstanbul. İletişim Yayınları.
- Akkaya, C., & Kaplan, Y. (2014). Toplumsal cinsiyet bağlamında spor medyasında kadın. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2(Special Issue 2), 177-182.
- Alpay, S., Orta, L. (2022). Spor Medyasında Kadının Cinsiyetçilik Bağlamında İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 9(2), 1-14.
- Andrews, D. L., & Loy, J. W. (1993). British Cultural Studies and Sport: Past Encounters and Future Possibilities. *Quest* (00336297), 45(2).
- Andrews, D. L., & Ritzer, G. (2007). The global in the sporting glocal. *Global networks*, 7(2), 135-153.
- Arık, B. (2008). Futbol ve televizyon bağı: Simbiyoz beslenme. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, 197-222.
- Arık, B. (2004). 'Medya ve Kültür' Çalışmaları Kapsamında Kültürel Çalışmalar Ekolüne Bir Bakış Edt. M.İsık, *Medyada Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, Konya: Eğitim Kitabevi.
- Arık, M. B. (2004). Popüler Kültüre Temel Yaklaşımlar. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | Istanbul University Faculty of Communication Journal*, 0(19).

- Arısoy, M. (2022). *Dünyanın Sonundaki Dünya*. <https://www.socratesdergi.com/yazi/dunyanin-sonundaki-dunya-arjantin-futbolu> adresinden 25 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Arslan B, Koca C. (2006). "Kadın Sporcuların Yer Aldığı Günlük Gazete Haberlerinin Sunumuna Dair Bir İnceleme" Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe J. of SportSc., 17 (1),1-10.
- Atabeyoğlu, C. (1991). *Türkiye'de Spor Yazarlığı'nın 100. Yılı: 1891-1991*. İstanbul. Türkiye Spor Yazarları Derneği Yayını.
- Baş, M., Göral, S. (2018). Kültürün Futbol Taraftarlarının Davranışına Etkisi; İskoçya-Türkiye Karşılaştırma Örneği. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi,53 (2), 346-368.
- Benjamin, W. (1993). *Son Bakışta Aşk*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Bennett, A. (2013). *Kültür ve Gündelik Hayat*. (N. Tokdoğan, B. Şenel, & U. Kara, Çev.) Ankara: Phoenix.
- Bennett, T. (1986). The politics of the 'popular' and popular culture. *Popular culture and social relations*, 6-21.
- Bora, T. (2018). *Çark ve Menteşe*. Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/cark-ve-mentese> adresinden 25 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Bora, T. (2020). *Kültür FC*. Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/kultur-fc> adresinden 25 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Boyle, R., & Haynes, R. (2002). New media sport. *Sport in Society*, 5(3), 96-114.
- Boyle, R. (2009). *Power play: Sport, the media and popular culture*. Edinburgh University Press.
- Buyrukoğlu, E., Coşkun, F., Bayındır, M., Karagöz, S. (2023). Spor Medyasında Kadının Rolü ve Medya Spor İlişkisi. Kafkas Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 3(1), 56-64.
- Cantek, F. Ş., & Yazar, B. (2009). Erken Cumhuriyet dönemi dergi ve gazetelerinde spor ve kadın (1928-1960). İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 0(29), 202- 218.

- Cashmore, E. (2000). *Making Sense of Sports* (3rd ed.). Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203133606>
- Cashmore, E. (2000). *Sports Culture: An A-Z Guide*. London: Routledge.
- Critcher, C. (1974). Football since the war: Study in social change and popular culture.
- Critcher, C. (1974). Women in sport (1). *Working Papers in Cultural Studies*, 5(Spring), 3-20.
- Critcher, C., et al. (1977). Fads and fashions. *Centre for Contemporary Cultural Studies Stencilled Occasional Paper Series*, 63
- Çendek, C., & Özbek, O. (2010). Ulusal Günlük Gazetelerde Sporun Yer Alışı. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 27-36.
- Çevikel, T. (2013). Türkiye spor medyasında içerik çeşitliliği: Günlük gazeteler ve futbol blogları arası bir karşılaştırma. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (18), 110-122.
- Crehan, K. (2006). *Gramsci Kültür Antropoloji*. Ü. Aydoğmuş (Çev.). İstanbul: Kalkedon.
- Coakley, J., & Dunning, E. (Eds.). (2000). *Handbook of sports studies*. Sage.
- Dal, Hakyemez, B. (2016). Doğurmak İstedim, Doğurdum. *Socrates Dergi*: <https://www.socratesdergi.com/yazi/dogurmak-istedim-dogurdum> adresinden 22 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Derman, E. (2016). Spor kültürü. *Ankara: Detay Yayıncılık*.
- Dever, A. (2010). *Spor Sosyolojisi*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Dilben, F. (2016). "Varoşların Sözü: Arabesk-Rap" *Arabesk Bağlamla Rap Müzik* [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Doğan, F. (2015). *Briç Together*. *Socrates Dergi*: <https://socratesdergi.com/yazi/bric-together> adresinden 15 Şubat 2024 tarihinde alındı.
- Duncombe, S. (Ed.). (2002). *Cultural resistance reader*. Verso.
- Eagleton, T. (2011). *Kültür Yorumları* (4. bs.). (Çev. Ö. Çelik). İstanbul: Ayrıntı.

- Eler, C. (2016). *Duvarı Yok Saymak*. Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/duvari-yok-saymak> adresinden 22 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Eler, C. (2016). *Kurgudan da Öte*. Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/kurgudan-da-ote> adresinden 3 Nisan 2024 tarihinde alınmıştır.
- Eler, C. (2017). *Göçebe Kraliçe*. Socrates Dergi: <https://socratesdergi.com/yazi/edito-25-marta> adresinden 25 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Eler, C. (2018). *Arayış*. Socrates Dergi: <https://socratesdergi.com/yazi/edito-34-ronnie-osullivan> adresinden 15 Şubat 2024 tarihinde alınmıştır.
- Eler, C. (2023). *Son*. Socrates Dergi: <https://socratesdergi.com/yazi/edito-94-socratesin-vedasi> adresinden 15 Şubat 2024 tarihinde alınmıştır.
- Erdem, O. (2016). *Her Şeye Rağmen*. Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/her-seye-ragmen> adresinden 3 Nisan 2024 tarihinde alınmıştır.
- Erten, B. (2015 Nisan). *Bu Devirde Dergi Mi Çıkar?* Socrates Dergi: <https://socratesdergi.com/yazi/bu-devirde-dergi-mi-cikar> adresinden 15 Şubat 2024 tarihinde alındı.
- Erten, B. (2016). *Biz Buradayız Sevgili Okur, Sen Neredesin?* Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/biz-buradayiz-sevgili-okur-sen-neredesin> adresinden 25 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Fiske, J. (2012 [1989]). *Popüler Kültürü Anlamak*. (S. İrvan, Çev.) İstanbul: Parşömen Yayıncılık.
- Fişek, K. (1980). *Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi Dünya'da ve Türkiye'de*. Ankara. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Hall, M. A. (1988) "The discourse of gender and sport: From femininity to feminism", *Sociology of Sport Journal*, 5, 330-340

- Hall, S. (1999 [1973]). Encoding, Decoding. S. During (Dü.) içinde, *The Cultural Studies Reader* (s. 508-517). New York: Routledge, Taylor & Francis e-Library.
- Hall, S. (2002). Notes on Deconstructing 'the Popular'. S. Duncombe (Dü.) içinde, *Cultural resistance reader* (s. 186-192).
- Hall, S. (2010). Notes on Deconstructing 'the Popular'1981. *Cultural theory: an anthology*, 72.
- Hargreaves J.E., (1986). *Sport, Power and Culture*. Cambridge. Polity Press.
- Hargreaves, J., & McDonald, I. (2000). Cultural studies and the sociology of sport. In *Handbook of Sports Studies* (pp. 49-61). SAGE Publications Ltd, <https://doi.org/10.4135/9781848608382>
- Haşioğlu, B. (2012, Kasım, 25). *Kadınlar futboldan anlamaz doğru!* Haber 3: <https://www.haber3.com/medya/kadinlar-futboldan-anlamaz-dogru-haberi-4798621> adresinden 17 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Hebdige, D. (2004). *Altkültür: Tarzın Anlamı* (S. Nişancı, Çev.). Babil Yayınları.
- Horak, R., Reiter, W., & Bora, T. (1993). Futbol ve Kültürü: Takımlar, Taraftarlar, Endüstri, Efsaneler. *İstanbul: İletişim*.
- Huyssen, A. (1981). The search for tradition: Avant-garde and postmodernism in the 1970s. 22(pp. 23-40). *New German Critique*,
- İkiz, M. (2010, Nisan, 09). *Bir Endüstri Olarak FUTBOL*. <https://www.futbolekonomi.com/index.php/haberler-makaleler/yonetim/121-mete-ikiz/363-bir-enduestri-olarak-futbol.html> adresinden 25 Mart 2024 yılında alınmıştır.
- Kaplan, Y., & Akkaya, C. (2015). Spor Kültürü ve Türkiye'de Spor. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2(Special Issue 2), 114-119. <https://doi.org/10.14486/IJSCS182>
- Kaya, E. (2016). *Her Zaman Bir Yol Bulunur*. Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/her-zaman-bir-yol-bulunur> adresinden 3 Nisan 2024 tarihinde alınmıştır.
- Kıvanç, Ü. (2001). *Kesin ofsayt: Televizyon futbolu ve futbol medyası*. İletişim.

- Koca, C. & Bulgu, N. (2005). "Spor ve Toplumsal Cinsiyet: Genel bir bakış" *Toplum ve Bilim*, 103, s.163-184.
- Kroeber, A. L., & Kluckhohn, C. (1952). *Culture: A critical review of concepts and definitions. Papers. Peabody Museum of Archaeology & Ethnology, Harvard University.*
- Kuper, S. (2003). *Futbol asla sadece futbol değildir.* İthaki Yayıncılık.
- Kural, K. (2016). *Rakamların Dili Olsa.* Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/rakamlarin-dili-olsa> adresinden 3 Nisan 2024 tarihinde alınmıştır.
- MediaCat, (2017, Ocak 05), "2016' nın en iyi 10 dergi kapağı". <https://mediacat.com/2016nin-en-iyi-10-dergi-kapagi/> adresinden alındı.
- NTV. (2016). "Socrates Almanca konuşuyor!" https://www.ntv.com.tr/sanat/socrates-almanca-konusuyor,n_VMbuaR90WvWLNgh7Cq-g adresinden 15 Şubat 2024 tarihinde alındı.
- Öz, C. (2023, Aralık, 8). *Socrates x Reflect Studio, 'The Rival' Dünyaya Açılıyor, SCN Evreni, Dergi Müjdesi I Biz Bize #12 [Video].* YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=EwyNygSJ-r8&ab_channel=SocratesDergi
- Özbek, M. (1991). *Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski.* İstanbul. İletişim Yayınları.
- Özçetin, B. (2010). İdeoloji, İletişim, Kültür: Bir Stuart Hall Değerlendirmesi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (13), 139-159.
- Özdemir, İ. (2020). *Böyleydi Dünyaları.* Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/boyleydi-dunyalari> adresinden 2 Nisan 2024 tarihinde alınmıştır.
- Özgen, İ. (2016). *Hakemlik Zor Bir Hobiymiş.* Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/hakemlik-zor-bir-hobiymis> adresinden 22 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.

- Özgen, İ. & Özdemir, İ. (2016). *Heba*. Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/heba> adresinden 22 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Özsoy, S. (2008). Türk Spor Medyasında Kadın. *Spor Bilimleri Dergisi*, 19(4), 201-219.
- Özsoy, S. (2011). Spor Basının Tarihi ve Türkiye’de 1950’den Günümüze Yaşanan Değişim. *Marmara İletişim Dergisi*, (18), 208-223.
- Özsoy, S., Yıldız, K. (2013). Türkiye’deki Spor Basınında Nefret Söylemi. *International Journal Social Science Research*, 2(2), 46-60.
- Pekdoğru, C. (2021). *Kaybetmeye Koşan Bütün Atlar*. <https://www.socratesdergi.com/yazi/kaybetmeye-kosan-butun-atlar> adresinden 2 Nisan 2024 tarihinde alınmıştır.
- Peters, R. (1976). Television coverage of sport. *Centre for Contemporary Cultural Studies the Stencilled Occasional Paper Series*, 48.
- Raney, A. A., & Bryant, J. (Eds.). (2009). *Handbook of sports and media*. New York. Routledge.
- Robertson, K., & Koblin, J. (2023, Temmuz, 10). *The New York Times to Disband Its Sports Department*. NY Times: <https://www.nytimes.com/2023/07/10/business/media/the-new-york-times-sports-department.html> adresinden 22 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Rowe, D. (2004). *Sport, Culture & Media: The Unruly Trinity*. UK. McGraw-Hill Education
- Sardar, Z., & Van Loon, B. (1997). *Cultural Studies for Beginners*.
- Smith, P. (2005). *Kültürel Kuram*. İstanbul. Babil.
- Socrates Dergi. (2024 02 15). *Socrates Hakkında*: <https://socratesdergi.com/hakkında> adresinden alındı.
- Şentuna, M. (2013). Gençlik, Pop-Spor Kültürü ve Olimpiyatlar. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 112-121.

- Şentürk, Ü. (2007). Popüler Bir Kültür Örneği Olarak Futbol. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31.
- Szerovay, M., Itkonen H. & Vehmas H. (2017). 'Glocal' processes in peripheral football countries: a figurational sociological comparison of Finland and Hungary. Soccer & Society, 18(4), 497-515.
- Tocqueville, A. (2003). *Democracy in America: And two essays on America*. Penguin UK.
- Talimciler A. (2003). *Türkiye'de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Tanık, D. C. (2016). *Analyzing Alternative Sports Media in Turkey: A Case Study on Socrates Magazine and Yazıhane* (Master's thesis, Bilkent Üniversitesi (Turkey)).
- Toklucu, M. (2016). *Kadın Futbolunda Tarihsel Tartışmalar: Türkiye Örneği*. Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/futbol-kadini-bozar-mi> adresinden 22 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Tunç, S. (2015). *Yokuşu Koşanlar*. Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/yokusu-kosanlar-spor-medyasinin-oncu-kadinlari> adresinden 22 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Tunç, S. (2016). *Emine Pehlivan'dan Zeyna'ya*. Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/emine-pehlivandan-zeynaya> adresinden 22 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Tunç, S. (2017). *Şiirin Amatör Ruhu*. Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/ahmet-erhandan-ilyas-tunca> adresinden 2 Nisan 2024 tarihinde alınmıştır.
- Tunç, S. (2018). *Son 'Homo Ludens'*. Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/sair-ulku-tamerin-futbol-tutkusu> adresinden 2 Nisan 2024 tarihinde alınmıştır.
- Uluğ, Y. (2020). *Önce Gelişim Spor Vardı*. Socrates Dergi: <https://socratesdergi.com/yazi/oncel-gelisim-spor-vardi> adresinden 15 Şubat 2024 tarihinde alınmıştır.

- Urquhart J, Crossmann J. (1999). The globe and mail coverage of the winter Olympic Games- A cold place for women athletes. *Journal of Sport and Social Issues*, 23(2), 193-202.
- Uzun, R. (2001). Türkiye’de Spor Basını 1980-2000. [Yayınlanmamış Doktora Tezi.] Ankara: A.Ü. SBE.
- Voight, D. (1998)., Spor Sosyolojisi. (Çev. Atalay, A.). İstanbul. Alkım Yayınları.
- Williams, K. (2003). *Understanding Media Theory*. London and New York: Oxford University Press.
- Williams, R. (1958). Culture is ordinary. İçinde *Studying Culture: An Introductory Reader*. Edward Arnold.
- Williams, R. (1960). *Culture and Society*. New York: Anchor Books.
- Williams, R. (1983). *Culture and society, 1780-1950*. Columbia University Press.
- Williams, R. (1993). *Kültür ve Toplum*. (Çev. S. Aydın.) İstanbul. İletişim Yayınları.
- Williams, R. (2005). *Anahtar sözcükler*. (S. Kılıç, Çev.) İstanbul. İletişim Yayınları.
- Wolcott, H. F. (1994). *Transforming qualitative data: Description, analysis, and interpretation*. Sage.
- Yelkovan, B. (2016). *Bu Daha Başlangıç*. Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/bu-daha-baslangic> adresinden 22 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Yeşim, O. (2016). *Rağmenspor*. Socrates Dergi: <https://www.socratesdergi.com/yazi/ragmenspor> adresinden 22 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Yıldırım, M. A. (2024, Ocak, 24). *Bitmeyen tartışma: Süper Lig yayın ihalesi | 1971’den günümüze neler yaşandı?* <https://medyascope.tv/2024/01/24/bitmeyen-tartisma-super-lig-yayin-ihalesi-1971den-gunumuze-neler-yasandi/> adresinden 25 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Yüce, M. (2022). *Hayat Spor*. Socrates Dergi: <https://socratesdergi.com/yazi/hayat-spor> adresinden 15 Şubat 2024 tarihinde alınmıştır.

Yücel, Ö. F., & Saygın, A. U. (2023). Cumhuriyet Devri Beden Terbiyesi ve Spor Politikaları Çerçevesinde Maç Dergileri Üzerine Bir İnceleme. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 11(1), 437-473. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.1189659>

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA	
Tarih: 26/06/2024	
Tez Başlığı: Popüler Kültür Örneği Olarak Socrates Dergi ve Türkiye'deki Spor Kültürü	
Tez Başlığı (Almanca/Fransızca) *:	
Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 91 sayfalık kısmına ilişkin, 26/06/2024 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %4 'tür.	
Uygulanan filtrelemeler*:	
1. ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç	
2. ☒ Kaynakça hariç	
3. ☒ Alıntılar hariç	
4. ☐ Alıntılar dâhil	
5. ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç	
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
Nusret TONGARLAK	

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Nusret Tongarлак
	Öğrenci No	N21138941
	Enstitü Anabilim Dalı	İletişim Bilimleri
	Programı	Kültürel Çalışmalar ve Medya

DANISMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Doç. Dr. Ayşe Nevin YILDIZ

* Tez Almanca veya Fransızca yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı Tez Yazım Dilinde yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dâhil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF COMMUNICATION SCIENCES

Date: 26/06/2024

Thesis Title (In English): Socrates Magazine and Sports Culture in Turkey As An Example of Popular Culture

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 26/06/2024 for the total of 91 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 4 %.

Filtering options applied**:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. References cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Nusret TONGARLAK

Student Information	Name-Surname	Nusret Tongarлак
	Student Number	N21136941
	Department	Communication Sciences
	Programme	Cultural Studies and Media

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Doç. Dr. Ayşe Nevin YILDIZ

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu Ethics Board Form for Master's Thesis	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 26/06/2024

Tez Başlığı (Türkçe): Popüler Kültür Örneği Olarak Socrates Dergi ve Türkiye'deki Spor Kültürü
Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır.
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir.
4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırma niteliğinde değildir.
5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Nusret Tongarlık

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Nusret Tongarlık
	Öğrenci No	N21136941
	Enstitü Anabilim Dalı	İletişim Bilimleri
	Programı	Kültürel Çalışmalar ve Medya

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. Ayşe Nevin YILDIZ

* Tez Almanca veya Fransızca yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı Tez Yazım Dilinde yazılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF COMMUNICATION SCIENCES	
Date: 26/06/2024	
ThesisTitle (In English): Socrates Magazine and Sports Culture in Turkey As An Example of Popular Culture	
My thesis work with the title given above:	
<ol style="list-style-type: none"> Does not perform experimentation on people or animals. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.). Does not involve any interference of the body's integrity. Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview. Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions. 	
I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct.	
I respectfully submit this for approval.	
Nusret Tongarлак	

Student Information	Name-Surname	Nusret Tongarлак
	Student Number	N21138941
	Department	Communication Sciences
	Programme	Cultural Studies and Media

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Doç. Dr. Ayşe Nevin YILDIZ

